

Relief partizanskega kurirja iz Osnovne šole Lom pod Storžičem, darilo partizanskih kurirjev, je delo akademskega kiparja Ceneta Ribnikarja

Človek bi si mislil, da je s koncem dvajsetega stoletja vsaj v Evropi končano vsakršno vprašanje, ki naj bi bilo povezano z obstojem narodnosti. Na žalost pa ni tako. Slovenski narod, ki ga je doletela usoda, da se je naselil pred stoletji prav na ozemlju, kjer se prelivajo tokovi kulture, se mora kljub evropski »kulturnosti«¹ boriti za obstoj. Ne, še huje je to, da avstrijska socialistična stranka ne pozna pravice do obstoja naše manjšine in da se hote ali nehotе postavlja na stališča, ki so sorodna fašizmu. Nekaterim ljudem pač ne gre iz glave, da življenjske moči naroda ni mogoče izražati zgolj s številkami.

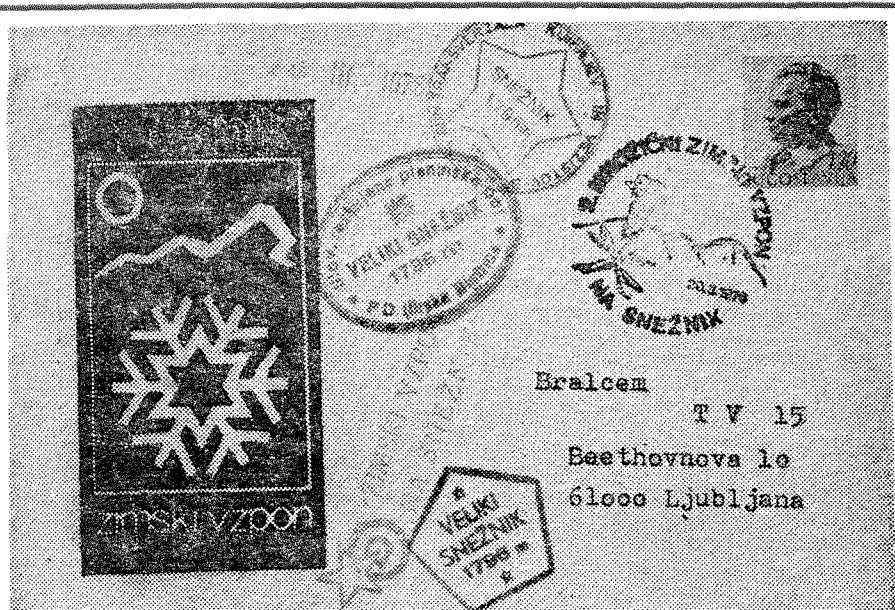
Kljub temu pa smo ponosni, da je narodna zavest Slovencev prav zaradi boja za obstoj postala živa stvarnost. Uspehi socialistične matične domovine so obudili nacionalni ponos tudi pri nekoč najbolj potlačenih pripadnih

ZAVEST NIMA MEJA

kih naše skupnosti. Beneški Slovenci so doživeli svoj narodni preporod. Ne v domovini, temveč na tujem, v Švici, Belgiji in Luksemburgu ustanavljajo društva, ki jih povezujejo in v katerih razvijajo svojo kulturno dejavnost. Iz tujine prinašajo domov novega duha. Zavedajo se, da so del naše narodne skupnosti. In prav tako se tudi koroški Slovenci vključujejo v zavestni boj za obstanek. Tudi tisti, ki menijo, da so »vindišarji«, se dobro zavedajo, da pripadajo neki drugi etnični skupini. **Za nas je to brez dvoma kvalitativni premik, ki potrjuje, da je matični narod z osvobodilnim bojem zastavil pravilen program za svoj razvoj v prihodnosti.**

Nihče nam pri tem nima pravice očitati, da smo nacionalisti. Mi se zavedamo, da smo del velike skupnosti. Pravico imamo, da v njenem okviru ustvarjamo in dajemo svoj prispevek k razvoju in k vsemu tistemu, kar imenujemo sodobna kultura.

P. VRBOVŠEK

Vsem bralcem in uredništvu TV 15 pristrčne planinske pozdrave z 2. množičnega zimskega vzpona na zasneženi Snežnik.

Poseben pozdrav še vsem borcem ISTRSKEGA ODREDA ki so se borili na pobočjih Snežnika, saj je zimski vzpon posvečen spomenu njihovega junaškega dejanja.

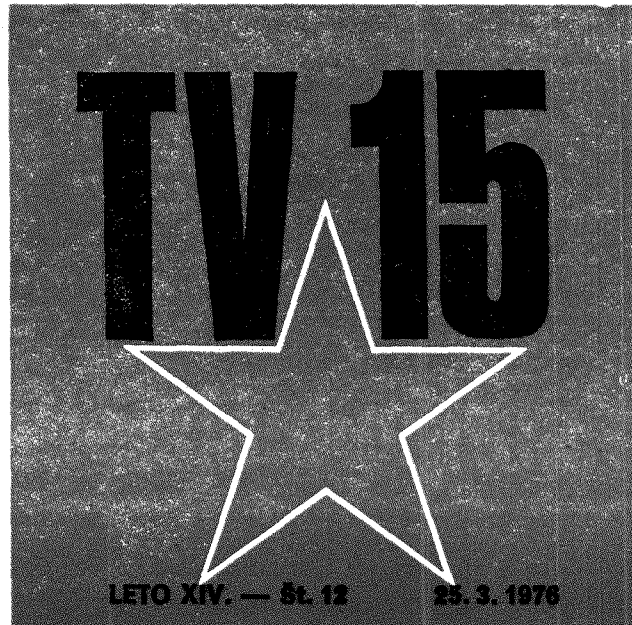
udeleženci vzpona

Snežnik, 20. marec 1976

SREČANJE V LJUBLJANI

Minuli četrtek so se člani našega uredništva pogovorili z dopisniki iz Ljubljane, Postojne, Vrhnike, Kočevja, Trbovelj, Kamnika, Grosuplje, Logatca in Hrastnika. O sestanku bomo poročali v prihodnji številki.

**OB PRAZNIKU
RIBNIŠKE
OBČINE**

str. 5

**BORČEVSKA VPRAŠANJA
PODRUŽBLJATI**

str. 3

**PO PARTIZANSKIH
STOPINJAH MEŽAKLJE
IN POKLJUKE**

str. 6

Razširitev kroga obtožencev ali nov proces

Zanimanje tržaške, italijanske, slovenske in mednarodne javnosti se ni zmanjšalo, čeprav so bili rezultati razprave v petem tednu sojenja nacističnega zločincev Allersu in Oberhauserju za množične poboje v tržaški Rižarni zelo skromni. Teh pravzaprav niti ni bilo, saj je bil proces že v ponedeljek, 15. marca zaradi bolezni sodnika D'Amata, predsednikovega svetovaleca, ki je 12. marca zaslusal v Milanu odvetnico Schellandrovo — pričo kolaboracionistko — ponovno za cel teden prekinjen. Zato niti ni moglo priti do resnih primerjav dokazov, izhajajočih iz izjave in pojasnil Schellandrove (Ta je za nacistično prodajala Židom in drugim žrtvam zaplenjene premičnine.) z že znanimi dokazi o delovanju Einsatzkommande Reinhard in njegovih sodelavcev.

Razloge za krepitev zanimanja zlasti italijanske javnosti za zločinsko medvojno delovanje nacistov in italijanskih fašistov v Tržaški Rižarni (To je, kot ugotavlja združenje bivših političnih preganjancev ANED, obiskalo v manj kot enem letu okoli 500.000 predvsem mladih Italijanov.) je treba iskati ne le v objavljenih vesteh, da bodo italijanski pravosodni organi na podlagi naknadno zbranega dokaznega gradiva, zlasti tistega, ki ga je sodišču predložil dr. Tone Ferenc, uvedli kazenski postopek še proti nekaterim vodilnim nacističnim zločincem, pač pa predvsem v sedanjem splošnem ugodnem političnem trenutku, v katerem italijansko delovno ljudstvo, organizirano v naprednih političnih organizacijah, najlažje primerja tedanje delovanje s sedanjim zločinskim početjem fašističnih skrajnežev (pokoli, sabotaže, ugrabitve ipd.) in iz tega sklepa, kako mračno usodo bi mu utegnili pripraviti fašistični izrodki v prihodnosti, če bi se jim posrečilo dokopati se do vzvodov oblasti.

Posebno zanimanje in velik odjek javnosti je vzbudilo zaslisanje Schellandrove, katerega rezultati sicer še niso v celoti poznani, vendar je bila ponovno potrjena že prej znana resnica, da so v letih 1945–1947 (za časa zavezniške vojaške uprave) sodili tržaškim in drugim fašističnim kolaboracionistom tudi nacistični in fašistični sodniki, zato so bili rezultati tedanjega sojenja prav absurdni, saj je bila večina obtožencev oproščena, ostalim pa so bile izrečene smešno nizke kazni. Tako so npr. sodili na petih procesih najvišjim pokrajinskim fašističnim funkcionarjem (prefektom, podprefektom, kvestorjem in drugim) in jih na treh popolnoma oprostili, na dveh pa jim prisodili milejše kazni; preiskava je bila uvedena tudi proti 101 fašističnemu pokrajinskemu strankinemu funkcionarju in pripadnikom njihovih organizacij (federalom, njihovim namestnikom, nacističnim vohunom idr.), toda več kot polovico ali točno 51 jih je bilo oproščenih. Ali če vzamemo kričeč primer — izmed 29 obtoženih članov najbolj kompromitirane Collottijeve tolpe iz posebnega inšpektorata javne varnosti jih je bilo kar 9 na sojenju oproščenih. Med oproščenimi pokrajinskimi funkcionarji je bil tudi Tržaški prefekt za časa nacistične okupacije Bruno Coceani, ki je bil oproščen zato, ker je »dokazal« svoje sodelovanje z odporniškim gibanjem. Fašistični poveljnik tako imenovane »republikanske« vojske po 8. septembru 1943 brigadni general Esposito pa je bil najprej obsojen na 30 let ječe, nato mu je bila kazen znižana na 15 let, vendar so ga že konec 1948. izpustili iz zapora na podlagi Togliattijeve amnestije iz leta 1946, leta 1956 pa so mu celo vrnili generalski čin.

Takšnim »kaznim« se nikakor ne bomo čudili, če ugotovimo, da italijanskega pravosodja ni bilo mogoče tako hitro iztrgati iz fašističnega vpliva in pojasne-

preteklost sodnikov, ki so sodili, tako je npr. že omenjeni kolaboracionistki (Schellandrovi sodil porotni sodni zbor, ki mu je predsedoval dr. Emilio del Guercio in ji prisodil tri leta zapora, ki jih — kot večina obsojenih — ni prestala. Podobne — le še bolj blage — kot proti Schellandrovi so bile druge Guerciove sodbe, saj je porotni zbor, ki mu je predsedoval, izmed 8 obravnavanih primerov, obsodil storilce le v treh, v petih pa jih je z raznimi izgovori (največkrat je navedel pomanjkanje dokazov) oprostil. Potem pa so končno le odkrili, da je bil Guercio med nemško okupacijo od decembra 1943 predsednik posebnega nacističnega sodišča za javno varnost, član fašistične stranke in njen funkcionar pa od 1928. leta in ga zato odstranili s tržaškega pravosodja.

★

Vsekakor pa je bilo v preteklem tednu in je še vedno v središču pozornosti dvojje vprašanje:

— kdo so novi obtoženci, ki so v subjektivni zvezi z zločini v Rižarni?

— ali bodo ti vključeni v sedanjí krog obtožencev

Predstavljal naj bi porušeno krematorijsko peč ob osvoboditvi Rižarne, v začetku maja 1945. Komurkoli je o tem kaj konkretno znane, naj sporoči na naslov TV-15.

za zločine v Rižarni ali pa bo organiziran nov proces kot nekakšna širša faza sedanjega?

Sodišče in preiskovalni sodnik bosta o tem — enako kot o zaslisanju dodatnih prič, o čemer smo pisali v prejšnjem sestavku — najverjetneje odločala že v ponedeljek, 23. marca.

Večina, dobro obveščenih tržaških virov, med katere lahko zanesljivo uvrstimo zlasti sestavek Vojmira Tavčarja v Primorskem dnevniku št. 65, iz 18. marca, po katerem povzemamo nekatere ugotovitve, se nagiba k domnevi, da bodo naslednji širši krog obtožencev najverjetneje sestavljali preostali še živeči odgovorni člani Einsatzkommande Reinhard in nekateri oficirji nemške varnostne službe (SD) v Trstu — skupno okoli 10. Najpomembnejša med temi sta vsekakor Sturmabführer SS Georg Johan Michalsen, ki je bil na Poljskem član Einsatzkommande, v Trstu pa nekaj časa šef oddelka v štabu višjega vodje SS in poveljnika policije generala Odila Globocnika, nato pa njegov pooblaščenec in poveljnik policije v puljski, jeseni in pozimi 1944/45 pa v tržaški pokrajini. (O njem glej članek MZ — 21. 2. 1974 z naslovom: Komandant nemške policije iz Trsta pred sodiščem.)

Glede Mihalsenove krivde velja tu ugotoviti le, da je v nemških in naših virih nesporno dokumentirana njegova ofenziva v Brkini in na Pivko 19. novembra 1944, ko so člani 3. bataljona 15. policijskega SS polka, 705. varnostnega bataljona, 2. nedičevskega polka (SDK) in druge enote ropali, požigali in pobijali po Brkinih, Košanski dolini in drugod.

Drugi zanesljiv kandidat za obtoženca je Karl Schifner, šef gestapa v Trstu, za katerega je bilo med sojenjem nesporno dokazano, da je bil tesno povezan z zločinci iz Einsatzkommande Reinhard, saj jim je pošiljal jetnike, da so jih v Rižarni pobijali ali jih pošiljali v nemška uničevalna taborišča.

Tretji kandidat za obtoženca, čigar ime je pogosto omenjeno v tej zvezi, vendar za sedaj še ni povsem zanesljivo, ali bo v resnici obtožen, je Ernst Lerch, nekdanji celovski kavarnar, ki je bil poleg Christiana Wirtha najzvestejši Globocnikov pomočnik, po vojni pa je užival v Trstu izredno zaščitno angloameriških vojaških oblasti. Za Lercha je z njegovim poročilom z 12. avgusta 1944 dokumentirano, da je vodil z enotami nemške vojske in policije ter italijanskimi fašisti od 8. do 11. avgusta 1944 ofenzivo, imenovano »PRIEN« na območju slovenske in hrvaške Istre, med katero je bilo pobitih 19 ljudi, požganih več hiš in oropana imovina (Glej poročilo majorja Lercha 12. 8. 1944, Zbornik dokumentov in podatkov o NOB Jug. narodov št. VI/15, dok. št. 167 in poročilo poročnika Jansena, dok. št. 168).

Glede imen drugih obtožencev navaja V. Tavčar še poročnika Arthurja Waltherja, komandanta posebnega komandosa v Podgradu in člana njegovega komandosa, o katerih smo obsežno pisali v št. 6., 7. in 8. našega glasila.

Enako pomemben kot Walther ali še bolj bi uteg-

nil biti Franz Kurt, znan kot Stanglov namestnik in vodja pogona v plinske celice v uničevalnem taborišču Treblinka II, ki je bil tudi v Trstu in Gorici v Einsatzkommandi Reinhard.

Pri naštevanju teh imen pa preseneča ugotovitev, da gre zgolj za nemške državljane, ki razen Lercha vsi živijo v ZR Nemčiji. Med njimi pa ni nikogar izmed italijanskih in drugih kolaboracionistov, čeprav zanesljivo vemo, da sta bila med oficirji tako imenovane 6. čete stražarskega SS bataljona, ki je stražil ujetnike v Rižarni in požigal ter pobijal po Čičariji in Brkinih tudi dva oficirja, in sicer: esesovski kapetan Ernesto Sorzano, roj. 3. 10. 1920 v Ocimiano pri Alessandriji, in Luigi Fulmine, učitelj, rojen 21. 1. 1922 v Napoliju.

Zato bi se ob takšni logiki lahko upravičeno zastavilo vprašanje, po kakšni logiki si smejo italijanski pravosodni organi dovoljevati, da obtožujejo nemške zločince, lastnih pa ne? Tu ne bi smeli delati nobenih razlik, pač pa bi morali spoštovati načelo: skupaj so morili, požigali in ropali, zato naj tudi skupaj in enako odgovarjajo!

Še bolj utemeljeno kot glede opuščanja pregona italijanskih esesovcev v Trstu se sprašujemo, kaj ovira naše pravosodne organe, da ne uvedejo kazenskega postopka proti esesovskemu poročniku Arthurju Waltherju in njegovim članom Einsatzkommande Reinhard, ki so zagrašili množične zločine v Čičariji in Brkinih, proti dr. Weimannu, ki je ukazal 28. 5. 1944 požgati Gaborovico v Istri in pobiti 10 ljudi, ter jih okoli 50 odpeljati v Rižarno, italijanskemu financerskemu poročniku Francesu Roleriju, ki je bil skupaj z Walterjem tudi proglašen za vojnega zločince v letih 1946/47?

MAKS ZADNIK

ZUNAJ NASIH MEJA

Premirje v Libanonu?

Pred dnevi je moral odstopiti libanonski predsednik Sulejman Franžie. Na oblast je prišel leta 1970 z glasovi večine parlamenta. Kljub svoji »demokraciji« pa se je že tedaj potrudil, da si zagotovi trajno vladavino s pomočjo svojih oboroženih opred. Petnajst tisoč mrtvih in državljanska vojna zaključujejo žalostno bilanco te vladavine. Krčevito se je upiral odstopu, ki ga je zahtevala celo libanonska vojska. Dve tretjini parlamenta sta zahtevali, da se umakne pet mesecev pred iztekom mandata, toda njemu ni bilo mar žrtv.

Pred dvajsetimi leti je osebnostno sodeloval v oboroženem spopadu, v katerem so izgubili življenje štirje državljani. Moral se je umakniti v tujino. Zdaj se je umaknil, toda še vedno je obdan s 1.200 pripadniki redne vojske, ki so njegovi rojaki s severa države. V njihovi družbi živi v svoji utrjeni palači Baabda na gričih nad Bejrutom. Petinšestdesetletni predsednik se je obdržal na oblasti zaradi interesov vesil. Franžie pripada kljub muslimanske-mu imenu katoliškemu desničarjem.

Novi vodja libanonske države je general Aziz Ahdab. Na oblast je prišel z državnim

udarom. Do 11. marca je bil komandant bejrutske garnizije. Njegova desna roka je poročnik Ahmed Khatib, ki predstavlja levičarske muslimane.

Ko je po zaslugi Sirije 22. januarja zavlado premirje, je manjkalo še en element: predstavništvo nove muslimanske levice. Potrebna je bila močna in vplivna osebnost, ki bi pomirila muslimane, ne da bi pri tem vznemirjala katoličane. General Ahdab je bil pravišnji mož, kajti ugled uživa pri maronitih, četudi je musliman. Z njim je nastopila pomiritev, ki ustreza tako maronitskim desničarjem kot muslimanskim levičarjem in sosednji Siriji. Pri libanonski zadevi je treba upoštevati tudi to, da so navzoči Palestinci, ki jim ni vseeno, da bi Sirija dobila prevelik vpliv.

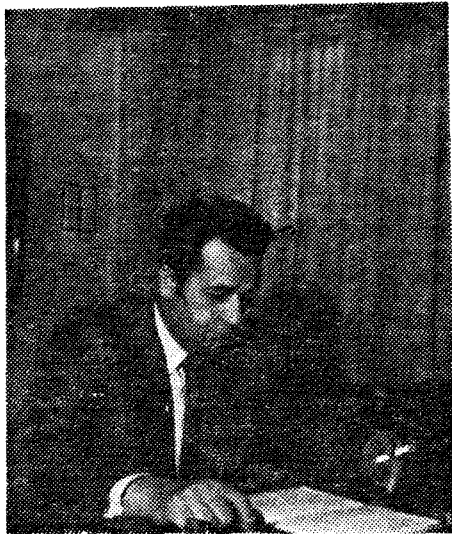
Verjetno je, da je vojska tisti odločilni dejavnik, od katerega je odvisna usoda libanonskega ljudstva. Kaže, da so se politiki sporazumeli, da bo konec verske vojne lahko zagotovila samo močna osebnost iz vrst vojske. Toda za koliko časa? Nasprotij ni mogel pomiriti niti general Fuad Sehab v letu 1958.

P. V.

General Aziz Ahdab, ki je z državnim udarom prevzel vodstvo libanonske države.

Borčevska vprašanja podružbljati

Tone Turnher

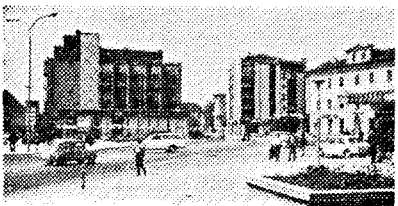
1. Kako so v vaših organizacijah zaživi delegatski odnosi in kje vse so se borci vključili kot delegati?

Delegatski odnosi so zaživi v organizaciji ZZB NOV že med narodno osvobodilnim bojem in sicer na Kočevskem zboru in na zasedanju AVNOJ, kjer so se zbrali prvi izvoljeni delegati.

Danes ima organizacija ZZB NOV svoje delegate v družbenopolitičnem zboru občine, v republiki in podobno. Borčevska delegacija je zastopana preko svojih delegatov tudi v socialnem zavarovanju, Društvu upokojencev in samoupravnih interesnih skupnostih. Zvesti tradicijam NOV, so borci delegati, kjerkoli delujejo, disciplinirani, zavedni in zelo aktivni.

2. S katerimi posebnostmi se ZZB NOV zaradi svoje specifičnosti srečuje pri uveljavljanju delegatskega sistema?

Kot že omenjeno je organizacija ZZB NOV vključena v delegatski sistem preko svojih izvoljenih delegatov v družbenopolitičnem zboru občine, zbor pa do danes ni zaživel tako, kot bi moral, ker vse družbenopolitične organizacije še ne delujejo v smislu delegatskega sistema. Pred vsakim zasedanjem zbora bi se namreč morale omenjene organizacije sestati s svojimi delegati in jim dati ustrezna navodila in pooblastila za udeležbo na zasedanjih skupščine ali njenega zbora. Tako so izvoljeni

Postojna

delegati odtujeni od baze, ki jih je volila.

Ta nedoslednost pa ima za posledico, da delegati niso seznanjeni z delom družbenopolitičnih organizacij in le tem tudi ne dajejo poročil o zasedanjih skupščine iz zbora.

3. Kaj menite o dosedanjem delovanju delegatskega sistema in kakšne so vaše pripombe?

Delegatski sistem deluje v skupščini občine dokaj uspešno, pojavljajo pa se še začetne težave, ki pa se počasi, a vztrajno odpravljajo. Tako lahko rečemo, da v tem sistemu še ni popolnoma urejena informacijska dejavnost, ki v delegatskem sistemu pomeni najpomembnejši člen. V kolikor ta informacijska dejavnost ne zaživi tako kot mora, ne moremo govoriti o učinkovitosti sistema.

Pri vsem tem pa je potrebno omeniti medsebojno povezanost republiške in občinske skupščine, organizacije združenega dela, krajevne skupnosti in občanov. O ustrezni povezavi bi lahko govorili le med republiško in občinsko skupščino, medtem ko povezanost med ostalimi družbenimi dejavniki še ni zadovoljiva. Prav v tem pa je mogoče poiskati vzrok za mnoge težave s katerimi se srečujejo naši občani.

Pri odpravljanju teh pomanjkljivosti se bodo morali angažirati prav vsi od družbenopolitičnih skupnosti do občana-delavca, kot nosilca naprednega delegatskega sistema.

Po drugi strani pa tudi občinske strokovne službe ob pomanjkanju strokovno-političnega kadra niso bile kos veliki sistemski spremembi, saj delegati zahtevajo dobro pripravljeno gradivo ter strokovno pomoč pri pojasnjevanju le-tega.

Pogovarjali smo se s tajnikom ZZB NOV Postojna Francem Bittnerjem

1. Kako so se letos posamezni občinski odbori ZZB NOV pripravili na svoje letne konference?

Konference naše organizacije v občinah imajo letos predvsem delovni značaj. To pomeni, da te konference ne volijo novih občinskih odborov, ampak analizirajo delovanje organizacije v preteklem obdobju. Predvsem pa se bodo letne konference držale na programiranju bodočega delovanja in reševanju nalog, ki jih organizacija ima in jih rešuje.

Ze tradicija je, da se odbori ZZB NOV na konference ali skupščine pripravljajo temeljito. Letos pa se pripravljajo še dosledneje, saj postaja po sprejetju nove ustave in po 8. kongresu ZZB NOV Jugoslavije naša organizacija še aktivnejši subjekt v oblikovanju smernic našega družbenega razvoja. Na skupščine oziroma konference pa se ne pripravljajo samo odbori, temveč celotno članstvo, ki ima v svojem združenju možnost, da neposredno sodelujejo v razpravi, da izrazi ne samo svoje želje in potrebe, temveč tudi vsa svoja hotenja, vse kar jih zadeva kot državljana in delovnega človeka naše skupnosti.

2. Kakšne mislite, da so osnovne teme teh konferenc?

Enaindvajseta seja predsedstva ZK Jugoslavije in predvsem 10. kongres ZK, ki sta na novo ovrednotila med drugim tudi družbenopolitično delovanje ZZB NOV in vsi poznejši mejniki (nova ustava, volitve, delegatski sistem, kongresi ZK) vse do 8. kongresa ZZB NOV Jugoslavije, so odločilno vplivali na preobrazbo ZZB NOV iz »stanovske« organizacije v družbenopolitično organizacijo. Bolj točno; ZZB NOV ni nikdar prenehala biti družbenopolitična organizacija, tudi tedaj ne, ko so jo pozneje razkrinkane sovražne sile močno potiskale iz političnega življenja. Res je, da so tudi v ZZB NOV bile oscilacije in da so bila razdobja, ko smo se ukvarjali pretežno s socialno-zdravstveno problematiko borcev, res pa je tudi, da smo vedno in povsod jasno opozarjali na pojave nacionalizma, tehnokratizma in različne izpade, ki so bili še kako prisotni v naši družbi pred 21. sejo predsedstva ZKJ.

Menim, da te ugotovitve samo poudarjajo dejstvo, da je ZZB NOV danes prvenstveno angažirana na družbenopolitičnih vprašanjih. Dokazujejo tudi, da ne gre za nekaj nenavaden preobrat pri aktivnosti naše organizacije, pač pa le za rezultate, ki so v tako ugodni politični situaciji gotovo večji kot kdajkoli prej. Iz vsega tega je jasno, da bodo osnovne teme teh konferenc družbenopolitične.

3. Na kakšen način se kaže v Združenjih borcev nova vloga borčevskih organizacij, vloga, kot jo je začrtal 8. kongres ZZB NOV Jugoslavije?

Poudarek na družbenopolitičnem delovanju, ki ga je zahteval kongres, se prav gotovo zrcali v sleherni organizaciji ZZB NOV Slovenije. Še posebno pozornost pa seveda velja usmeriti na krajevna Združenja borcev NOV, glede na izredno pomembno vlogo krajevne skupnosti, ki naj jo le-te odigrajo v naši samoupravni socialistični ureditvi. Soočenje najrazličnejših interesov v KS in njihova družbena verifikacija skozi fronto, to je SZDL ter uresničevanje frontovskega programa kot rezultata soočenja, je osnovna družbenopolitična problematika, ki zadeva borce najmanj toliko in celo bolj kot druge občane. Ob tem pa lahko zatrdimo, da so borci izredno zavzeti za ustrezno reševanje problematike krajevne skupnosti. Pri tem ne izpostavljajo predvsem svojih »speci-

fičnih« borčevskih zadev! Vse bolj prodira spoznanje, da je nujno vse več borčevskih vprašanj razreševati skozi fronto, kot del celote, ter jih podružbljati. Konstitutivna vloga krajevnega združenja v krajevni konferenci SZDL je očitna. Soudeležba borcev NOV je pri konkretnem izvrševanju drobnih nalog, kdaj pa kdaj celo prevelika, kar se včasih interpretira kot da ne izpustimo zadev iz rok. Prisotnost borcev v delegatskem sistemu je prav tako zadovoljiva. To dokazuje statistika, še bolj pa vsebina dela delegatov, pa naj gre za skupščinski sistem, samoupravne interesne skupnosti ali za SZDL kot fronto. Še prav posebno pa so naši tovariši prisotni v odborih SLO in pri razreševanju vseh vprašanj, ki jih narekuje družbena samozaščita. Borci NOV se zavedajo, da so prav ta vprašanja najožje vezana na težak boj naših narodov za svobodo. Borci so vsekar doumeli bistvo nove ustave in delegatskih odnosov. Seveda pa vztrajajo na tradicijah NOB in zahtevajo, da se na teh osnovah kontinuirano poglobljajo in utrjujejo načela samoupravnega socializma.

4. Kaj menite o očitkih, ki so vrsto let padali na organizacijo borcev češ, da ta skrbi le za svoje notranje probleme kot so socialna varnost, stanovanjska vprašanja in podobno. V čem vidite podružbljanje teh vprašanj?

Morda je res, da je nepoznavalec teh problemov dobil vtis, da se naša organizacija v veliki meri ukvarja predvsem z lastnimi problemi, s problemi svojega članstva, s problemi, ki so vezani na socialno varnost, to se pravi na razreševanje invalidskih, pokojninskih in vseh drugih vprašanj borcev NOV in VVI. Tak vtis pa je nepoznavalec lahko dobil predvsem zaradi tega, ker so se ta vprašanja skoraj izključno reševala v sami organizaciji in pa seveda v tistih upravnih organih, ki so na nivoju federacije, republike in občine zadolženi za ta vprašanja. K takemu zmotnemu vtisu je dostikrat pripomogel tudi naš tisk, ki je želje posameznikov ali posameznih skupin že prinašal kot novo zahtevo naše organizacije.

Prav zaradi tega, ker so se ta vprašanja razreševala samo v organizaciji, se je lahko dobil zmoten vtis, da gre za privilegije. Ugotoviti pa moramo, da so nam prav ti »privilegiji« kot npr. prezgodnje upokojitve dostikrat škodovali.

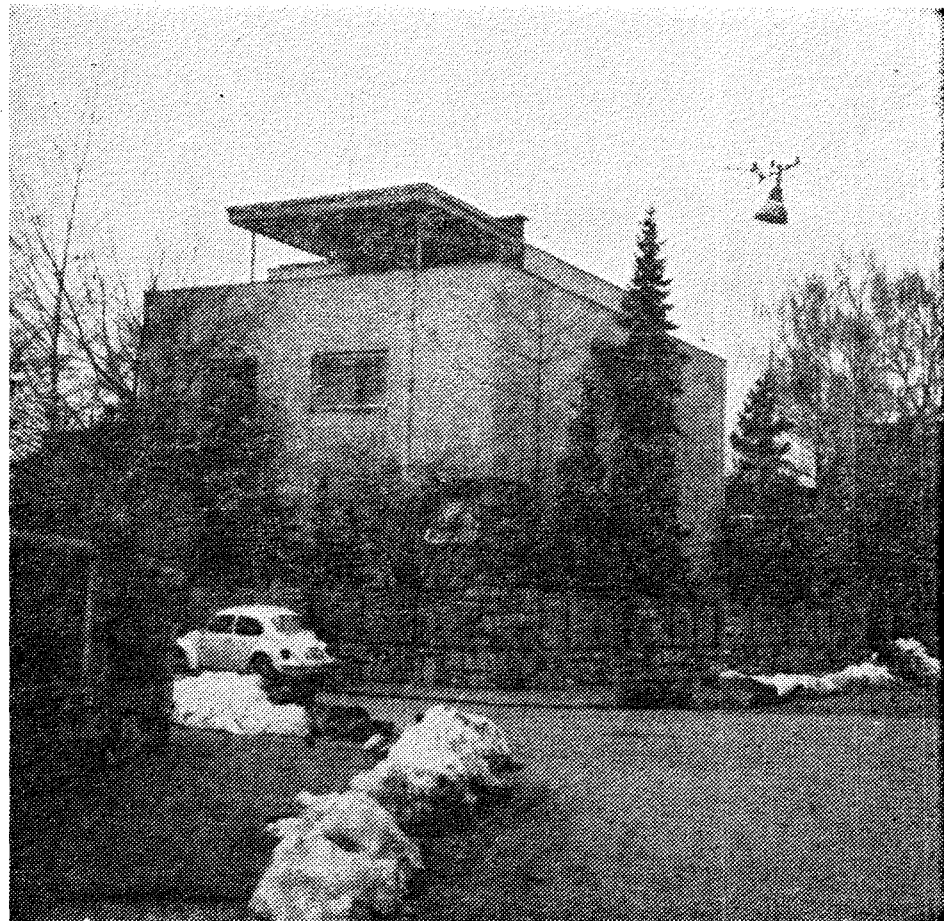
Prav z namenom, da vprašanja borcev in vojaških vojnih invalidov podružbimo, so se ta vprašanja postavila tudi na dnevni red SZDL Slovenije kot fronte organiziranih socialističnih sil naše družbe. Svet za socialno in zdravstveno politiko pri RK SZDL je prav v tem tednu razpravljal o analizi varstva borcev NOV in vojaških vojnih invalidov, ki jo je pripravil republiški komite za vprašanja borcev NOV in

vojaških invalidov. Osnovno vodilo republiške konference, da to vprašanje ne postavi samo pred svojo komisijo, temveč tudi pred svoje predsedstvo je bilo predvsem v tem, da smo vse do sedaj položaj in vlogo borcev v premajhni meri obravnavali na osnovi družbeno-političnih izhodišč, saj tema že več let ni bila predmet širše obravnave, da smo preveč poudarjali le socialni ne pa tudi družbeni status borcev NOV, to se pravi obravnavali iz statusa, ki izhaja iz njihovega revolucionarnega dela in kjer bi lahko in moramo tako kot druga podobna vprašanja uveljavljati v sistemih, ki jih gradimo ob upoštevanju minulega in tekočega dela, tako v sistemu nagrajevanja, kakor tudi v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zaradi tega postaja nujnost, da vsa vprašanja borcev in vojaških invalidov rešujemo v okviru obstoječega sistema kot prednostne naloge, ki pa morajo biti bolj kot doslej vključene v programe zainteresiranih samoupravnih interesnih skupnosti, saj pred borčevsko populacijo vse bolj silijo v ospredje tista vprašanja, ki izhajajo iz posledic staranja in ki so vezana na zdravstveno zaščito.

Predsedstvo republiške konference je na svoji včerajšnji seji priporočilo družbenopolitični skupnosti, da v okviru razreševanja varstva borcev, predvsem pazljivo obravnava vprašanja, ki zadevajo invalidsko-pokojninsko varstvo borcev in vojaških invalidov, ustrezne rešitve pri ureditvi zdravstvenega varstva, ureditev problematike priznavalnin, ustrezno ureditev varstva kme-

V sredo, 24. marca, je bila seja predsedstva Republiškega komiteja SZDL Slovenije, na kateri so obravnavali položaj in vlogo borcev v naši družbi. Po seji smo se pogovarjali s Tonetom Turnherjem, sekretarjem RO ZZB NOV Slovenije. O sami seji bomo več poročali v prihodnji številki našega časnika.

tov — borcev NOV in kmetov — vojaških invalidov in ne na koncu tudi vprašanja stanovanjske problematike borcev NOV in vojaških invalidov, ki jo družba kljub velikim naporom še ni uspela v celoti urediti. Prav v takem načinu obravnavane socialne varnosti udeležencev NOB, vidimo podružbljanje tega vprašanja s tem pa seveda tudi realizacijo tistih ustavnih določil, ki našo družbeno skupnost obvezujejo skrbti za udeležence NOB.

Poslopje RO ZZB NOV Slovenije na Vrtači 11 v Ljubljani

**TUDI VI
DOPISUJTE
V NAŠ ČASNIK**

ZAPISI IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

PADLI KURIRJI V NOB

PO STOPINJAH ZVESTOBE

Veliko je bilo napisanega o narodnoosvobodilnem boju, toda še vedno premalo o borcih, ki so dali za našo svobodo svoja življenja. Veliko je bilo opravljenih akcij, za katere še danes ne vemo ali pa imamo zelo malo podatkov o tem, kdo jih je izvršil. Pogosto poznamo samo ilegalna imena. Ni slučajno, da so bili med kurirji zbrani najbolj zanesljivi in hrabri borci. Kljub njihovi izkušnosti jih je veliko padlo. Nekatere kurirske postaje so bile uničene do zadnjega moža. Po dosedanjih podatkih je v času narodnoosvobodilne vojne padlo več kot 500 kurirjev. Za mnoge med njimi nimamo točnih podatkov ali pa poznamo samo ilegalna imena.

Dvajsetletni partizan Pilot iz Rudnika pri Ljubljani ni bil samo junak, marveč tudi proletarec. Ze leta 1942 se je pridružil udarnemu bataljonu Toneta Tomšiča. O njegovih osebnih junaških podvigih je veliko pisal Daki v knjigi »Najboljši so padli«. Žal pa ni napisal njegovega pravega imena. Tako je v knjigi ostal samo Pilot, kar je njegovo partizansko ime. To je Drago Martinc iz Rudnika pri Ljubljani. Njegova zgodba se je končala spomladi leta 1945, ko smo že vsi pričakovali svobodo. Drago Martinc je bil politkomisar četrte kurirske releejne linije na Dolenjskem in je padel skupaj s kurirjem Antonom Tomažekom, ko sta vzpostavljala zvezo z Dolenjske na Štajersko.

Na Notranjskem in Dolenjskem so bile nekatere kurirske postaje vzpostavljene že leta 1942. Na tem območju je skupno delovalo 24 kurirskih postaj, vendar ne vse hkrati. Nekatere med njimi so morale zaradi

sovražnikovih vdorov in napadov občasno prenehati z delom ali pa se premestiti na drugo področje. Kurirska postaja TV-1 je imela svoj sedež na področju Krma in v globeli Iške. Kurirji so vsako noč vzdrževali zvezo prek ljubljanskega barja in Ljubljane z Dolomiti. Na tej poti je tudi utonil Lado, eden prvih kurirjev. Iz kurirske postaje TV-3 a so padli štirje kurirji: dva so ubili domobranci blizu Žužemberka, dva pa so na Muljavi ujeli in ju po mučenju ubili. Se prej sta si morala sama izkopati grob.

Iz kurirske postaje TV-5 pa je padel Bojan, ki je bil doma iz Banjaluke. Drugih podatkov ni bilo mogoče ugotoviti.

Dne 19. januarja 1944 so padli trije hrabri kurirji iz TV-15 na Lobčku pri Zagradcu. To so bili Janez Peternej iz Delnic, Radko Vute iz Radohove pri Lenartu, za tretjega pa je znano samo to, da se je pisal Črnič in je bil s Štajerske.

Na Štajerskem so se začele kurirske zveze naglo razvijati s prihodom 14. divizije. Tam je bilo največ primerov, ko so

Padli kurirji iz kurirske postaje S-5

bile postaje napadene in popolnoma uničene.

Najhujši poraz je doživela kurirska postaja S-5, oktobra 1944, ko so Nemci kurirje obkolili v hiši v Okroglicah. Takrat je padlo šest kurirjev. Kurirska postaja S-2 je vzdrževala zvezo s Haložami prek Rudnice na Kozjansko, prek Mlač na Pohorje in proti Vitanju. Tam je padel kurir z ilegalnim imenom Triglav. Vsi drugi podatki so neznani.

Iz kurirske postaje S-13 je padlo kar osem kurirjev. Iz kurirske postaje S-15 so padli trije kurirji, med njimi tudi neki Gaber, doma iz Ptujja. Iz kurirske postaje S-20, ki se je nahajala na Špiku, so padli trije kurirji; med njimi sta bila tudi neki Gad in Lisjak. Iz postaje S-21 je pod Limbarsko goro padlo 5 kurirjev. Kurirska postaja S-23, ki se je zadrževala na območju Rečice v Zgornji Savinjski dolini pa je bila ena najpomembnejših postaj na Štajerskem. Zaradi tega so jo Nemci tudi večkrat napadli. Ob teh napadih je padlo več kurirjev.

Kurirska postaja S-28 se je nahajala v gozdu v bližini Pišce na Bizelskem in je

ji v Tolminskem Lomu, so kvesturini enega kurirja ujeli, drugi je pobegnil, tretji (neznani!) pa je bil hudo ranjen. Z zadnjimi močmi se je umaknil na konec vasi. Ko je popolnoma onemogel, se je ustrelil, da ne bi prišel v roke Italijanom. Še prej pa je na njivi zakopal partizansko pošto.

Na enem najtežjih terenov pa so se nahajale kurirske postaje na Koroškem, na terenu, ki sta ga po dolgem sekali dve težko prehodni oviri: na severu reka Drava, na jugu pa Karavanke in Savinjske planine. Kurirsko postajo K-7, ki je bila med Kortami in rečico Belo, so napadli in jo popolnoma uničili. Toni Zadnik je umrl pod plazom, Lute iz Poljanske doline pa je bil ubit. Ostali so še vedno neznani. Tudi kurirska postaja K-4 je bila kmalu po osvoboditvi izdana in popolnoma uničena.

Eden zadnjih napadov Nemcev na kurirje s Koroške je bil 1. aprila 1945. Ta

ODBOR 4. BRIGADE VDV PARTIZANSKIH KURIRJEV JE ZE ZBRAL TOLIKO ZGODOVINSKEGA GRADIVA, DA JE LAHKO ZPPTT LJUBLJANA, KI IMA NAD KURIRJI IN VEZISTI POKROVITELJSTVO, IZDAL KNJIGO SPOMINOV POD NASLOVOM »KLİČE GLAVNI STAB«. TODA, ČE BOMO HOTELI IZDATI POPOLNO ZGODOVINO ZVEZ MED NOB, BO POTREBNO ZBRATI SE VELIKO GRADIVA. POLEG TEGA BO POTREBNO ZBRATI TUDI PODATKE ŽIVIH IN PADLIH KURIRJEV. SEDAJ JE ZBRANIH PODATKOV O 800 NEKDANJIH KURIRJIH, KI PA SE VEDNO NISO POLNI. PRAV TAKO NI ZBRANEGA GRADIVA ZA VEČ KOT 500 PADLIH KURIRJEV. V PRISPEVKU NAVAJAMO NEKAJ PRIMEROV, KJER NI NOBENIH PODATKOV ALI PA SO LE-TI ZELO POMANJKLJIVI.

VSAK PODATEK, KI NAM GA BOSTE POSLALI, BO ZELO DRAGOCEN PRI PISANJU IN IZDAJI NOVE KNJIGE O KURIRSKIH ZVEZAH MED NOB.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM

Jakac, komisar pa je bil Jože Bole iz Hruševce. Na sliki je videti Andreja Pegana (s šarcem), Draga Petelina iz Tomačevce (kurir), Bruno Žvab iz Koprive (kurirka), Slavka Krta iz Hruševce pri Štanjelu (komandir čete) in tovariša Joška iz Kobjglave, ki je zdaj zaposlen pri milici v Postojni.

Danes objavljamo sliko iz nove serije. Kje je nastala in kdaj? Kdo so ti borci?

vzdrževala zvezo tudi s hrvaškimi partizani onstran Sotle. Nemci so postajo napadli. Padli so skoraj vsi kurirji, toda o njih ni podatkov.

Gorenjska je bila razdeljena na štiri releejne linije, kjer se je nahajalo 36 kurirskih postaj. Le-te so delovale v zelo težkih razmerah. Toda kljub temu sovražniku kurirskih zvez ni uspelo popolnoma razbiti. Hudo sovražnik kurirjev je bil sneg. Kurirska postaja G-9, ki je bila na Zirovskem vrhu, je bila izdana. Ujetih je bilo šest kurirjev, ki so bili ustreljeni v najhujši zimi leta 1943. Kurirji postaje G-12, ki se je nahajala v bližini Kroke, so vzdrževali zelo nevaren prehod preko Save. Neko noč je reka močno narasla, prevrnila čoln in kurir Miloš, ki je bil star šele 16 let, je utonil.

Kurirska postaja G-32 je bila v gozdu nad Martuljkom. Nemci so kurirjem pogosto postavljali zasede. Ob neki priložnosti sta dva kurirja padla v zasedo. Eden je ušel, drugega, ki je bil doma iz Mojstrane, so ubili.

Ko je decembra leta 1943 3. bataljon Prešernove brigade z Gorenjskega odšel na Koroško, je pri prehodu čez cesto in vodo v Radovni prvič nalletel na zasedo. Bila je gosta megla. Predhodnica ni pravočasno opazila Nemcev, ki so čakali v zasedi. Vnel se je kratek in oster boj. Predhodnica je sama z odločnim protinapadom poglala Nemce v beg. Nihče ni bil ranjen, padel pa je kurir neke releejne postaje iz Gorenjske, ki je vodil bataljon. Njegovega imena še do danes nismo mogli ugotoviti.

Tudi na Primorskem je bilo nekaj postaj uničenih. Tako sta padla iz kurirske postaje P-10 dva kurirja: Sočan in Tobak. Drugih podatkov ni! Iz kurirske postaje P-11 so padli trije kurirji: Milan iz Lokovca, Batič iz Šempasa in Benko iz neznane kraja. Ko pa so bili 9. aprila 1943 napadeni kurir-

Drago Martinc-Pilot in Joško Papež-Džon

krat je bil ranjen Pregelj, ki si je sam z bombo vzel življenje, samo da ne bi prišel živ v roke Nemcem.

Kurirska postaja K-6 se je nahajala v bližini Kališnika pod Košuto in je vzdrževala zvezo z Gorenjsko. Pozimi 1944/45 so se kurirji zaradi hudega mraza in do dva metra globokega snega, preselili v lovske koč nad Kortami. Tam so se jim pridružili kurirji s sosednje postaje K-5. Nemci in domobranci iz Jezerskega pa so za to zvedeli in jih napadli. Takrat sta padla komisar in kurir. Za komisarja je ugotovljeno, da je bil Drago Blaustainer, doma iz Kočevja, za kurirja pa ni podatkov.

O vsem, kar sem v zgornjih odstavkih le bežno omenil, bi bilo mogoče še veliko napisati. Zabeležil sem le nekaj misli, iz katerih je mogoče razbrati prgišče podatkov o tem, koliko je padlo kurirjev pri izvrševanju dolžnosti. Pri tem pisanju ni bil moj namen, da bi padlim kurirjem postavili dragocene spomenike (čeprav bi to zaslužili). Pisanje naj bi služilo samo kot skromna pozornost do njih, ki so dali največ za našo revolucijo — svoja življenja. In če ne več, je naša dolžnost, da o slednjih zberemo točne podatke.

MAKS BURGAR

Ribnica

»Žrtve so seme življenja,« je nekoč napisal Tone Svetina. »Seme, ki ga zaseje smrt v zameno za tiste, ki jih je vzela.«

Občani ribniške občine so mnogo žrtvovali za to, da je v tem delu Slovenije, ki zajema Ribniško in Sodraško dolino ter Loškopotoško planoto, vzkliklo novo življenje. Sestindvajseti marec ni samo njihov občinski praznik, temveč dan, ki je zgodovinskega pomena za usodo Slovencev. Tega dne leta 1943 je namreč partizanska vojska izbojevala zmagovito bitko pri Jelenovem žlebu. Poleg številnih mrtvih in ranjenih sovražnikov so partizani zaplenili tudi veliko količino orožja, ki so ga potem s pridom uporabljali vse do dokončnega izгона okupatorjev. Toda ne le vojaška zmaga, ob tem je bila še večjega pomena moralna zaveza, saj je okupator uvidel, da je treba računati z resnim in močnim nasprotnikom, ki ne bo dovolil tujcu, da bi tlačil njegovo deželo.

Ivan Kovačič mlajši, bodoči gospodar domačije

Ribniška občina se razprostira na 225 kvadratnih kilometrih površine. V njenih krajevnih skupnostih Ribnica, Sodražica, Loški potok, Dolenja vas, Sveti Gregor in Velike poljane živi 12.000 prebivalcev.

OB PRAZNIKU OBČINE RIBNICA

vozi na delo v druge kraje.

Stanovanjska gradnja v občini je v polnem razmahu. Medtem ko so do lani dajali sredstva predvsem za posamezno gradnjo, je v letošnjem letu poudarek predvsem na družbeni. Do leta 1980 bodo v Ribnici zgradili 14 blokov z 288 stanovanji. V Sodražici gradijo poslovno-stanovanjski objekt s petnajstimi stanovanji in trgovinskimi prostori. V Dolenji vasi bo prihodnji mesec vseljen šeststanovanjski blok. V Loškem potoku pa je v načrtu objekt s pošto, banko, krajevnim uradom in stanovanji. Novozgrajena stanovanja bodo delila predvsem prosvetnim delavcem, saj se z uvedbo celodnevne pouka kaže povečana potreba po teh kadrih.

SAM SVOJ GOSPODAR

V Sodražici, ki je drugo največje naselje v ribniški občini, so vse hiše nove. Hiša Ivana Kova-

čiča v svoje roke. Vse ima že preračunano. Od vsakega litra bo šel en dinar za odplačilo dolgov, vendar se bo tudi tako dalo lepo živeti. Morda bodo sčasoma tudi drugi mladi spoznali, da se tudi od kmetovanja da živeti. Le resnično je treba poprijeti za delo.

NOVO IZ RUŠEVIN

Med vojno so bile številne vasi in trgi ribniške občine porušeni. O tem se pogovarjamo s tovarišem Nosanom in tovarišem Kersničem in občinskem odboru Zveze združenj borcev v Ribnici. Samo Sodražica, na primer, je bila kar petintridesetkrat bombardirana. O obdobju pred okupacijo pripoveduje tovariš Nosan takole:

»Pred vojno je bila ribniška občina izredno nerazvita. Ljudje so se preživljali v glavnem s kmetijstvom, mnogi pa so odhajali delo iskat drugam, saj doma zanje ni bilo kruha. Tudi politično živ-

ljenje je bilo skorumpirano. Politični boj je potekal v glavnem preko sindikatov. Le-ti pa so bili brez pravega programa in se niso znašli vse dokler ni posegla vmes komunistična partija. Leta 1938 se je iz Zagreba vrnil v Ribnico Janez Kmet. V povezavi s Seškom iz Kočevja je začel pripravljati teren za delovanje komunistične partije. Leta 1940 je bila osnovana partijska celica. Ta je začela usmerjati sindikalni boj in pripravljati mladino, zlasti člane SKOJ, za revolucijo.«

SPLOŠNA LJUDSKA VSTAJA

»Takoj po sovražnikovi okupaciji je bil sklican sestanek vseh napredno usmerjenih ljudi, ne glede na strankarsko pripadnost. Udeležili so se ga predvsem ljudje iz nacionalnih strank, manj pa iz klerikalnih. Tu so ustanovili Osvobodilno fronto in si razdelili področje dela.

Ko so Italijani hoteli aretirati vidnejše politične aktiviste in nekatere člane partije, so le-ti zapustili Ribnico in odšli na Travno goro, kjer je bila 13. julija 1941 ustanovljena ribniška četa. Nekaj tovarišev je sicer padlo v roke sovražniku, vendar se je večini posrečilo uiti, saj je bil žandar Povh, ki je moral te aretacije opravljati, na naši strani in nas je o njih pravočasno obveščal.

V hudi zimi 1941 pa so Italijani postavili zasede v zvezi z akcijo Šerčerjeve čete v Ložu. V spopadu je padel en partizan, eden pa je bil ranjen. Ostali borci so se, z ozirom na hudo zimo, odselili v Ljubljano in tam dalje aktivno delovali. Spomladi 1942 so se vrnili in se pod Velbom ponovno vključili v delo. Teror je naraščal, sovražnik se je zmaščal nad prebivalstvom in ljudje so vse bolj odhajali k partizanom. V začetku majhna četa se je povečala. Tega

leta je bila že osvobodjena Sodražica, Loški potok in drugi predeli. Na Travni gori je bil ustanovljen notranjski in krimski odred, na Mali gori pa 4. četa zahodnodolenjskega odreda. Delali smo akcije na progi Ljubljana-Kočevje in opravljali prehod enot preko nje. Bili smo dobro organizirani in povsod smo imeli svoje ljudi. Tako nam je pred samo bitko v Jelenovem žlebu poštni uslužbenec Ivan Ilc javljal po Matiji Maležiču vsebino depeš, ki so jih pošiljali Italijani.«

Donočini so še vedno prepričani, da je bila bitka pri Jelenovem žlebu za njihov kraj najpomembnejši dogodek v narodnoosvobodilnem boju.

SODELOVANJE BORCEV IN MLADINE

Organizacija Zveze združenj borcev v občini ni izolirana. Glede na to, da so njihovi lastni problemi v glavnem rešeni, delujejo navzven, na vseh ravneh družbenopolitičnega življenja občine. Zlasti sodelujejo z mladino, na katero skušajo prenašati svoje revolucionarne in borbene tradicije. Tako so leta 1972 skupno sodelovali v akciji za samoprispevek, s katerim so asfaltirali ceste in uredili zunanji izgled vasi in naselij. Prav lepo je uspela tudi skupna akcija v času vojaških manevrov »Jesen 74«. Vsako leto prirejajo pohod na Jelenov žleb, po poteh prvih štirih slovenskih brigad: Gubčeve, Tomšičeve, Šerčerjeve in Cankarjeve. Letos bodo zaradi snežnih razmer ta pohod preložili na 24. april. Zveza združenj borcev sodeluje tudi s šolami. Skupaj z učitelji in otroci pripravljajo proslave in prireditve ob obletnicah zgodovinskih dogodkov iz NOB. Najbolj razveseljivo pa je to, da je socialni položaj borcev v občini rešen in da je njihova družbenopolitična aktivnost še vedno velika.

LENJA VIPOTNIK

Novo poslopje, v katerem je tudi sedež občinskega odbora Zveze združenj borcev NOV ribniške občine

Suha roba že davno ni več dejavnost, ki bi »občanu Urbanu« dajala kruh. Izpodrinila jo je industrija, ki ustvarja že nad polovico skupnega družbenega proizvoda, močno pa so razviti še kmetijstvo, gozdarstvo in trgovina. Najbolj se je razmahnila lesnopredelovalna industrija, kjer dela kar tretjina vseh zaposlenih delavcev. Tudi kovinska industrija je močno razvita. V Sodražici, kjer je bilo nekoč središče suhe robe, so se zdaj modernizirali in ker tradicija še ni povsem izumrla, izdelujejo suho robo kot spominko. Tu je tudi odkupna postaja podjetja »Doma« iz Ljubljane. Toda izdelovanje spominkov je ljudem bolj razvednilo kot pravi zaslužek. Pomembnejši je TOZD Inlesa, ki zaposluje devetdeset ljudi in Modne konfekcije Krim, ki zaposluje v večini žensko delovno silo. Najbolj pasivno področje je trenutno še vedno Loški potok. Tam je problem zaposlovanja moške delovne sile, ki se zdaj

čiča je ena izmed njih. Zgradili so jo leta 1950, saj so jim Italijani staro hišo med vojno zažgali. Ivan Kovačič je znan daleč naokrog kot vzoren kmetovalec. Poleg svoje zemlje ima v najemu tudi zadružno, kajti 35 glav živine, ki jo ima v hlevu, ni lahko prehraniti. Ivan odda vsak dan v zadrugo od 70–100 litrov mleka.

Vzgojil je tri sinove, od katerih je eden ostal doma in bo prevzel kmetijo. »Sam svoj gospodar hočem biti,« pravi Ivan Kovačič mlajši, ko ga pobaramo, če mu ni bilo težko ostati doma. »Nič nam ne manjka,« pravi njegova mati, »samo mlade ni. Nobena se dandanes noče več na kmetijo močiti.«

Kovačičevi imajo svoje kmetijstvo povsem mehanizirano, pa še niso zadovoljni. S pomočjo kmetijske zadruge gradijo nedaleč od svoje hiše sodoben hlev, kjer bo prostora za približno 60 glav živine. Tam poleg si bo mlajši postavil tudi hišo, ko bo prevzel po-

Člani nekdanje ribniške čete ob 15. obletnici ustanovitve

PO PARTIZANSKIH STOPINJAH POKLJUKE IN MEŽAKLJE

Obnovljena Pernikarjeva domačija na Pernikih

Zaselek Perniki je že starodavno naselje. Največja kmetija tod je bila pri Anžerju. Bila je to močna kmetija, toda ker ni bilo lastnega potomstva je posestvo med obema vojnima prešlo v roke sorodnikov. Parcele so začeli deliti, njive so prerasle v košne in pašne površine. Hišo so imeli v rokah razni najemniki in sčasoma je začela propadati.

V zadnjih letih je boljše košne površine kupil Janez Kunšič, po domače Pernikar. Le malo stran je imel svojo kmetijo, ki jo je odkupil od zadnjega gospodarja Anžerjeve domačije, od Breganta, kmeta iz spodnjih Lazov. Anžerju so domobranci med vojno požgali hišo in hlev. To je bilo 20. septembra 1944 tako, da so danes tam le še ostanki zidov. Isti dan so domobranci požgali senik na Dornikovem rovtu in pa Jamrov senik iz Mervkuš.

Anžerjeve kmetije danes ni več, zato pa se je povečala posest pri Pernikarjevih, ki so to zemljo odkupili. Tu so pred vojno živeli oče, mati, dve hčerki in trije sinovi. Danes je na domu sin Janez, ki si je ustvaril svojo družino in ima dva sinova. Eden bo prav gotovo nasledil očeta, tako da bo ta kmetija, ki je danes dobro preskrbljena in opremljena z mehanizacijo, še naprej živela.

V zaselku je še Tančkova domačija, kjer so pred vojno živeli oče in mama z dvema hčerkama. Ena izmed hčera je stanovala doma z možem, sinom in hčerko. Danes živi pri Tančku šest ljudi. Stara mama je umrla pred dobrim letom dni. Mož Tančkove hčerke, Franc, je bil med okupacijo ves čas povezan s partizani in se jim je končno tudi aktivno pridružil. Po vojni se je zaposlil v jeseniški centrali v Radovni, pred dvema letoma pa je tragično preminil.

Še ena družina živi v tem zaselku. Pišejo se Potočnik, po domače pa se je reklo »pri Čukšiferju«. Iz Žirovnice so se preselili na Pernike leta 1928. Pred vojno je bilo v družini pet članov: oče,

mama, dva sinova in hčerka. Sin Polde, ki je bil mobiliziran v nemško vojsko je tja odšel zato, da reši domače pred nemškim in domobranskim nasiljem. Njegov brat Lojze je bil namreč v partizanih... Ta fant se je rodil leta 1927 v Žirovnici, odkoder se je z družino preselil na Pernike. Bil je pastir in med NOB je kmalu navezal stike s partizani. Še kot mladoleten je opravil vrsto nalog, za katere so zvedeli Nemci in zato se je v decembru 1943 pridružil partizanom. Bil je v minerski četi, v Karavankah in v Gradnikovi brigadi. Padel je v

jeseni 1944 neznano kje, star komaj 17 let.

Pri Potočnikovih imajo danes udobno novo hišo z gospodarskim poslopjem. Pridna gospodinja Francka ima vedno dovolj dela, mož Polde, ki je sicer redno zaposlen v centrali v Spodnji Radovni pa ji po »šihču« pridno pomaga. Nabavila sta si tudi manjši traktor, tako da se jima ni treba več mučiti s trmasto volovsko vprego kot prej.

Takšno je danes življenje na lepi in sončni pernikarski planoti, na Mežaklji. Kakšno pa je bilo pred petintridesetimi leti?

REPORTAŽA ZA »TV 15«

Pogorje Mežaklje je utesnjeno med bregovi rek Radovne in Save Dolinke. Sam greben Mežaklje se vleče severozahodno od Gorij vse do Mojstrane in Zgornje Radovne, kjer privre na dan tudi reka Radovna.

Takoj ko prispemo iz Gorij skozi vas Krnico, se usmerimo preko mostu, ki pelje v prečudoviti svet doline Radovne. Slab kilometer od Krnice se odcepi kolovozna pot v strmo reber podnožja Mežaklje in nas pripelje na lepo, sončno planoto, na kateri že od nekdaj živijo marljivi ljudje. Ta zaselek z nekaj domačijami, ki leži na višini 840 m, in spada v krajevno skupnost Gorje, se imenuje Perniki.

Po dohodni poti se je v vas le težko pripeljati z osebnim avtomobilom. Zato je Gozdno gospodarstvo Bled lani zgradilo novo cesto od Krnice preko Spodnjih Lazov in preko tako imenovanih »šteng« od samega zaselka Pernikov. Tod je možen lahek dostop z vsemi motornimi vozili, saj gozdno gospodarstvo izkorišča bogate smrekove gozdove in les prevažna s težkimi tovornjaki v dolino. Že od leta 1948 ima zaselek Perniki električno energijo, ki jo jeseniški železnici in ostalim porabnikom daje reka Radovna. V letih pred vojno so bili domačini slabo preskrbljeni s pitno vodo. Lovili so deževnico s streh in jo po lesenih žlebovih odvajali v kapnice. Ker pa je ta zaselek mnogo prispeval za partizansko vojsko, je bilo po vojni poskrbljeno, da jim danes vode ni treba pridobivati na tak način. Zaježili so čisto studenčnico in tako ima vsaka domačija pitno vodo kar v kuhinji.

Prvi partizani iz jeseniške in gorjanske okolice so se pojavili na Mežaklji že v poletju 1941. Šele po napadu na Obranci (Mežaklja), so se ti prvi partizani umaknili na Pokljuko in to v zadnjih dneh avgusta. Pridruževali so se jim vedno novi borci in tako so njihove vrste naraščale. Pomoč in zveze z dolino so partizani iskali pri ljudeh, ki so živeli v oddaljenih samotnih zaselkih. Tako so začeli navezovati stike s pastirji po planinah in z ljudmi, ki so v poletnih mesecih spravljali krmo po senoženih Mežaklji in Pokljuki. Prvo leto je bilo sila težavno, kajti prvi koraki so vedno tvegani. Partizani so začeli navezovati stike tudi z domačini na Pernikih. Naleteli so na dobre, zavestne in razumevajoče ljudi. Vezi, ki so jih partizani stkali na Pernikih, niso prenehale vse do 22. decembra leta 1944, ko so se domačini preselili v dolino. V tem sodelovanju je treba posebno pohvaliti Tančkovo družino. Vsi so delali za partizane in so tudi dobro vedeli, kje se le-ti zadržujejo. Tančkova mama je bila borcev prava druga mati. Nihče ne bo nikoli točno izvedel, koliko je spekla kruha za borce, jim zakurila toplo kmečko peč in nudila vse, kar je bilo pri hiši. Triglavski vod, ki se je leta 1943 zadrževal več kot sedem mesecev »Za Plečem« nad Perniki, je Tančkovo mamo dobro poznal. Njegov komandant je bil narodni heroj Andrej Žvan-Boris, ko pa je le-ta odšel na drugo dolžnost, je komando prevzel Stanko Naglič-David. Med ostalimi so bili člani triglavskega voda tudi Stanko Knaflič-David, Ludvik Rekelj-Filip in Mirko Stare-Edi.

Na Pernikih pa se niso zadrževali le borci tega udarnega voda. Tam preko je vodila ves čas vojne tudi kurirska pot na Karavanke in dalje na Koroško. Za Kuglo, blizu Pernikov, je bilo tudi zbirno taborišče novih mobiliziranih borcev, od koder so kurirji vodili borce po skrivnih poteh preko Pokljuke, Bohinja in Jelovice na Primorsko. To taborišče

ni bilo nikoli izdano. Partizani so imeli tudi skrbno skrit bunker v Grinčarjevem partu na Pernikih. Vsi ti borci so bili na Pernikih vedno pogoščeni, posebno še pri Tančku. Tudi kurirji, ki so imeli tam mimo vsakodnevno pot, so bili še kako dobrodošli gostje.

Živahna narodnoosvobodilna dejavnost in večanje partizanskih vrst na Pernikih pa ni ostalo skrito nemškemu oblastem. Zato so bili obiski nemške policije in domobrancev zelo pogosti. Terorizirali so prebivalce Pernikov in delali neprestano preiskave. Ker pa kljub temu niso mogli zaustaviti aktivnosti domačinov, so Nemci sklenili vas požgati. Takratni blejski župan Pera pa je o njihovem namenu obvestil Perničane, ki so se še pravočasno odselili k svojem v dolino. V nemočnem besu so belogardisti 21. februarja 1945 požgali Pernike. Ko pa je čez nekaj mesecev zasijala svoboda, so se domačini zopet vrnili v svojo vas. Na ruševinah starih domačij so postavili nove. Spomin na dogajanja med narodnoosvobodilnim bojem pa je še vedno živ...

Foto in tekst: JOŽE AMBROŽIČ

Tančkova mama iz Pernikov

MENE SO RANILI, ŽENO PA UBILI...

Šestinseddesetletni rudar Fakin je pripovedoval: V NOV sem šel junija 1944. Postal sem borec Slandrove brigade. Kmalu sem bil poslan na Dolenjsko in sicer v Žužemberk. V jeseni istega leta sem zaprosil za premestitev v domače kraje, kar mi je tudi uspelo. Žena mi je poslala zimsko perilo in škornje. Tako sem ostal na komandi mesta Vače in sicer v »Gospodarski komisiji«, ki je delovala na tem območju. Dodeljen sem bil »prehodni kuhinji«, ki je bila v Ukljevi hiši v Strenjih.

Med napadi sovražnika v teh krajih smo se razšli, mene in mojega tovariša, ki je bil prav tako iz Trbovelj, pa je nemška vojska, pomešana z ustaši in belogardisti, ujela 29. decembra leta 1944 v okolici Gornje Slivne. Po pretepanju in zmerjanju so nas peljali v zaselek Klanec ter nas priklučili enajstim preganjanim, ki so jih zajeli v skalnati votlini nad Slivno. Med temi sem spoznal Ronkarjevo dekleta, Osolnikovo iz Slivne in kmeta Rožanca. Med seboj povezane z vr-

jo so nas gnali v Vače, kamor smo prispeli po 15 minutah. Ustavili smo se pred gostilno Zarnik. Spominjam se, da je tja prišel SS oficir, nas začel ogledovati, meni pa, ko je videl, da sem oblečen v jopič angleške uniforme in škornje, je ukazal, naj se sezujem. Ker tega nisem hotel storiti, so me vojaki potisnili ob zid in me nasilno sezuli. Ko sem spet stal z vrvjo povezan med ostalimi, so nas na povelje nemškega oficirja odpeljali proti nekaj sto metrov oddaljenemu morišču, zahodno od Vač. Med potjo mi je uspelo osvoboditi se vrvi in preostali del poti sem za vrv samo držal.

Na morišču so nam ukazali, naj se uležemo. Dekleta so zajokala. Nameraval sem uiti in si z begom rešiti življenje.

»Ali vaju ni škoda, da bosta tu poginila«, je rekel belogardist mladima dekletoma. V tistem trenutku pa sem se pognal med nemške vojake, ki so stali pred nami. Med tekom sem podrl dva, ki sta mi bila najbližja in tekel proti cesti. Zaslišali so se streli in ranjen v

stopalo noge in palec, sem obležal. Z namenom, da bi me dokončno pokončala, sta se mi približala dva vojaka. Tedaj sem se dvignil in stekel navzdol po južni strani vasi. Za menoj so streljali, pa me niso več zadeli. Na poti v Globodol sem se v gozdu skril in počakal noči. Ob tretji uri sem nadaljeval pot in po nekem potoku prišel do ceste, ki je vodila iz Hotiča preko Vač. Ob svitu sem prišel do neke hiše, potrkal in prosil pomoči. Prestrašeni so me opozarjali in kazali na graščino, ki da je polna Nemcev. Odšel sem dalje proti severu.

Prvo pomoč mi je ponudila stara ženica, ki je živela v hiši z mlinom. Obvezala me je in na mizo postavila žgance z mlekom. Pod bližnjim senikom, kjer sem čakal, da pade mrak, so se ustavili Nemci. Moj strah pred tem, da me odkrijejo, je bil neprikrit. Ko so nemški vojaki odšli, sem se napotil v vas Laze in v neki hiši prosil za pomoč. Kmet je kmalu dobil zvezo s partizani, le-ti so me peljali v oskrbo k nekemu drugemu kmetu v bližini, ki pa me je v strahu nerad sprejel.

Konec vojne sem dočakal v trboveljskih zaporih pri Forletu.

Pretrsljiva je zgodba o moji ženi Julijani, rojeni leta 1897, ki je iz Trbovelj, kot mnoge žene iz tega kraja, pobegnila pred nemškim preganjanjem. Zatekla se je k sestri v Gornjo Slivno. Usodnega dne, bilo je 29. 12. 1944 je od tam odšla v svoj rojstni dom v Lazah. Med potjo pa je naletela na nemško patroljo. Prijeli so jo in zaklali. Za njeno smrt sem izvedel mesec dni kasneje, ko sem jo hotel obiskati na njenem domu.

MILAN GARANTINI

NOVO PARTIZANSKO GLASILO

Gorenja Trebuša — zibelka partizanstva na Tolminskem za časa NOB postaja vedno bolj znana med borci in soborci za osvoboditev Slovenskega Primorja. Približuje se dan, ko bo dobila elektriko in z modernizacijo ceste povežemo s sosednjimi kraji Tolminskega, Idrijskega in Goriškega predela Slovenskega Primorja.

V Tolminu se je zadnje čase organiziral pri občinskem izvršnem svetu konference SZDL poseben odbor, ki bo kmalu začel izdajati glasilo partizanske vasi Gorenja Trebuša.

Glasilo se bo namreč imenovalo — PARTIZANSKA TREBUŠA —. Izhajalo bo občasno in seznanjalo slovensko javnost z bogato zgodovino NOB kraja in prizadevanjem za hitrejši ekonomski in socialni razvoj.

Glasilo »Partizanska Trebuša« bo tiskano v 10.000 izvodih in poslano vsem večjim gospodarskim organizacijam v občini. Pri glasilu bodo sodelovali znani borci za osvoboditev Slovenskega Primorja, kot npr. dr. Joža Vilfan, Albert Jakopič, Ivan Kos, Zvonko Uršič, Franc Podgornik in Marija Rutar.

STANKO SKOCIR

BELEZKE

PARTIZANSKO ŠOLSTVO NA SLOVENSKEM

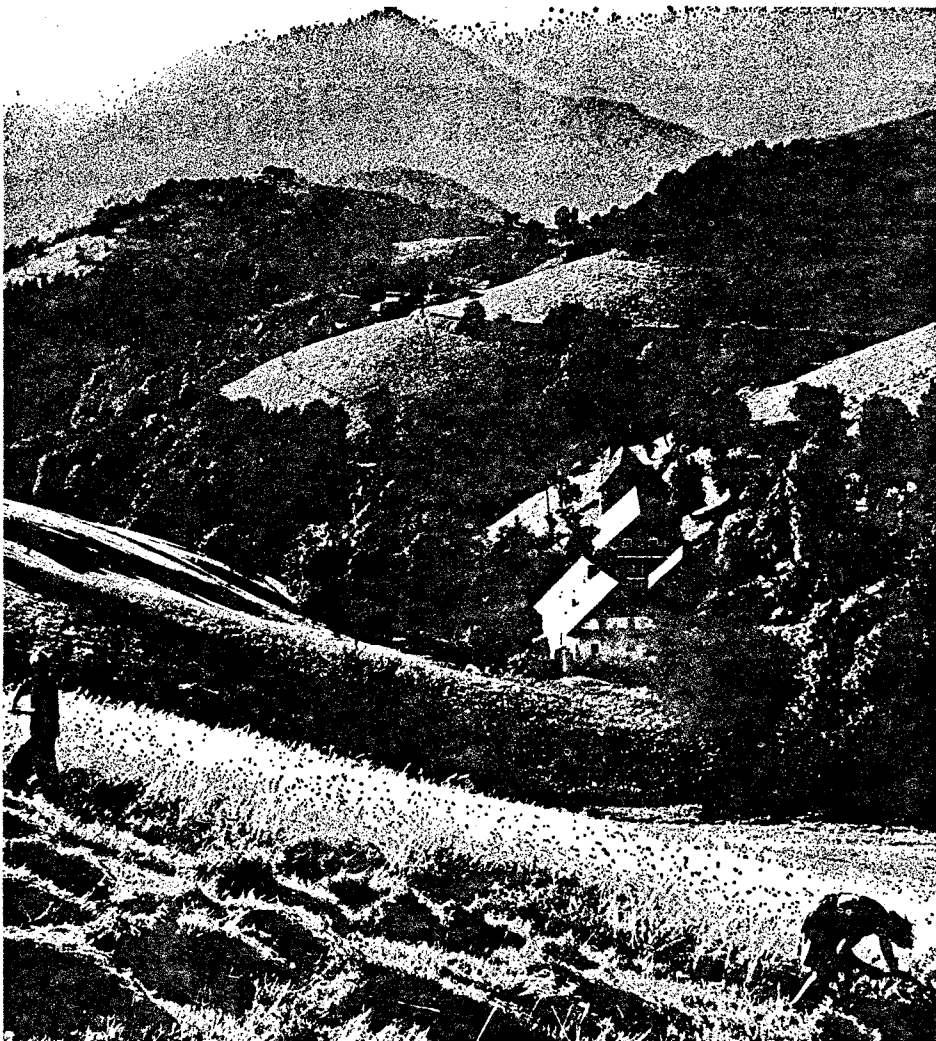
V Savinovem razstavnem salonu v Zalcu je bila pred kratkim odprta razstava »Partizansko šolstvo na Slovenskem«. Razstavo je pripravil kolektiv Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani. Da bi se z njenim gradivom seznanili v čim več krajih, je prirejena kot potujoča razstava. Njen namen je predvsem seznaniti današnjo mladino in ostale občane z razmerami in pogoji, v katerih se je razvijala in delovala slovenska šola na osvobojenem ozemlju. Prav v času NOB je bilo pri nas partizansko šolstvo izjemno pomembno. Že ob ustanovitvi OF je bilo v programu poskrbljeno za slovensko kulturo, za široko izobraževanje ljudstva in za varovanje slovenskega jezika.

Na številnih panojih, ki so polni najrazličnejših dokumentov, lahko zasledimo razne statistične podatke, ki zajemajo med drugim število šol po posameznih pokrajinah, število učencev na njih, število učiteljev in druge zanimive podatke. Razstavljene so različne fotografije, učila in drugi pomembni dokumenti, ki obiskovalcu ilustrirajo delo partizanskih učiteljev in njihovih prizadevanj za udržitvev in ohranitev slovenskega jezika in tudi zavzetost mladine za obiskovanje slovenske šole. Šole so organizirale skupinske ogleda, tako je razstava dobila svoj pravi pomen in namen. Poleg šolarjev so si jo ogledali tudi drugi. Prav vsi so bili z njo in njeno vsebino zadovoljni.

S to razstavo, ki je pravzaprav del gradiva, ki ga je pripravil šolski muzej že ob 30-letnici ustanovitve OF, so oziroma bodo mnogi spoznali pomembnost partizanskega šolstva. Že leti je, da tudi v prihodnje ne pozabljamo na polpreteklo zgodovino in s podobnimi razstavami oživljamo in gojimo revolucionarno preteklost naših narodov.

DARKO NARAGLAV

Cerkljansko hribovje je bilo po 9. septembru 1943 osvobojeno ozemlje. V vaseh okrog Cerkna so že oktobra 1943 odprli 15 partizanskih osnovnih šol. Tod se je zadrževal štab 9. korpusa s svojimi odseki, v Cerknem pa je bila komanda mesta, oficirska šola in pokrajinska partijska šola, ki so jo Nemci iz Idrije 27. januarja 1944 iznenada napadli in ubili 47 partizanov-tečajnikov.

Kaj vse je spomenik

Zadnji čas lahko sledimo zanimivemu pojavu, ki se je sprožil v krogih spomeniških varstev, pa ne samo v Sloveniji. Nekakšna panika je zajela vse republike, začeli so se spraševati, kaj pravzaprav je z našimi spomeniki, pa ne samo tistimi iz časa narodnoosvobodilne borbe. S tem vprašanjem so seveda dregnili v osje gnezdo, kajti vsako vprašanje nosi v sebi nehoti tudi dejstvo, da s stvarmi nekaj ni v redu. In res ni. Medtem ko se je pokazalo, da za potrebe sanacije in resnega ter obsežnega dela pravzaprav na veliko primanjkuje strokovnjakov in denarja, so se razni odgovorni organi sestali in dali zeleno luč predvsem za tiste vrste spomenikov, ki potrebujejo takojšnjo nego in tiste, na katerih dela že potekajo. Pri tem se je naenkrat pokazala še druga plat medalje, namreč, da pravzaprav še ne obstaja neka kompleksna registracija, enotna metodologija varstva ali skupna evidenca spomenikov. Prav nič bolje ni v območju spomenikov NOB in o tem bomo skušali v prihodnje natančneje spregovoriti, danes pa si oglejmo le nekaj načelnih vprašanj.

Da ta vprašanja le niso iz trte zvita, kažejo mnogi strokovni simpoziji, ki jih je zaslediti širom Jugoslavije za posamezne republike, v Zenici pa je bil pred kratkim tudi poseben strokovni sestanek s skoraj znanstvenim obeležjem prav na temo varstva spomenikov NOB. Na tem simpoziju se je odkrilo tisto ključno vprašanje, oziroma problem, ki ga je potrebno v zvezi s to problematiko najprej odpraviti, če hočemo enotno stopiti v delovno akcijo.

To vprašanje je: kaj vse je pravzaprav spomenik NOB. V Zenici se je namreč pokazalo, da se govori in ocenjuje predvsem tiste vrste obeležij, ki smo jih postavili revoluciji po vojni. Razpravlja se torej o ploščah, spomenikih, objektih, ki so bili postavljeni naknadno, v čast in spomin narodnoosvobodilne borbe. Kaj pa tisto, kar je ostalo iz vojnih časov? Mar ni pravzaprav to tisti pravi spomenik revolucije, ki spominja na avtentični dogodek na avtentičnem kraju? Kaže, da bo do rešitve in jasnosti tega vprašanja še dolga pot, bolj žalostno pa je dejstvo, da so se nekateri pravzaprav šele sedaj »začeli« ukvarjati z definicijo spomenika, ko nam historiat te dejavnosti jasno kaže, da želijo nekateri ponovno odkrivati Ameriko.

Za slovenske razmere lahko dokumentirano trdimo, da je bila oznaka »spomenik narodnoosvobodilne borbe« prvič uporabljena že leta 1947 ob pripravi pravilnika Zavoda za spomeniško varstvo Slovenije. Prvi republiški zakon o spomeniškem varstvu, ki je bil sprejet meseca maja leta 1948, je posebej poudaril tudi kategorijo »spomenik narodnoosvobodilne borbe«. Ta

krat ni šlo za kakšen privilegirani položaj teh spomenikov, marveč za upravičeno opozorilo na resen položaj, v kakršnem so se znašli nepremični spomeniki, oziroma objekti, ki navezujejo na to najnovejšo zgodovinsko obdobje. Tedaj je bilo potrebno zavest o pomenu in vrednosti takih objektov vgraditi v že splošno uveljavljeno spoznanje, kaj spomeniki so. Terenske ekipe so takrat tudi ugotavljale usodo objektov in njihovo kritično stanje.

Zakon ni ostal brez odmeva, že v prvi številki »Varstva spomenikov« je bila lepo in jasno definirana vsebina spomenikov narodnoosvobodilne borbe in njihov pomen. Ker se zdi, da nekateri zanje sploh ne vedo, drugi pa jo očitno pozabljajo, dovolite, da jo na tem mestu enkrat tudi zapišemo.

»Če hočemo dojeti in razumeti ves potek osvobodilne borbe od okupatorjevega vdora v predaprilsko Jugoslavijo 6. aprila 1941, preko osnivanja in vedno večjega razmaha OF, partizanskih čet in njih akcij, preko vseh okupatorjevih nasilstev in njih nečloveških metod do zmagovitih vojaških in političnih uspehov našega ljudstva do končne osvoboditve, moramo pač preiskati vse silnice, ki so pri tem delovale; preiskati moramo spočetka še tanko, potem pa vedno gostejšo mrežo niti, ki so vezale posamezne voze osvobodilnega gibanja, poznati moramo vse točke in baze osvobodilnih organov od IO OF, CK KPS do nižjih, ljudskih odborov ter sedežev baz vojnih poveljstev, od Glavnega štaba do korpusov in divizij, upoštevati moramo baze naših tehnik in tiskarn, skrite partizanske bolnišnice v gozdovih in nedostopnih grapah, partizanske delavnice in obrate gospodarske in prehranjevalne ustanove pa tudi vse tiste priče našega trpljenja, kot so okupatorjeve mučilnice, kraji streljanja talcev in končno moramo skrbeti za zapisano dokumentarno gradivo pa tudi za ustno izročilo, ki je še ohranjeno med ljudstvom in borci.«

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

ŽIVA GROZA

Dva sta znorela tiste dni:
je eden Troka bil v kotu tam,
pri njem so našli list — seznam
z imeni petnajstih ljudi.

Priznaj, da to so partizani!
so topli ga kot bika
in muka prevelika
je zmagala in Italijani.

Pritrdil vse je v zmedenosti...
In to ga je potrla,
zavest mu je prešlo
in pamet do norosti...

Je stal tam pri umivalniku,
zagledal steklenice,
zasvetijo se mu zenice
kot noremu bolniku...

Nenadoma zagradi eno,
jo trešči kar ob tla
in z naglico ognjeno
v nasprotni kot zdvija,

Z glavo se zaleti v zid,
na tla se zgrudi kot ubit
in penasta poplava
mu iz ust prire krvava...

Ko pride spet k zavesti,
začne ves zmeden blesti:
»Ne, nisem kriv, ojoj, prejoj,
spet topli bodo me nocoj!«

Ko se mu pamet razjasni,
ječi, vzdihuje, joka:
»Uničil petnajst sem ljudi
in ženo in otroka!«

FILIP RIHAR
(se nadaljuje)

Iz take razlage sledi, da je spomenik NOB lahko vsak premičen in nepremičen predmet, njih skupina, kraj ali pokrajinski predel, ki je v zvezi z razvojem narodnoosvobodilnega gibanja. Iz te definicije je nato izšla tudi prva klasifikacija spomenikov narodnoosvobodilne borbe, ki jih deli v dve vrsti: na spomenike aktivnega oboroženega odpora in večje politične aktivnosti in na spomenike, ki spominjajo na strahote nasilja okupatorjev in njihov pomagačev. V prvo skupino so tako razvrščeni: poslopja, sedeži, baze, bunkerji, taborišča, važnejše tiskarne, tehnike, važnejše bolnišnice, množični grobovi, kraji smrti narodnih herojev, kraji ustanovitve prvih brigad, važnejših borb in vse območje Kočevskega Roga. V drugo skupino pa uvrščamo: znane mučilnice, zapore, Sv. Urh, kraje množičnega ubijanja talcev in njihov grobove, značilnejše okupatorjeve bunkerje in utrdbe ter pomembnejša preselitelna in koncentracijska taborišča.

Seznam spomenikov so si potem sledili že leta 1949, ko so pristojni organi začeli opozarjati tudi na druge objekte, ki se navezujejo na revolucionarno delavsko gibanje pred letom 1941. Leta 1961 je sledil Seznam najpomembnejših spomenikov narodnoosvobodilne borbe in ljudske revolucije. Naslednji seznam je izšel leta 1975 in se v glavnem opira na onega iz leta 1961, vendar je še vedno v fazi preizkusa in dopolnjevanja. Potrebno bi ga bilo dopolniti s kraji in območji, ki sicer niso bili v središču dogajanja, vendar njih pomen zato ni dosti manjši. To velja za vrsto območij na Koroškem, slovenski Istri in Primorju. V seznamu iz leta 1975 se je Zavod za spomeniško varstvo, oziroma ljudje, ki so za to področje odgovorni, skušali opreti pri svojem delu na metode, ki več ali manj veljajo v mednarodnih krogih za klasifikacijo spomenikov, zemljišč, kompleksov in tako naprej.

Poudariti velja, da se v teh klasifikacijah govori o spomenikih revolucije in spomenikih revoluciji. Ti dve bistveni postavki sta zelo važni, saj je pravzaprav ravno tu ključ nesporazuma ne samo za odnos do raznih vrst spomenikov, ampak tudi za njihovo skrb. Če se težave začnejo že pri tem, kaj spada v sfero varovanja, ni več daleč pot, ko zanemarimo prav vse in prepustimo objekte zobu časa. Tovrsten spomenik našega dela, oziroma nedela, pa ne more biti nikomur v čast. Glede na glasove, ki se dvigajo in opozarjajo, smo lahko optimisti v tisti meri, da s spomeniki ne bosta gospodarila vreme in čas, ampak tudi človeška roka. V kolikšni meri in v kakšnem obsegu bo to poseganje šlo, pa je zaenkrat še velik vprašaj. Ob vsem tem bi bilo koristno, ko bi se zavedali, da so spomeniki narodnoosvobodilne borbe in ljudske revolucije, pokopališča in grobišča in nazadnje še krajevni spomeniki del naše zgodovine in naše kulture, skratka, tudi naša podoba.

NEVA MUŽIČ
v sodelovanju
z dr. IVANOM KOMELJEM

KULTURNI OBZORNIK

Dogovor namesto pravilnika

V občini Nova Gorica so te dni Pravitnik o organiziranju in izvajanju družbene samozaščite zamenjali z družbenim dogovorom o družbeni samozaščiti vseh zainteresiranih družbenih dejavnikov v občini: krajevnih skupnostih, temeljnih organizacij združenega dela, družbenopolitičnih organizacij, samoupravne interesne skupnosti in občinske skupščine. Takšen način urejanja družbene samozaščite je zelo zanimiv in verjetno najbolj ustrezen njenemu značaju. Zato tudi pišemo, kakšno je bilo delo med pripravami za sklenitev samega dogovora.

Družbeno samozaščito je obravnavala že ustava iz leta 1963, vendar pa izvirajo njene korenine še iz časa NOV. Poleg tega je bila družbeno samozaščita omenjena še v vrsti listin — v sklepih, resolucijah, priporočilih in napotkih tovariša Tita.

V novi ustavi SFRJ in statutih je zapisano tudi to, da je družbeno samozaščita pravica in dolžnost občanov in delovnih ljudi, zatorej so na ta način sprejeli obveznosti, da bodo negovali varnostno kulturo in socialistični patriotizem. Na ta način je postala družbeno samozaščita neločljiv del našega samoupravnega sistema.

Povsem določeno je, da to, da je družbeno samozaščita omenjena v omenjenih listinah, ni samemu sebi namen, temveč je to naloga, ki smo jo dolžni izpolnjevati z vso odgovornostjo, verno in vztrajnostjo.

V občini Nova Gorica, tako pa je verjetno tudi v številnih drugih občinah Slovenije in Jugoslavije, so si zastavili vprašanje, kako naj bi navedene naloge uresničevali v praksi.

Ko so analizirali družbeno samozaščito, so prišli do vrste sklepov. Prvič, da družbeno samozaščito obravnavajo še vedno večinoma le v zaprtih krogih; drugič, da ustavnih in statutarjih določb o družbeni samozaščiti ni tako lahko uporabiti v neposredni praksi, in tretjič, da smo imeli že tudi v preteklosti razne oblike družbene samozaščite.

O družbeni samozaščiti pa že nekaj let razpravljamo na raznih konferencah, v skupščinah, odborih..., medtem ko smo o njej zelo malo ali skoraj nič razpravljali skupaj z občani in delovnimi ljudmi v krajevnih skupnostih in v organizacijah združenega dela kot temeljnih nosilcih tudi te aktivnosti. Ocenili so tudi, da večina občanov še ne ve, kaj je to »družbeno samozaščita«.

Takšne in podobne ugotovitve so jih napotile na ugotovitev, da je treba prenehati s teoretičnimi in forumskimi diskusijami o družbeni samozaščiti in da se je treba začeti o tem konkretnije pogovarjati v bazi — z našimi občani in delavci.

Prišli so tudi do ugotovitve, da je v Ustavi SFRJ kot tudi v statutih občin in krajevnih skupnosti družbeno samozaščita, v načelu, jasno in nedvoumno definirana, vendar pa so čutili, da jim v občini manjka splošni akt, ki bi bil krajevnim skup-

nostim in organizacijam združenega dela praktično navodilo o tem, kako naj bi občan in delovni človek uresničevala svojo ustavno obveznost v zvezi z družbeno samozaščito, oziroma kako naj bi se uprila napadom na naš ustavni red, na samoupravne pravice, kršitev družbene discipline in drugo.

V zvezi s tem so odločili, da sprejmejo družbeni dogovor o družbeni samozaščiti, čeprav so pred dvema letoma izdelali predlog Pravitnika o organiziranju in izvajanju družbene samozaščite, ki pa se ni uveljavil in so ga zamenjali z družbenim dogovorom o družbeni samozaščiti, ki je bil enoglasno sprejet te dni na skupni seji Skupščine občine Nova Gorica.

Ugotovili so tudi, da so bile na območju občine Nova Gorica že tudi doslej precej razvite določene oblike delovanja družbene samozaščite. Zatorej naj bi jih le naprej razvijali, načrtovali in med seboj povezovali. Poleg obstoječih oblik aktivnosti, ki spodbujajo družbeno samozaščito, je treba torej razvijati in uveljavljati tudi druge njene oblike.

Največ uspehov so doslej dosegli na področju zaščite pred požari, zahvaljujoč tudi samemu dejstvu, da je celotna aktivnost temeljila na samoupravnem dogovarjanju.

V krajevnih skupnostih aktivno delajo tudi poravnalni sveti, ki s tem, ko poravnajo razne spore med občani, bistveno prispevajo k enotnosti, ker spet prispeva k boljši akciji družbe tudi na področju družbene samozaščite.

V posameznih krajevnih skupnostih so tudi komisije za preventivo in vzgojo v cestnem prometu, nadalje odbor za verska vprašanja, samoupravne delavske kontrole in drugi. Menimo, da lahko vsi omenjeni organi pod pogojem, če dobro usmerimo njihovo delo, prispevajo tudi h krepitvi družbene samozaščite.

Bili so tudi določeni pomisleki glede tega, ali je primerno, da področje družbene samozaščite uredijo prav z družbenim dogovorom. Bili pa so mnenja, da je prav to najbolj zanesljiva, najpogumnejša in najbolj neposredna pot, da to vprašanje dobro rešijo v bazi.

Družbeni dogovor je bil nato sprejet in podpisan; sama praksa pa bo vsekakor pokazala, ali so se podali po pravi poti in v čem bo potrebno dopolniti oziroma popraviti to listino.

Njihova želja je bila, da bi bil družbeni dogovor čim konkretniji. Vendar pa se jim kljub temu ni povsem posrečilo, da bi se izognili posameznim splošnim določbam. Uspešno so dali popolna pojasnila o tem, kaj je to družbeno samozaščita, čemu rabi, zakaj je potrebna in kje so pravi vzroki škodljivih družbenih pojavov.

Prižadevali so si, da bi bil poseben poudarek na metodah in oblikah delovanja temeljnih nosilcev družbene samozaščite. Njihovo delovanje naj bi bilo namreč organizirano in izvajano predvsem tako, da bo dana prednost preventivi in preprečevanju vzrokov raznih deliktov in za družbo škodljivih pojavov.

V družbenem dogovoru pa so navedli še druge ukrepe in metode, kot so: ugo-

tavljanje in opazovanje pojavov, identifikacija njihovih nosilcev in sprejemanje ukrepov, kot so izrekanje kritike...

Sčasoma bo praksa pokazala, katere so najprimernejše oblike in metode aktivnosti, na kakšen način lahko družba, z ukrepi samozaščite, zaščiti ustavni red, samoupravne pravice delovnih ljudi in občanov in prepreči kršitev družbene discipline in drugega.

Da pa ne bi ostali zgolj pri družbenem dogovoru, so sprejeli tudi poseben akcijski program, v katerem so določene vse bistvenejše akcije družbene samozaščite za prihodnje. V omenjeni listini so zahtevali precejšnje število konkretnih nalog, določili njihove odgovorne nosilce ter roke za njihovo uresničevanje. Večino nalog iz akcijskega programa (izdelava in sprejemanje programov, načrtov in pravilnikov) naj bi uresničili letos. Ker pa terja uresničevanje nekaterih nalog določeno strokovnost, so ustanovili poseben koordinacijski odbor in mu naložili, da strokovno pomaga krajevnim skupnostim in organizacijam združenega dela. V teku je ustanavljanje odborov za družbeno samozaščito v krajevnih skupnostih in v organizacijah združenega dela. Z uresničitvijo nalog, ki so določene v akcijskem programu, pa bodo izpolnili le formalne obveznosti (načrte, programe, pravilnike), ki so jih sprejeli z družbenim dogovorom in nekaterimi drugimi splošnimi akti.

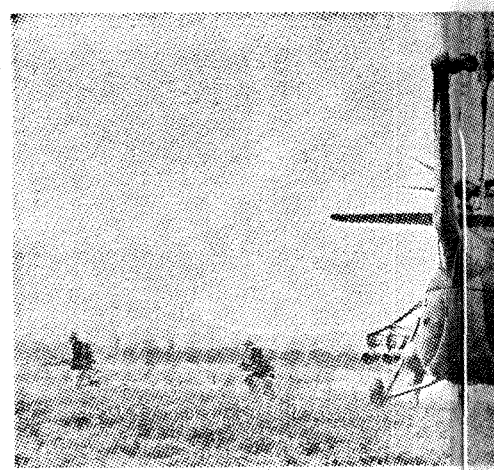
Mnenja pa so, da so te obveznosti zelo pomembne, saj predstavljajo izhodišča za neposredno aktivnost na področju družbene samozaščite v novogoriški občini.

Menijo tudi, da je vsebina družbene samozaščite v tem, da občane in delovne ljudi seznanijo s stanjem in problemi varnosti naše države, z našo družbeno ureditvijo, z načini, kako varovati naše samoupravne in druge pravice, premoženje... oziroma da jih pridobijo za sodelovanje in jih naučijo tega, kako lahko tudi sami ocenjujejo vse negativne pojave v družbi in da nanje reagirajo na družbeno sprejemljiv in zaželen način.

To so si zastavili kot stalno nalogo in to mora biti del družbenopolitične aktivnosti tudi za Zvezo rezervnih vojnihih starešin novogoriške občine. Prav zaradi tega je koordinacijski odbor za ljudsko obrambo pri občinski konferenci SZDL razširil svojo aktivnost tudi na področje družbene samozaščite. Pri izvršnem svetu Skupščine občine Nova Gorica je bil tudi imenovan odbor za družbeno samozaščito.

Naloga omenjenih dveh organov je v tem, da vsak posebej spremljata razvoj družbene samozaščite, da dajeta pobude temeljnim nosilcem te naloge ter da konferenci oziroma občinski skupščini poročata o stanju in problemih družbene samozaščite v občini Nova Gorica.

Slednjč so mnenja, da pri tej akciji ni največjega pomena to, da so sprejeli družbeni dogovor, temveč to, da so začeli naloge s področja družbene samozaščite izpolnjevati z vso dolžno pozornostjo in resnostjo, načrtno in zelo organizirano. To pa jim je zagotovilo, da bodo pri tem delu vztrajali do konca — tj. do popolne uresnitve nalog, ki so si jih zastavili. M. G.

Najsodobnejše protitankovsko orožje — s pravih nosilcih ob vsakem boku) oblik armade.

OROŽJE V BOJU PROTI TANKOM [7]

Rakete, rakete

Naša serija o protitankovskih orožjih v svetu in pri nas doma se počasi izteka. V vokalnem, zaradi pomankanja prostora in tudi zaradi manj obsežnega razpoložljivega gradiva krajšem nadaljevanju si bomo ogledali tri poglavne sisteme raket, ki jih imamo za boj s tanki v naši armadi, prihodnjic pa bomo serijo sklenili z opisom nekaj naših protitankovskih topov in havbic, ki jih prav tako nameravamo uporabiti proti tankom.

To, da smo v naslov trikrat zapisali isto besedo — rakete, ni leporečje za naslov; pomeni, da bomo malce поблиže spoznali tri vrste raketnih sistemov, ki danes predstavljajo hrbtenico našega raketnega protitankovskega boja. Gre za zelo premiš-

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZAŠČITA

ne sisteme, ki jih v naši armadi montirajo na manjša, džipom podobna vozila amfibijske plovnice enote, rakete z njihovimi izstreljujejo kar s tal, izstreljujejo jih tudi s helikopterjev — iz posebnih odprtin, pritrjenih na nasilce ob bokih helikopterjevega trupa. Vse to dokazuje, da naša armada z najmodernejšimi sistemi pripravljena na zares učinkovito obrambo, sistemi in oblikami boja, ki v ničemer ne zaostajajo za najmodernejšimi v svetu in tudi pri potencialnih agresorjih.

ALBERT KLUN: PREKOMORCI V BOJIH NA KORČULI

2. nadaljevanje

Ko je baterija izstrelila 143 granat, je pehota na juriš zavzela vsa oporišča in osvobodila Blato, čemer je zaplenila baterijo s štirimi brskimi topovi 75 mm, M.15, dva protitankovska topa 50 mm, dva protitankovska 28 mm, mnogo streliva in pet vlačilcev. Po osvoboditvi Blata se je baterija po vnaprej določenem načrtu vkrčala zvečer v Veliki Luki in se čez otok Lastovo vrnila na Vis. Da bi zavarovali umik enot NOVJ, ujetnikov in plena, je bila zaplenjena baterija čez noč usposobljena ter z zaplenjenimi kamioni in vlačilci poslana na položaj pri vasi Ložišče. Ker ni imela dovolj svojih topničarjev, so jo dopolnili nekateri ujeti nemški podoficirji in šoferji ter je tako uspešno tolkla po so-

vražniku na Sv. Vidu, zahodno od vasi Smokvica. Nato je 25. aprila zjutraj prispela na Vis. Ta akcija, v kateri je sovražnik utrpel 297 mrtvih in 450 ujetih, je občutno skrhala nemški obrambni sistem na otokih. Ujeti komandir nemške baterije je povedal, da niso ničesar vedeli o partizanski artileriji, njihov obveščevalec pa je trdil, da jih bojne ladje z morja pred južno obalo obstreljujejo s topovi kalibra 100 mm; tako silen je bil namreč učinek 75 mm granat.

Ta zmaga enot NOVJ v akciji na otoku Korčuli aprila 1944 je pomenila tudi delno maščevanje za hud poraz, ki so ga utrpeli v času od 22. do 25. decembra 1943.

Sledila je samostojna akcija 2. bataljona 3. prekomorske brigade v dneh od 15. julija do 1. avgusta 1944. Namen akcije je bila tako ime-

novana aktivna obramba, pri kateri se je del partizanskih enot pripravil za obrambo, drugi pa je napadal. Z druge strani pa je bila maloštevilnemu Korčulskemu odredu takšna pomoč zelo dobrodošla.

Proti večeru 16. julija 1944 se je skupina kakih sto mož počasi pomikala proti zalivu Rukavac na otoku Visu. Ob mraku je na čolnih brez slehernega spremstva odplula na otok Mičet. Naslednjo noč je enota nadaljevala pot na Korčulo in pristala ob obali na določenem kraju. Ker je bila nemška postojanka razmeroma blizu, so si borci sezuli čevlje in šli bosi nekaj sto metrov od obale. Nato so se utaborili v majhnem partizanskem taborišču v kraju Rasadnik. Partizani Korčulskega odreda in doma-

či aktivisti so borce prekomorce prisrčno sprejeli.

Že prvi večer, to je 18. julija, so se razporedili v patrulje, skupaj z borci Korčulskega odreda, ki so odlično poznali teren in razmere na otoku. Toda kljub temu jih je na poti skozi neko vas opazil sovražno razporejen element in ugotovili, da so se domačim partizanom pridružili tudi novi, tuji.

Ko so naslednjo noč hoteli presenetiti nemško patruljo v bližini postojanke Pupnat, so sami padli v zasedo. Partizani so bili tedaj v večji skupini kakih 50 mož. Nemci so jih pustili tako blizu, da so se ob spopadu med seboj pomešali. Po tem presenečenju so partizani kmalu spoznali, da so Nemci točno obveščeni o njihovi navzočnosti.

Zaradi varnosti so partizani poslej sleherni večer pošiljali desetine borcev v smer nemške postojanke. Prvo desetine, ki je bila določena za to nalogo, je vodil deseter Železnik iz Košane pri Pivku, eden najstarejših bor-

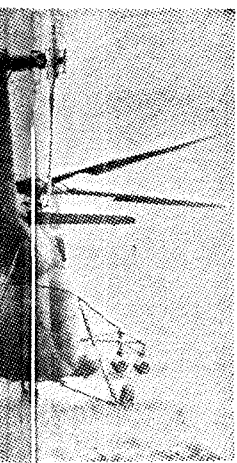
cev 2. bataljona. Patrulja je posvetila zasedo ob cesti, ki vodi iz vasi Čara proti mestu, kjer so Nemci imeli postojanko Pupnat. Ko je nemška patrulja prišla iz postojanke, so jo partizani napadli. Nemci so tedaj pobegnili v postojanko, vendar so se kmalu vrnili z okrepljenimi. Železnik se je s svojimi hotel umakniti na primernejši položaj nekaj sto metrov nazaj, toda ob umiku je partizane začelo zasipavati sovražnikovo topništvo, poleg tega pa je desetina pri umiku zašla še na minsko polje. Tedaj so mine eksplodirale druga za drugo, saj so bile povezane. Padlo je mnogo borcev, čeprav so jim pritegli na pomoč tovariši. Vendar je reševanje Železnikove desetine zahtevalo novih žrtev, ker so tudi reševalci zašli na minsko polje. Vse žrtve spopada so kasneje pokopali na pokopališču v Smokvici. Pogreba se je udeležila vsa vas.

V naslednjih dveh tednih so sledile mnoge akcije na

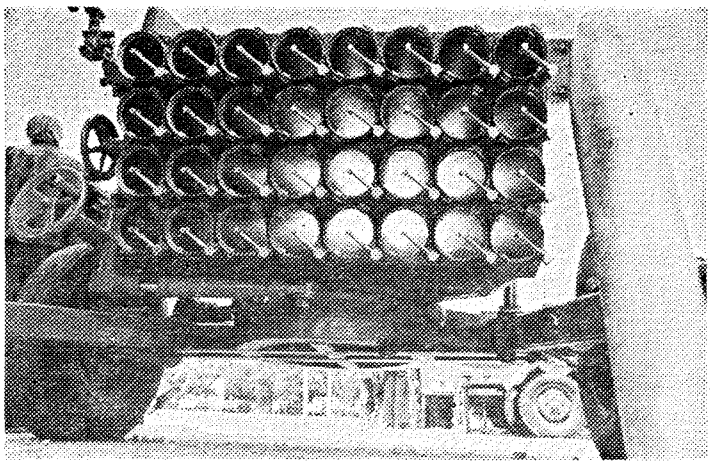
vsem otoku, tako da je četa prišla do novih izkušenj, pa čeprav je utrpela mnogo izgub. Borci in komandni kader so si pridobili novih prijateljev. Na Vis so se vrnili v noči med zadnjim julijem in prvim avgustom 1944.

Za osvoboditev srednjedalmatinskih otokov je štab 26. dalmatinske divizije formiral dve bojni skupini. Prva bojna skupina, v kateri sta bili 1. in 12. dalmatinska brigada, je dobila nalogo, da osvobodi otoka Korčulo in Mičet ter polotok Pelješac. Za zavarovanje vzhovnega štaba NOVJ in NKOJ med izvajanjem te akcije so bili iz sestava druge bojne skupine izločeni štirje bataljoni (trije bataljoni 11. brigade in en bataljon 3. prekomorske brigade), toda to ni vplivalo na izvršitev naloge.

(Se nadaljuje)

protitankovskimi raketami oborožen helikopter naše

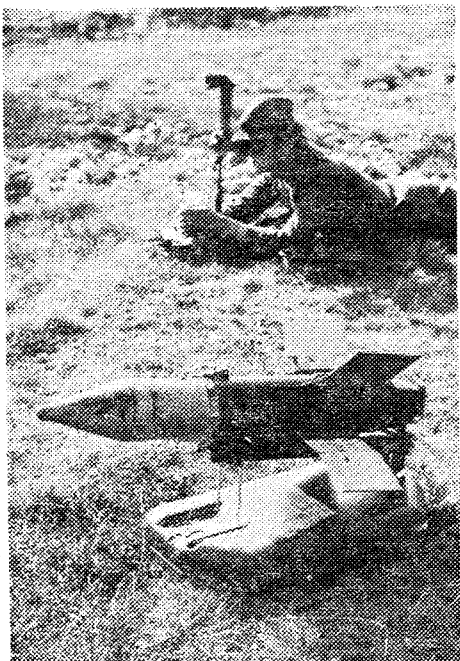
Dvaintrideset (praznih) cevi večcevnega raketometu M. 63 kal. 128 mm. Zelo dobro je videti udarne igle.

Foto: MARJAN GARBAJS

M (7)

rakete, rakete...

Kot prvega je treba omeniti večcevni raketomet M-63 kalibra 128 mm, sodobno orožje iz naših tovarn, ki je v zadnjih letih doživelo vrsto izboljšav in so ga v najnovejši izvedbi prikazali lani na Paradi zmage v Beogradu. Raketomet ima 32 cevi kalibra 128 mm, vsaka je dolga po en meter, največji domet pa je 9.000 metrov. Orožje je sposobno nenadnih, bliskovitih napadov in ni namenjeno predvsem za boj s tanki, temveč je tak boj le ena izmed njegovih možnosti. Iz vsake rakete lahko švigne pet raket v minuti, pri rafalnem streljanju pa se rakete v ceveh aktivirajo druga za drugo v časovnih razmakih 0,6 sekunde, 0,4 sekunde ali 0,2 sekunde. Napolnjen raketomet tehta na bojnem položaju nekaj čez dve toni. Strelja s trenutno-fugasnimi raketami M-63, ki jih poganja nitroglicerinski raketni smodnik. Raketa tehta 25 kg, desetina tega pa odpade na eksploziv v 8 kg težki bojni glavi. Dolga je 80 cm in doseže hitrost 450 metrov na sekundo. Večcevni raketomet pri-

Protitankovski raketni sistem 9M 14 M na tleh

eksplozija pa učinkuje na okolico v krogu s premerom 600 metrov.

Zelo lahek in zato tudi lahko prenosen (preizkušen med drugim tudi v izraelsko-arabski oktobrski vojni v oborožitvi egiptovske armade, saj je sovjetskega izvora) pa je protitankovski raketni sistem 9M 14 M s popularnim imenom maljutka. Raketa je skupaj z opremo za lansiranje in lanserjem teška okrog 18 kg, sama pa tehta 10 kg. Sistem je montiran na vozilo, postavijo pa ga lahko tudi na tla ali pa iste rakete izstreljujejo s helikopterjev. Z raketami streljajo na tanke, ki so od 400 do 3000 metrov daleč, in prebijajo oklep slehernega danes znanega najsodobnejšega tanka. Operater vodi raketo s pomočjo vizirne naprave in signalov po žici.

Prihodnjíj konec:

VSAK TOP TUDI PROTITANKOVSKI TOP
Piše: MIROSLAV ULČAR

Lansirno orožje 2P26 z raketami 3M6 na oklepem amfibijskem transporterju v oborožitvi JLA

Uspešno in kritično

Te dni v Zvezi rezervnih vojaških starešin Slovenije, pri njenem republiškem odboru, pregledujejo delo, opravljeno v lanskem letu. Poročila iz osnovnih in občinskih organizacij so zbrana, regijski posveti že skoraj mimo. In obračun, kako je v minulem letu teklo uresničevanje programskih zasnov, pomanjkljivosti, ki jih ugotavljajo, kritična ocena opravljenih nalog ter doseženi uspehi bodo pokazali, kam predvsem bo treba sile usmeriti že v letošnjem letu, še sploh pa v letu 1977.

Številke, ki jih bomo v nekaj prispevkih prikazali tudi našim bralcem, vsekakor dokazujejo, da imajo slovenski rezervni vojaški starešine spet za seboj plodno leto, morda doslej najplodnejše, odkar je pred nekaj leti stekla reorganizacija in odkar se je ta družbena organizacija iz ožjih okvirov vojaško strokovnega usposabljanja svojih članov obrnila navzven, k družbi, k obrambnim pripravam sleherni strukture v svojem okolju, v družbenopolitično življenje — v širino, o kateri se pred šestimi, sedmimi leti nihče niti sanjal ni. Danes zveze rezervnih vojaških starešin ni treba nikomur predstavljati. Postala je dejavnik praktično nepogrešljiv, naj gre za kakršnokoli obrambno, strokovno, športno ali politično manifestacijo, naj gre za dejavnost mladine, proslavitev velikih praznikov. Biti rezervni starešina je čast.

Ko smo se pred nekaj dnevi pogovarjali s tovariši, ki delajo v komisiji za splošno vojaško usposabljanje in idejno-politično izobraževanje, smo izvedeli, da so občinske in prek njih osnovne organizacije zveze rezervnih vojaških starešin v lanskem letu program splošnega vojaškega usposabljanja in idejnopolitičnega izobraževanja zelo dobro izvedle. Morda je za sluga za to tudi v tem, ker tovrstnega programa zveza rezervnih vojaških starešin ne načrtuje od danes do jutri, za vsako leto posebej, marveč na podlagi srednjeročnega načrta, ki predstavlja zaokroženo celoto in omogoča neprekinjeno prelivanje tovrstnega programa iz enega vzgojnega leta v drugo. Najmanj triletni program je organizacijam dober temelj za kontinuirano izobraževanje članstva in tudi opozarja, katere elemente znanja je treba pripraviti za dobro podlago za kasnejše usposabljanje in izobraževanje.

ZA STROKOVNE TEME — STROKOVNJAKE

Izredno pomembno je dejstvo, da zveza rezervnih vojaških starešin vselej sledi najaktualnejšim dogajanjem, ko v svoje programe splošnega vojaškega usposabljanja in idejnopolitičnega izobraževanja vključuje te ali one teme. S tem namreč ne skrbi le za to, da na posrečen in aktualen način obdela temo, marveč rezervne starešine tudi moralno in politično aktivira, animira in neposredno vključuje v aktualno dogajanje. Tako lahko za prvo polovico lanskega leta ugotovimo, da je zveza rezervnih starešin s svojo široko zasnovano akcijo predavanj na temo o družbeni samozasčitvi svoje člane ne le seznanila z vsemi oblikami družbene samozasčite in z najaktualnejšo varnostno problematiko na jugoslovanskem in slovenskem prostoru, temveč je rezervne starešine s tem tudi neposredno vzpodbudila k samozasčitnemu osveščanju njihovega okolja, ljudi, sredi katerih živijo. Predavanja o družbeni samozasčitvi in varnostni problematiki so bila obiskana kot le malokatera, udeležili so se jih tudi drugi občani in predvsem mladina, treba pa je priznati in s tem dati priznanje organizatorjem, da so bila tudi izredno dobro pripravljena. Pri tem ima nemalo zaslug sodelovanje z republiškim sekretariatom za notranje zadeve, ki je dal republiškemu odboru ZRVS Slovenije za pomoč svoje najboljše strokovnjake za to področje. Zato bo najbrž prav vse povedal že podatek, da se je teh predavanj, predavanj o dejstvovanju v sovražnikovem zaledju, in še nekaterih predavanj o drugih aktualnih temah — delovanje rezervnih starešin v krajevni skupnosti in ozdih — udeležilo več kot 81.000 rezervnih starešin.

Med drugim smo poprosili za mnenje tovariša BOJANA FERTINA z republiškega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki je bil v preteklih štirinajstih dneh na pogovorih v vrsti večjih občinskih organizacij ZRVS. Dejal nam je:

»Izvedbo predavanj o družbeni samozasčitvi in varnostni problematiki so v naših organizacijah resnično zelo dobro pripravili, še prav posebno pozornost pa so pri tem posvetili predavateljem in načinu obravnavanja tematike. Nekatere občinske organizacije, kot so na primer mariborska, v Ljubljani šišenska, ptujska in še nekatere druge, so ustanovile celo aktivne predavateljeve, v ne majhnem številu občin pa so organizirali za predavatelje seminarje, da so potem lahko snov posredovali naprej na sestankih, ki so jih v ozdih organizirale sindikalne organizacije, mladinske organizacije, študentje, delavske univerze in drugi. Da bi rezervni vojaški starešine resnično spoznali svoje neposredne naloge na tem področju, pa so ponekod dodali še gospodarsko in politično situacijo v občini, pri čemer so sodelovali predstavniki družbenopolitičnih organizacij. Domala povsod pa so obravnavali tudi obnašanje naših

sosednjih držav do manjšinskega vprašanja.»

V TAKTIKI VEDNO BOLJSI

Toliko o tematiki družbene samozasčite. Najpomembnejši del splošnega vojaškega usposabljanja pa so predstavljali seminarji o dejstvovanju v sovražnikovem zaledju in je bila ta tematika tudi sestavni del orientacijsko-taktičnih vaj, priznanih kot izpit. Kar zadeva dejstvovanje v sovražnikovem zaledju, je šlo predvsem za obdelavo vrste taktičnih nalog in vojaške teorije na to temo na posebej pripravljenih seminarjih, pri čemer je bilo izjemno pomembno to, da so tematiko obdelali v okviru majhnih skupin rezervnih starešin, tako da je resnično prav vsak odnesel kar največ znanja in se je tako v lanskem letu zelo izboljšala podoba znanja pri reševanju taktičnih nalog, ki je bila prejšnje leto na orientacijsko-taktičnih vajah zelo slaba, ponekod pa naravnost porazna. Po drugi strani pa so rezervni starešine, ki se lani teh seminarjev niso udeležili, še vedno imeli hude težave, ko so morali na vajah reševati svojo taktično nalogo.

Tovariš Bojan Fertin ob tem poudarja: »Lanske taktično-orientacijske vaje po osnovnih organizacijah so bile izvedene zelo dobro, lahko pa rečemo, da drugače skoraj niti ni moglo biti, saj je bilo po vsej naši republiki v ta namen organiziranih čez 680 seminarjev. Ugotovili smo viden napredek v znanju, ki so ga rezervni starešine pokazali na izpitih oziroma orientacijsko-taktičnih vajah, in menimo, da je to odsev predvsem kakovosti predpisane gradiva, resnosti naših članov pri individualnem študiju, vendar pa tudi velikega napredka pri sami izvedbi orientacijsko-taktičnih vaj. Še bolj pa so razveseljevale naše ugotovitve ob analizah, da se je namreč zelo izboljšala raven znanja in iznajdljivosti pri reševanju taktičnih nalog. Rezervni starešine so ob pravilno zastavljenem usposabljanju razvili vse svoje sposobnosti za hitro in pravilno odločanje in spretnosti pri vnašanju odločitev na topografsko karto. Če se v zvezi s tem za primerjavo ozremo nazaj v leto 1974, torej samo leto dni bolj v preteklost, nam analize kažejo še vrsto težav, ki jih lani že ni bilo več.»

Toda — tovariši pri republiškem odboru ZRVS Slovenije v isti sapi ugotavljajo tudi to, da lanskega uspeha nikakor ne morejo posplošiti na vse občinske organizacije; v poročilih, ki so jih prejeli iz nekaterih občin, je še vedno zapisano, da so člani pokazali pomanjkljivo znanje s tega področja, da se ne znajdejo pri vodenju delovne karte in tajnem poveljevanju. In zanimivo — ter hkrati poučno — je to, da je tako v tistih organizacijah, ki niso izvedle zadosti seminarjev — to pa so številčno velike organizacije, ki se dotlej še niso reorganizirale v vrsto manjših, v katerih bi bilo delo z vsemi člani veliko lažje izvedljivo. Vsekakor nazoren dokaz o tem, kako resnično nujno potrebna je reorganizacija ter predvsem — koristna!

Se enkrat tovariš Fertin: »Lani je bilo v Sloveniji čez 440 orientacijsko-taktičnih vaj in na njih malo manj kot štirideset tisoč udeležencev, ali drugače povedano — na ta ali teoretični izpit je prišlo približno devetdeset odstotkov obveznikov. Ob analizi podatkov pa se ne moremo ogniti temu, da se ne bi zamislili ob številu seminarjev in taktično-orientacijskih vaj v posameznih občinah. V Mariboru so na primer imeli kar 51 orientacijsko-taktičnih vaj in zanje 72 seminarjev. V nekaterih drugih, ne ravno veliko manjših občinah, so vse skupaj opravili z enim samim sklicem. Zdaj pa se vprašajmo, kaj lahko odnese rezervni starešina s seminarja, na katerem je bilo sto udeležencev? Če bi jih bilo samo deset ali morda nekaj več, bi se pa lahko prav sleherni neposredno angažiral pri učenju.»

MIROSLAV ULČAR

DOPISNIKI NAM POROČAJO

TRŽIČ

SESTALI SO SE BORCI KOKRŠKEGA ODREDA

Borci Kokrškega odreda, ki ima domicil v Trziču, so se 9. t. m. sestali na Selu pri Zirovnici. Sestanka njihovega odbora se je kljub visokemu snegu udeležilo veliko število članov z območja jeseniške občine. Sklenili so, da bodo ustanovili pododbor Kokrškega odreda za območje občine Jesenice s sedežem v Zirovnici pri ZB NOV. Za predsednika so izvolili Jožeta Rebolja-Planinca, za člane pa Antona Lakoto, Ivana Pogačarja, Franca Ribnikarja, Antona Zupana, Zdravka Šporna in Antona Prešerna. Sestajali se bodo vsak mesec v domu upokojencev na Selu. Poskušali se bodo dogovoriti, da bi katera izmed primernih ustanov (šola, vrtec, taborniška organizacija) prevzela ime po Kokrškem odredu. Pregledali bodo vsa spominska obeležja, kjer so padli njihovi soborci, in pripravili predlog za ureditev obeležij tam, kjer jih še ni. Skupaj z mladino se bodo udeleževali pohodov.

Ugotovili so, da še marsikaj ni zabeleženo o bojih tega odreda in da bodo še napisali svoje spomine. Z veseljem pričakujejo izid kronike o Kokrškem odredu, ki jo piše Ivan Jan. IVAN SAKSIDA

ŽALEC

RAZSTAVA OROŽJA

Občinska konferenca ZSMS Zalec, komisija za SLO in občinski štab za TO, organizirajo potujočo razstavo orožja in opreme, s katerima razpolaga naša armada oz. vse naše obrambne strukture. Zaradi preobsežnosti bo razstavljen le del opreme in orožja, vendar še vedno dovolj, da si bodo mladi znali vsaj delno predstavljati moč naše armade in s tem tudi naše obrambne sposobnosti, ki se je na tradicijah NOB krepila in razvijala polnih trideset let. Razstava bo, kot že rečeno, prirejena kot potujoča in jo bo lahko brez posebnih težav prestavljati iz kraja v kraj. Seveda pa bodo morale zainteresirane organizacije predhodno preskrbeti prostor ter določiti datum in kraj. Poudariti je treba, da je razstava namenjena predvsem učencem višjih razredov. Prav tako pa bo zanimiva za druge krajanje, saj je v oborožitvi naše armade mnogo novosti. Prav zaradi pomembnosti, ki jo ima razstava, je priporočljivo, da osnovne šole omogočijo ogled le-te učencem in po možnosti tudi nudijo svoje prostore. Razstava bo pomenila pomemben korak h krepitvi naše obrambne sposobnosti in družbene samozasčite, kateri še posebno v sedanjem času pripisujemo velik pomen.

DARKO NARAGLAV

IDRIJA

VEČJA AKTIVNOST IN OBŠIREN PROGRAM

Na seji ZZB Idrija dne 12. marca so ugotovili, da je borčevska organizacija mnogo bolj aktivna kot je bila pred leti. To pogojuje tudi naloge. Le nekatere krajevne organizacije kljub temu, da so pred njimi večje naloge, ne kažejo večje aktiv-

OBCINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● RIBNICA NA DOLENJSKEM

Dne 26. marca 1943 so slovenske partizanske brigade izbojevale veliko zmago nad italijanskimi okupacijskimi enotami v Jelenovem žlebu.

● ZABNICA

Dne 27. marca 1942 so se tukaj vneli hudi boji, v katerih je padel narodni heroj Stane Zagar.

● PETROVCI-SALOVCI

Dne 31. marca 1945 je bil z osvoboditvijo tega kraja izgnan okupator iz najsevernejšega dela Slovenije.

nosti. To pa je treba opravičiti s tem, da je večina borcev starejših in tudi slabega zdravja. Zdravstvenemu stanju borcev je organizacija posvetila posebno pozornost. Pri zdravstveni postaji v Idriji deluje dispanzer za borce, kar bo pripomoglo k zboljšanju. Večje število borcev je bilo v klimatskem okrevališču ob morju. Vendar so bili mnienja, da bo za naprej treba borce zdravstveno pregledati.

Stanovanjski problem borcev še vedno ni v celoti rešen, čeprav ni več prošelj za družbena stanovanja. Vedno več je prosilcev za obnovo stanovanj na podeželju. Žal pa sedaj ni na razpolago dovolj finančnih sredstev za kredite, da bi lahko vsem ustregli.

Tudi tehnična služba pri ZZB, kjer je zaposlen le tajnik, je vzorno vodena. Izpopolnjena je vsakovrstna evidenca, ki se jo poslužujejo tudi druge organizacije.

Na seji so sprejeli program dela v tekočem letu. Med drugim bodo sodelovali z

Na proslavi v Mostju bodo med drugim sprejeli v zvezo komunistov več mladih (lani so jih 80), po proslavi, zvečer, pa bo mladina pripravila kresovanje. Ob tej priložnosti bo izdana tudi posebna jubilejna značka. FRANJO HOVNIK

NOVO MESTO

VSESTRANSKA AKTIVNOST BORCEV

ZB NOV Novo mesto — desni breg sodi med najmočnejše organizacije v občini, pa tudi med najaktivnejše. To je ponovno potrdila letna konferenca. Upravni odbor je pravilno predvideval veliko udeležbo in najel dvorano v sindikalnem domu. Pa je bila tudi ta premajhna, čeprav so hkrati imeli rezervni starešine redno strokovno predavanje in bojda je bil v Kandiji sklican zbor volivcev, to je praktično trije skupi za iste občane... Kakšna koordinacija! Vzlic temu dvorana ni mogla sprejeti vseh članov borčevske organizacije, ki so se hoteli udeležiti konference.

Borčevska organizacija Novo mesto — desni breg je bila lani izredno aktivna. Organizirala je vrsto proslav z začetkom ob obletnici Osvobodilne fronte. Matere

Krvodajalci, člani Rdečega križa v Razboru pri Slovenj Gradcu

SLOVESNOST KRVODAJALCEV

Pri Pečolarju v Razboru so se domači krvodajalci sestali in pogovorili o svojih akcijah v minulemu letu. Posebno jih veseli, da so med tistimi, ki redno darujejo svojo kri za zdravljenje sohranjenih, tudi borci in aktivisti NOB.

Razborčani se dobro zavedajo, da je kri sredstvo, ki ga pri reševanju življenj ne more nadomestiti nobeno zdravilo. Ko so se zbrali, da bi se slikali, so pomislili, da je potreben še marsikateri bralec TV-15. Zakaj ne bi tudi vi postali krvodajalci?

V Razboru so ob tej priložnosti podelili posebna priznanja sedmim krvodajalcem. Sklenili so, da bodo še bolj pridno sodelovali v človekoljubni akciji in da bodo vanjo poskušali pritegniti čim večje število mladih občanov. Mladina naj hodi po poteh, ki jih je že utrl starejši rod.

STEFKA MELANSEK

mladino pri organizaciji »Kurirčeve poštee in Titove štafete ter skupaj z mladinsko organizacijo in raznimi društvi organizirali pohode v kraje, znane iz NOB. Sodelovali bodo s planinskima društvoma Idrija in Cerklje pri označevanju Idrijske cekljanske planinske transverzale, ki bo obšla nad trideset spomenikov NOB.

Sprejeli so tudi program letošnjih proslav ob 35-letnici vstaje ter postavitev še nekaj spominskih plošč.

JANEZ JERAM

PTUJ

MLADI PO POTEH REVOLUCIJE

Na kraju, kjer je pred 34 leti, to je 8. avgusta 1942. leta izkpravela prva Slovenskogoriška četa, bo ob 35-letnici OF in vstaje v Mostju pri spomeniku osrednja proslava, ki se je bo udeležilo več tisoč ljudi. Pokrovitelj proslave je letos občinska konferenca SZDL Ptuj. Proslava bo v soboto, 24. aprila.

Kot doslej, bodo na tej proslavi sodelovali predvsem mladi, ki bodo sestavljali Kvedrov, Osojnikov, Krambergerjev in Lackov odred. Na proslavo bodo šli po poti, po kateri so pred mnogimi leti hodili prvi ptujski partizani. Pohoda se bodo udeležili tudi pripadniki ptujske garnizije, ki nosi ime po ptujskem revolucionarju Dušanu Kvedru-Tomažu, kot tudi pripadniki SLO, športnih društev ter ptujskih osnovnih in srednjih šol.

padlih borcev je popeljala na izlet v zgodovinske kraje, v gosteh je imela nekdanje borce Cankarjeve brigade. Skratka, dostojno je proslavila 30-letnico osvoboditve.

Soglasno so sprejeli protest, ki so ga poslali Sekretariatu za zunanje zadeve SFRJ glede uboja našega konzula Zdovca. Odločno so podprli tudi boj koroških Slovencev za dosledno izpolnitev državne pogodbe.

V razpravi so ponovno ostro grajali ne-rešen problem civilnih pogrebov. Kot po nekem pravilu to nalogo redno nalože Zvezi borcev, četudi ne gre za člana te organizacije. Številne občine so že sprejele odloke o pogrebi, ki točno določajo potek pogrebnih svečanosti bodisi civilnih ali mešanih, novomeška občina pa takega odloka še nima. Občinski skupščini so poslali zahtevo, da zadevo čimprej uredi.

Razočarano so ugotovili popolno pasivnost organizacij SZDL na tem terenu. Dve organizaciji sta dalj časa sploh brez predsednikov. Ker ni aktivno vodstvo organizacij, tudi člani niso. Prav tako so občani premalo seznanjeni z delom krajevne skupnosti pa tudi občinskih samoupravnih skupnosti. To je gotovo poglavitni vzrok, da ni zanimanja za sestanke SZDL niti za zbornice volivcev.

Borci bodo kajpak z vsem podprli pri-zadevanja za gradnjo Dolenjskega muzeja NOB v Novem mestu. Odbor je imenovan, določena je tudi lokacija. Pisanje zgodovine je v teku. Potrebno bo to nalogo pospešiti, dokler je še kaj živih udeležencev, ki lahko prispevajo svoje spomine. Sicer pa bo letošnji program dela organizacije nadaljevanje dela prejšnjih let ob še večji skrbni za člane, ki so potrebni družbene pomoči.

PETER ROMANIČ

IZ NASIH KRAJEV

ILIRSKA BISTRICA — Na strelišču v Domu JLA je nastopilo za dan žena 26 tekmovalk iz osmih organizacij. Prvo mesto je zasedla tovarišica Milka Stemberger s 154 krogi od 200 možnih, drugo in tretje mesto pa sta dosegli tovarišici Lidija Peterlin in Bosiljka Grbac. Za nagrado so vse tri prejele praktična darila.

☆

SLOVENSKE KONJICE — Na redni letni skupščini ZRVS v Slovenskih Konjicah so podelili zlati plaketi ZRVS Slovenije Ivanu Vargi in Valdu Prtnemerju, srebrno plaketo ZRVS te občine pa je dobila osnovna organizacija v Ločah, ki si je pridobila prvo mesto na občinskem tekmovanju v nočnem taktično orientacijskem patrolnem pohodu. V. P.

☆

NOVO MESTO — V šmihelski osnovni šoli uspešno vzgajajo pionirje, ki se vključujejo v družbeno življenje. Za dan žena so pripravili pester spored skupaj z mladinci iz Regarče vasi. Njihov književni krožek je za to priložnost izdal slavnostno številko glasila Prvi poganjki, v kateri so objavili spomine borcev.

☆

BLEJSKA DOBRAVA — Komisija za upravljanje z družbenim premoženjem pri krajevni skupnosti je predlagala za status zaščitene kmetije enajst posestev. Pogovorili so se tudi o arondaciji in prireji goved. Postopno bodo obnovili stare senike v Vršah in udarniško pokosili zapuščene senožeeti. Pri delu bodo pomagali lovci in mladina. Kmetovalci in občani se zavedajo svoje vloge v pripravih na SLO. L. A.

☆

IDRIJA — Izobraževalna akcija rezervnih vojaških starešin poteka po programu iz leta 1974. Uspešno so opravili predavanja o temi »Aktualna varnostna problematika« in teoretični del teme »Partizanska četa v zasedi v sovražnikovem zaledju«. Udeležba je bila dobra. Prejšnji mesec se je sestal tudi aktiv ZKS, ki je obravnaval dejavnost ZRVS in izvajanje letošnjega programa.

IVAN BEVK-ZIKIČ

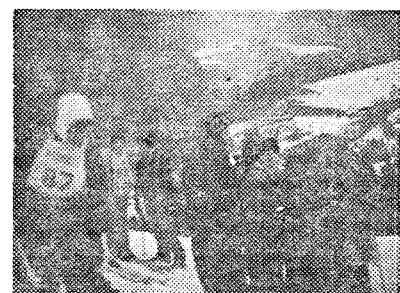
☆

POSTOJNA — Strelska družina v Postojni obstaja že petnajst let. Članov ima registriranih že dvesto. Lani se jih je usposobilo 52, dosegli pa so kar pet mojstrov. Nastopili so na 50 tekmovanjih. Gostovali so dvakrat v Beogradu in enajstkrat v Ljubljani. Zmagali so šestkrat, trikrat so osvojili drugo mesto, petkrat so dobili bronasto medaljo in šestkrat so bili četrti. Za precizno orožje, ki so ga uvozili iz tujine, so denar zbrali sami, pomagale pa so jim tudi družbenopolitične organizacije. Za najboljšega strelca so proglasili Matjaža Šuligoja, ki je prejel prehodni pokal. EDVARD PROGAR

☆

BREŽICE — Dne 14. t. m. je zborovala mestna organizacija invalidov v Brežicah. Konferenco je vodil predsednik tovariš Kerin, ki je prebral poročilo o delu v minulemu letu. Lani so priredili nabiralno akcijo pri podjetjih in obrtnikih, s katero so uredili spominska obeležja iz NOB. Od ostanka denarja bodo v tem letu priredili izlet v spominske kraje. LEOPOLD LIPICAR

☆

Rezervni vojaški starešine v Mozirju so priredili tekmovanje, ki je bilo v Lučah. Dne 6. marca so se pomerili za prehodni pokal Franca Rozmana-Staneta. Nastopilo je kar deset smučarskih ekip.

Foto: FRANC OMLADIČ

USPEŠNI V PRETEKLOSTI, PRIPRAVLJENI ZA PRIHODNOST

Po uspešno izvedenih letnih skupščinah v vseh osnovnih organizacijah ZRVS je pred kratkim bila tudi redna letna skupščina OO ZRVS Slov. Konjice. Skupščine so se udeležili sekretar CK SZDL, predsednik OO ZB NOV in predstavnik OK ZSM Slov. Konjice ter predstavnik OO ZRVS iz občine Slov. Bistrica. Predsednik OO ZRVS Ivan Ummik in tajnik Franc Omerza sta podala izčrpano poročilo o nalogah občinske organizacije ZRVS v prihodnjem obdobju. Iz poročila in razprave so delegati skupščine ugotovljali, da organizacija ZRVS v občini ni več odmaknjena od družbenih dogajanj v občini kot je bila pred nekaj leti, temveč

je postala kreator politike splošne ljudske obrambe. Vse večji interes posameznikov in organizacij za organizirano vojaško strokovno in družbenopolitično usposabljanje zagotavljajo učinkovitost v splošni ljudski obrambi.

Na podlagi razprav in pobud bo občinski odbor ZRVS dopolnil program dela za leto 1976. Na skupščini so sprejeli tudi nova pravila o delu.

Delegati so ugotavljali, da je bila udeležba članstva ZRVS na predavanjih o varnostni problematiki skoraj stodontna, kar potrjuje, da se članstvo ZRVS zaveda odgovornosti za krepitev obrambne sposobnosti in uveljavitev koncepta SLO. Občinska organizacija se je aktivno vključila tudi v priprave za pridobivanje mladincev v vojaške šole.

Na skupščini so sprejeli sklep, da bodo ob dnevu JLA razvili prapor občinske organizacije ZRVS. Pričakujejo, da bodo vsi člani ZRVS prispevali del sredstev po svojih možnostih, druga sredstva pa bodo prispevale občinska skupščina in OZD na območju občine.

VLADO PRATNEMER

Delegati skupščine ZRVS v Slovenskih Konjicah poslušajo predsednikovo poročilo

BOHINJSKA BISTRICA

TEKMOVALI SO SLEPI SMUČARJI

V nedeljo je bilo republiško prvenstvo slepih in je nastopilo 29 tekmovalcev, med njimi je bilo veliko mladincev iz Zavoda za slepo mladino Ljubljana in Centra slepih iz Škofje Loke. Čeprav so nekateri tekmovalci začetniki, so pokazali dobro voljo in veščine v smučanju. Tekmovali so v Polju pri Bohinjski Bistrici v smuku in tekih.

Rezultati: smuk, kategorija A (popolnoma slepi) — Kebe iz Ljubljane, Kisovec iz Kranja, Strašek iz Ljubljane; kategorija B (slepi z ostankom vida) — Orel iz Škofje Loke, Ribič in Kanc iz Ljubljane. Tek je bil na 6 km. Kategorija A: Hudolin in Kisovec iz Kranja, Kebe iz Ljubljane; kategorija B: Kanc, Ribič in Koh iz Ljubljane. Tekmovanje je bilo dobro organizirano in pripravljeno, tako da so tekmovalci bili zadovoljni.

VINKO BOVCON

MOZIRJE

OBČINSKI PRAZNIK IN NOVE NALOGE

V četrtek, 11. marca, je bila v Mozirju seja področnega odbora koroških partizanov, ki sta se je udeležila tudi predsednik odbora koroških partizanov ing. Pavle Zaver-Matjaž, prof. Georgij Dvoržak-Džuro in predsednik ZZB NOV Mozirje Vlado Košir.

Seja je potekala ob pripravah za odkritje spominske plošče s kratko vsebino najvažnejših zgodovinskih dogodkov med NOB na Solčavskem. Hkrati naj bi izšel tudi VESTNIK KOROŠKIH PARTIZANOV, ki bo posvečen dogodkom med NOB v Zgornji Savinjski dolini, predvsem na Solčavskem. To slavlje in srečanje z nekdanjimi koroš-

kimi partizani bo povezano tudi z občinskim praznikom, ki bi naj bil letos 12. septembra 1976 v Solčavi. Upamo, da bo do tega časa cesta do Logarske doline asfaltirana.

Mladina mozirske občine si je zadala tudi nalogo, da bo v letošnjem letu obnovila partizansko bolnišnico št. I. v Robanovem kotu. Njeno zamisel je treba pozdraviti, pomagati pa je treba tudi finančno. Da bi bil vestnik čimbolj pester, prosimo nekdanje borce, ki so preživeli težke dneve v »SOLČAVSKI REPUBLIKI«, da sodelujejo in da zapišejo za to številko napisane doživljaje do 10. junija 1976 uredniškemu odboru — Antonu Ikovicu v Solčavi.

ANTON IKOVIC

ČRNOMELJ

POMEMBNO JE SODELOVATI

Športno društvo Invalidi iz Črnomlja je 14. t. m. pod pokroviteljstvom Belokranjske trikotazne industrije (BETI) TOZD Črnomelj v počastitev občinskega praznika, 35-letnici vstaje jugoslovanskih narodov in 32-letnice ustanovitve SNOS v Črnomlju priredilo tradicionalno tekmovalstvo. V borbenih partijah po 6 tekmovalcev so sodelovala športna društva Invalid Trbovlje, Domžale, Ljubljana, Kočevje, Zagorje, Črnomelj I in II. Tekmovanje je bilo na dvosteznem avtomatskem kegljišču v Kanižarici.

Ekipa iz Ljubljane je zmagala zelo zanesljivo. Dosegla je 425 kegljev. Sledijo Trbovlje 414, Črnomelj I 400, Kočevje 368, Črnomelj II 350 in Zagorje 292. Po tekmovalstvu je tajnik domačega društva Lojze Stariha pozdravil tekmovalce in se zahvalil za udeležbo.

Potrebno je poudariti, da je SDI Črnomelj v finančnih težavah in v skrbeh, kako uresničiti letni program. Upajmo, da bodo družbene organizacije iz Črnomlja imele razumevanje in nudile marljivim športnikom finančno pomoč.

VINKO BOVCON

MNOGO NALOG

V prepolni dvorani krajevne skupnosti Savsko naselje je bila pred dnevi letna skupščina ZB NOV. Več kot dvesto članov izmed 701, kolikor jih šteje organizacija, je sprejelo delovni načrt za letošnje leto.

Prednostna naloga, mimo drugih, bo še vedno razvoj delegatskega sistema v okviru krajevne skupnosti. Prav tako bodo borci tesno sodelovali v prizadevanjih za nadaljnjo krepitev sistema SLO.

Seveda je ena izmed prednostnih nalog tudi razvijanje tradicij NOB, zlasti med mladino, ter krepitev budnosti proti vsem sovražnim silam bodisi doma ali v tujini. Nemažna naloga pa je, še v večji meri vključiti člane ZB v delovanje SZDL v naselju. Precej dela čaka člane tudi ob skrbi za spomenike NOB in druga obeležja, za kar pa so potrebna tudi določena sredstva, ki naj bi jih za to in druge dejavnosti prispevala tako krajevna skupnost kot občinska skupščina.

Stanovanjsko vprašanje še vedno ni v celoti urejeno. Zato bo to prioritarna naloga, poleg tega, da bo treba še vnaprej skrbeti za pravilno razporeditev članstva v zdraviliških in drugih počitniških domovih.

Moralna priznanja naj bi dobili še tisti člani, ki jih niso za svoje delovanje med NOB, kakor tudi ob osebnih in družbenih jubilejih. Sem sodi tudi skrb za obveščenost vseh tistih članov, ki še niso uveljavili vseh pravic iz NOB.

To je le nekaj nalog, ki bodo v letošnjem letu v tako imenovanem »prvem planu«. Seveda pa gre tu tudi za družabno življenje ter sodelovanje pri vseh proslavah, ki so v načrtu v letošnjem letu.

Republiškemu odboru ZZB NOV Slovenije so borci poslali protestno pismo, v katerem so izrazili zahtevo po izročitvi zločinca Artukovića in aretaciji morilcev konzula Edvina Zdovca.

I. A.

JESENICE

LETNA KONFERENCA VOJAŠKIH INVALIDOV

V začetku meseca marca so se zbrali vojaški invalidi krajevne organizacije Plavž na Jesenicah na redno letno konferenco. Organizacija terena Plavž vključuje tudi vojaške invalide s Hrušice in iz Planine pod Golico. Zgoščeno poročilo je zajemalo zunanji in notranji politični pregled, povezan z današnjimi dogodki, in nekatera organizacijska vprašanja. V poročilu je bilo tudi več rečenega o 30-letnici osvoboditve. Predsednik je poudaril potrebo po budnosti invalidov, ki ne sme popustiti, posebno kadar gre za izvajanje pridobitve naše revolucije. Še vedno nastopajo mračne sile, ki jim te niso pri sre. Zato rovarijo in ubijajo naše predstavnike v tujini.

Zaradi vsakoletnega upadanja članstva je odbor prenehal s prirejanjem izletov, kot edino vrsto rekreacije članov. Le ti se vključujejo v izlete in prireditve, ki jih organizira komisija za VVI pri občinski zvezi borcev. Tako se je v preteklem letu udeležilo več članov organiziranih manifestacij, kot odkritja spomenika osvoboditve v Ljubljani, proslave dneva borca za Gorenjsko v Begunjah, proslave dneva vstaje v Dražgošah in drugih prireditve.

V razpravi predstavnika ZZB NOV je bila izrečena pohvala organizaciji in poverjenikom za prispevek invalidov za dom v Kumrovcu, kar naj bi se ponovilo tudi pri izgradnji spomenika v Dražgošah.

B. POHAR

ILIRSKA BISTRICA

USPEŠNO DELOVANJE ZRVS

Po dobrih pripravah konec prejšnjega in v začetku letošnjega leta so se končale skupščine osnovnih organizacij ZRVS na območju ilirskobistriške občine. Pogovorili so se o opravljenem delu in hkrati pripravili material za letno skupščino občinskega odbora svoje organizacije.

Tako je bila 13. marca skupščina, na kateri so bili navzoči delegati osnovnih organizacij. Po izčrpnem referatu so napravili skrajšan pregled dosedanjega dela, za katerega so ugotovili, da je bilo uspešno. Rezervni starešine so dosegli večjo vlogo v SLO in družbeni samozaščiti, uspešno pa se vključujejo tudi v družbenopolitične organizacije in pomagajo pri formiranju aktivov, kjer so za to dani pogoji.

Ob tej priložnosti so ustanovili osnovno organizacijo ZKS in odobrili pravilnik.

PETER NIKOLIČ

Partizanski brodnik

Prav te dni, ko se narava prebujala k novemu življenju, je preminul za služen borec. Iz Senožeti, kjer je živel, so pospremili na pokopališče v Dolskem znanega partizanskega brodnika Miklavža-Ivana Cerarja.

Pokojni Miklavž je bil doma v Senožetih. Imel je svojo hišico na bregu Save poleg jevnškega mostu. Partizan je postal aprila 1943. Najprej je bil borec Zasavskega bataljona, potem pa je odšel v Šlandrovo brigado, v kateri je doživel ognjeni krst. Od tam ga je poveljstvo poslalo na kurirsko postajo S-3 v njegovem domačem kraju.

Zasavje je bilo med narodnoosvobodilnim bojem strateško silno važen predel, ker je pomenilo povezavo med Dolenjsko s sedežem glavnega štaba NOV in POS Slovenije in Štajersko. Velike ovire pri tej povezavi so bili dve obsavski cesti in zamirana nemško-italijanska meja. Zveze pa so bile osnovni pogoj za uspešen boj proti okupatorju vseh območij Slovenije. Kurirji so bili tisti, ki so morali premagovati vse te ovire. Vsako noč so prenašali pošto in material ter spremljali večje in manjše skupine borcev. Najtežje je to bilo v dolini Save. Tako imenovani »savski mornarici« je pripadalo lepo število borcev, katerih delo je pomenilo velik prispevek k osvoboditvi domovine.

Eden izmed njih je tudi Ivan Cerar-Miklavž. Že pred odhodom v partizane, je kot aktivist v letu 1942 vzdrževal zvezo med obema bregovima Save. V dežju in snegu, ob naras-

li vodi, med hajkami in mimo zased ob cestah in železnici je znal vselej poiskati praznino in prepeljati borca čez reko. Ves čas vojne je z lesenim čolničem prevažal poveljnike, borce, politične voditelje, ranjence in po cele brigade. Naravnost neverjetno je dandanes slišati, kaj vse je zmogel ta človek. Nikdar ni vedel, če ga ne čaka zaseda na sosednjem bregu, toda kot po čudežu je srečno opravljal svoj posel do konca vojne kot partizanski brodnik in komandir kurirske postaje.

Po osvoboditvi je kljub bolezni aktivno sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah. Vsako leto se je udeleževal srečanja kurirjev in vezistov NOV. Za zasluge je prejel več odlikovanj.

Na zadnji poti so ga pospremili tudi nekdanji kurirji, borci Zasavskega bataljona in aktivisti okolišnega odbora OF Litija. Kdor je poznal tega skromnega in neutrudnega partizanskega brodnika, ki je posvetil življenje osvoboditvi domovine, ga nikdar ne bo pozabil.

MAKS BURGAR

DOPISNIKI NAM POROČAJO

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

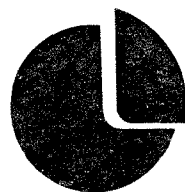
Tednik ITD, štirinajstdnevnik NASI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

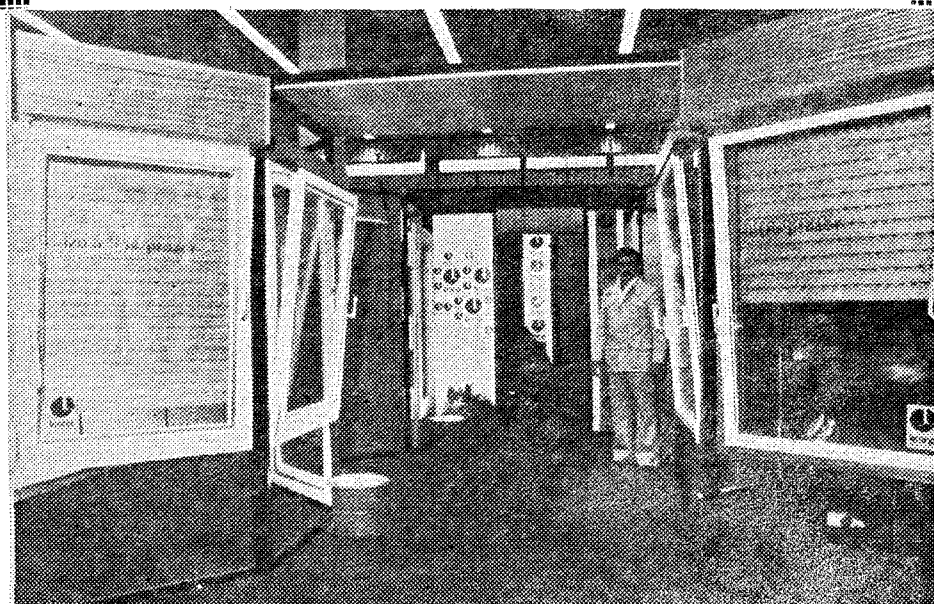
SLOVENIJALE

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

lesna
gozdarstvo in lesna
industrija o. sol. o.
slovenj gradec

Vam nudi iz svojega dopolnjenega in tradicionalno kvalitetnega programa naslednje izdelke
in storitve:

- Zagan les iglavec, ladijski pod, masivne obloge, razni tehnični tes ter drogeve za vode.
- SUMO-suhomontažna furnirana vrata, primerna za vgraditev v vse notranje prostore, sta-
novanja, poslovalne prostore, hotele, šole itd.
- Vgraditev je enostavna. Povišina vrat je trajna, estetska in primerna kombinacija z ostalo
opremo.
- Krito in podboj sta furnirana s plemenitimi furnirji: hrast, anigre in mahagoni.
- INTRO okna s podbojem iz mahagonijevega lesa ter s plastičnimi krilom, ki je zastekleno s
termoizolacijsko šipo. Okno je izdelano po licenci zahodnonemške firme ROTO in ga po-
sebej priporočamo zaradi odlične toplotne in zvočne izolacije.
- IZOLIR okna so v celoti izdelana iz žaganega lesa smreke, jelke (krilo in podboj), ter prav-
tako zasteklena z izolacijsko šipo. Izdelujejo jih v beli izvedbi (pleskana) ter v naravni iz-
vedbi (sandolins).
- Furnirane zidne in stropne obloge so izdelane iz iverne plošče, furnirane s plemenitim fur-
nij: hrast, jesen, brest, macesen, anigre, sapeli in koto. So robno ali nerobno furnirane, s
furniranim ali nefurniranim peresom, ter površinsko obdelane s trajnim nitro lakom. V dopol-
nitvenem programu imamo strukturirane — lužene obloge, izdelane iz furnirane iverne plošče.
Lužene so v različnih barvnih odtenkih. Primerne so za oblaganje sten in stropov v najrazlič-
nejših prostorih, ki jim dajejo prijetno domačnost. Montaža je enostavna.
- Oplemenitene iverne plošče so površinsko obdelane z melaminjsko dekor, težko različnih
barv in lesnih desonov. Primerne so za izdelavo kuhinjske in ostale stanovanjske opreme
posebno v šolah, vzgojno varstvenih ustanovah, bolnicah, poslovnih prostorih in v drugih
javnih zgradbah.
- Zimske in letne turistične storitve na zapadnem Pohorju: Slovenj Gradec, Mislina, Črni, Pra-
vogradu, Ravnan in Vuhredu. Smučišča so urejena za začetnike in zahtevne tekmovalce.

Naše kvalitetne izdelke lahko kupite po konkurenčnih cenah v prodajalnah Slovenijales, Les-
nine in v vseh večjih trgovinah z gradbenim materialom.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE je izdala tretjo knjigo KRAJEVNEGA LEKSIKONA SLOVENIJE

Urednik knjige prof. dr. Roman Savnik je skupaj s preko 50 sodelavci oziroma
strokovnjaki z raznih področij zbral gradivo za več kot 1300 naselij naštetih ob-
čin. Tako kot v prvih dveh knjigah tudi v tej spoznamo zgodovino teh naselij,
njihov geografski položaj, vodovje, konfiguracijo tal, rastlinstvo; prebivalstvo in
njegove migracijske tokove, oziroma področja, na katerih se zaposluje, šolstvo in
kulturo, umetnostno-zgodovinske in druge znamenitosti; zgodovino delavskega gi-
banja, kar je v tej knjigi še posebno pomembno, saj so v njej zajeti revirski
kraj; pomembne dogodke iz časa narodnoosvobodilne vojne, kmečko arhitekturo
in seveda gospodarstvo ter razmah industrije v posameznih občinah v povojnem
času in še marsikaj drugega. Skratka, vsak naš občan v omenjenih občinah, vsak
naš delovni človek in sleherna organizacija združenega dela bodo v knjigi našli
zanimive in koristne podatke. Delo pa bo dobrodošlo tudi učeči se mladini in
prosvetnim delavcem.

Posebna vrednost knjige je njen jezik, ne samo zato, ker so pri pisavi krajevnih
imen sodelovali naši priznani jezikoslovci, temveč tudi zato, ker nam o vsej raz-
noliki tematiki številnih znanstvenih področij spregovori v preprosti, vsakomur
razumljivi govorici. Knjigi so dodani tudi zemljevidi občin in večbarvni načrt
mesta Celja.

Cena tretje knjige, vezane v polusnje, je 500 din; plačljivo tudi v petih mesečnih
obrokih po 100 din.

Četrta knjiga, s katero bo KRAJEVNI LEKSIKON SLOVENIJE zaključen, bo za-
jemala področje severne Slovenije in bo predvidoma izšla prihodnje leto.

Hkrati opozarja založba še na prvo in drugo knjigo KRAJEVNEGA LEKSIKONA
SLOVENIJE, ki jo lahko prav tako naročite.

Prva knjiga ZAHODNI DEL SLOVENIJE zajema občine Ajdovščina, Cerknica,
Idrija, Ilirska Bistrica, Izola, Jesenice, Koper, Kranj, Logatec, Nova Gorica, Piran,
Postojna, Radovljica, Sežana, Škofja Loka, Tolmin, Trzin in Vrhnika. Cena pus. 120
dinarjev. Druga knjiga JEDRO OSREDNJE SLOVENIJE IN NJEN JUGOVZHOD-
NI DEL zajema občine Črnomelj, Domžale, Grosuplje, Kamnik, Kočevje, Litijska,
Ljubljana-Bežigrad, Ljubljana-Moste-Polje, Ljubljana-Siška, Ljubljana-Vič-Rudnik,
Metlika, Novo mesto, Ribnica in Trebnje. Cena pus. 290 din.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

Oddelek za prodajo knjig

Mestni trg 26

61000 LJUBLJANA

NAROČILNICA TV-15

Naročam(o) izv. KRAJEVNEGA LEKSIKONA SLOVENIJE, tretjo knjigo
izv. KRAJEVNEGA LEKSIKONA SLOVENIJE, prvo in drugo knjigo

Znesek bom plačal takoj

v mesečnih obrokih po 100 din

Knjige pošljite na naslov:

Datum:

Podpis:

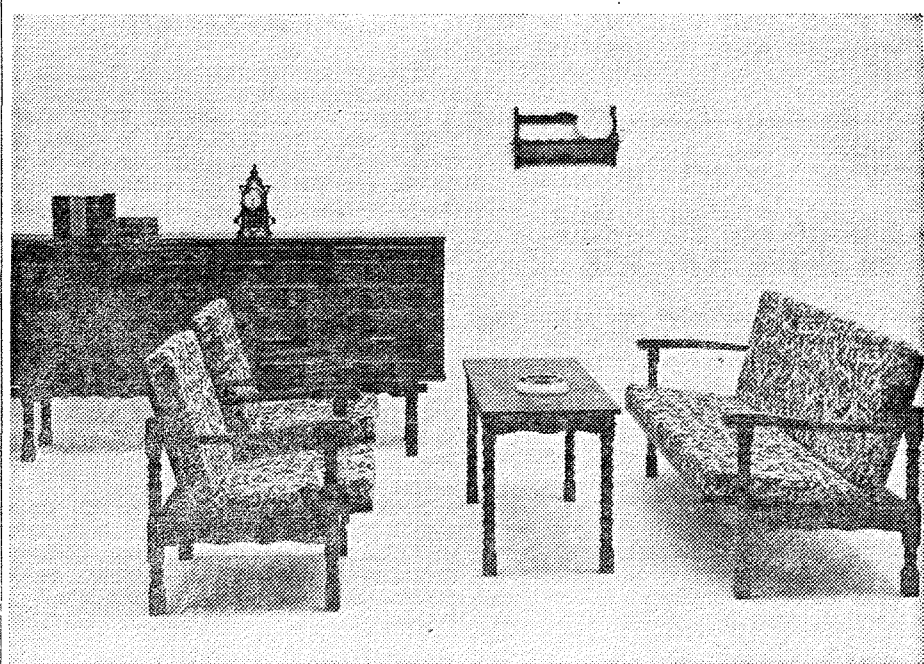
Cenjenim potrošnikom nudimo vse vrste blaga na veliko in malo.
Za cenjena naročila se priporočamo.

Trgovsko-gostinsko podjetje na veliko in malo • Brežice

66250 BREŽICE

Kadar pridete v Brežice, obiščite naša skladišča, prodaj-
alne na veliko, prodajalne in gostinske obrate s TURIST
HOTELOM. V vseh TOZD boste prijazno sprejeti in
solidno postreženi.

Partizanski kurirji

Osemindvajsetega februarja je bila prva seja novoizvoljenega Odbora partizanskih kurirjev Slovenije, na kateri je predsednik Jože Simšič-Jelen v uvodnem poročilu orisal dosedanje delo odbora in spregovoril tudi o delovnem programu za 1976. leto, ki so ga prisotni v celoti sprejeli.

Beseda je tako stekla o srečanju kurirjev in vezistov, ki je bilo lani na mariborskem področju in o prav tako že tradicionalnem pohodu »Po poteh partizanske Ljubljane«, ki se ga partizanski kurirji redno udeležujejo. Ob dnevu borca so pripravili

kulturni program v Započoku nad Kureškom in dobiček poklonili vaščanom za izgradnjo vodovoda! Kakor vsako leto, so tudi lani sodelovali pri Kurirčkovi pošti, poleg tega pa redno obiskovali partizanska odreda osnovnih šol v Zgornji Trebuši in Lomu pod Storžičem, kamor nikoli ne pridejo praznih rok.

Ob tem niso pozabili na skrb za bolne tovariše: enajst so jih poslali na okrevanje, za kar se posebno zahvaljujejo pokroviteljskemu odboru pri ZP PTT, ki je dal za to potrebna denarna sredstva, in mnoge izmed njimi so obiskali tudi na domu.

Z minuto molka so se spomnili tudi lani umrlega Jožeta Gerbca, borca in komunista, pobudnika pokroviteljstva ZP PTT nad organizacijo kurirjev in vezistov. Mnoge dejavnosti, s katerimi se lahko pohvali Odbor partizanskih kurirjev Slovenije, so bile prav njegove zamisli. Zbiranje in urejanje dokumentacijskega gradiva zvez med narodnoosvobodilnim bojem, je samo ena izmed njih.

»Naša glavna naloga je, da to delo nadaljujemo,« je poudaril Jože Simšič-Jelen.

Naj ob koncu omenimo še nekaj iz delovnega programa za 1976. leto: obnoviti nameravajo bunker kurirske postaje TV 3, ki je bil med narodnoosvobodilnim bojem ob italijansko-nemški meji pri Stični, dokončan bo film o kurirskih pohodih in nekaj več časa nameravajo posvetiti tudi popularizaciji »transverzale kurirjev in vezistov NOV«, v katero se morajo vključiti vsi kurirji.

Osrednje srečanje kurirjev, vezistov in poštarjev pa bo jeseni na Dolenjskem.

MAKS BURGAR

Priznanje, ki ga je nedolgo tega prejel odbor partizanskih kurirjev Slovenije

Po tridesetih letih sta našla očeta

Zivljenjska pot Jožeta Pavška se je začela leta 1913 v vasi Senožeti nad Zagorjem. V družini je bilo 7 otrok. Nekateri so morali zgodaj od doma, da so si služili vsakdanji kruh. Brat Feliks je padel kot vojak v prvi svetovni vojni, Franc je umrl kot delavec v Franciji.

Jože je delal na kmetiji in se preživljal s priložnostnim delom. Bil je zelo bister fant in je okoliškim kmetom s svojim delom veliko pomagal pri zidarstvu, kolarstvu, mizarstvu in sploh pri vsem, kar je bilo treba. Za tisti čas je bil zelo naprednega mišljenja in je sodeloval v vseh naprednih organizacijah. Bil je eden prvih članov prostovoljnega gasilskega društva Šentlambert in eden ustanoviteljev. Skrbel je za razvoj društva in veliko storil za gradnjo gasilskega doma.

Kot zaveden Slovenec se je tudi Jože boril v NOB in za slovensko zemljo. Boril se je v raznih krajih Slovenije, v bližini rojstnega kraja pa mu ni bilo dano. Najprej je partizan Zvonko postal borec Kamniško-zasavskega odreda. Kasneje se je boril po Štajerski, Prekmurskem in Pohorju. Prehodil je dolgo pot od Senožeti nad Zagorjem do murskosoboških zaporov.

Skupaj z narodnim herojem Jakobom Molkom-Moharjem, katerega spremljevalec je bil, sta prispela na levi breg reke Mure. Tam naj bi pripravila ljudi na prevzem nove ljudske oblasti. Takrat je bil Zvonko član 1. Prekmurske partizanske čete. Izdal ga je neki mlinar ob reki in znašel se je v soboških zaporih. Strašno so ga mučili. Obraz je imel popolnoma izkažen, priznal pa ni ničesar.

Sojetnikom je zaupal le to, da ima partizansko ime Zvonko in da se je rodil nekje pri Savi, kjer ga čakajo žena in dvoje majhnih otrok. Ko so ga madžarski morilci pod vodstvom zločinca Sardyja gnali na morišče v Črnske meje in ga 31. marca leta 1945 ustrelili ob 10. uri dopoldne, je poslednjič zrl v valove Mure, ki jo je nekega zimskega dne hotel prekoračiti, pa mu ni uspelo. Morda je mislil na rojstni kraj Senožete, kjer bodo

zajekali žena Milka, hčerka Majda in sin Franci.

Ko so ga ustrelili ni nihče vedel za njegov dom. Pokopali so ga na vrtu Morane v bližnji Soboti. Po mnogih letih so ob deželni cesti, ki vodi proti Mariboru v Črnskih mejah postavili pomnik. Na njem je vklesano: »Na tem mestu so bili dne 31. marca 1945 ob 10. uri ustreljeni na ukaz madžarskega vojnega zločinca Sardyja Josefa partizani med njimi tudi Zvonko iz Litije.

Svojci so se zanimali za Zvonkov grob. Učitelj Miroslav je popisal mnogo papirja, da bi ugotovil pravo Zvonkovo ime. Dolgo časa brez končnega uspeha. Vendar pa zagnana volja nikoli ne ostane brez rezultata. Včasih pomaga tudi naključje. Tako sta po tridesetih letih otroka vendarle zvedela, kako je bilo z očetom in obiskala na murskosoboškem pokopališču njegov grob.

Zveza borcev lepo skrbi za grob na katerem je vklesano Zvonkovo pravo ime — Jože Pavšek, rojen 19. aprila leta 1918 v Senožetih, občina Zagorje ob Savi. Ženi Milki se želja, da bi videla možev grob, ni uresničila, saj je pred leti umrla.

FRANC ZORE

Jože Pavšek-Zvonko

PREBERITE

PRAZNIK ŠPANSKIH BORCEV

Letos praznujemo udeleženci španske revolucije štirideseto obletnico le-te.

Glede na to, ker je minilo štirideset let od tistih dni, ko je bilo precejšnje število Slovencev in Jugoslovancev udeleženih v španski revoluciji in tudi zaradi tega, ker se po štiridesetih letih v Španiji ni odpravil diktatorski režim in se to ljudstvo še naprej bori za svoje svobodo, sta Odbor sekcije španskih borcev Slovenije in Združenje španskih borcev Jugoslavije v dogovoru z družbenopolitičnimi organizacijami sklenila, da čim slovesneje proslavita proslavljanje te velike obletnice.

Združenje španskih borcev Jugoslavije bo imelo v Splitu 27. in

28. maja 1976 zvezni kongres, ki se ga bodo udeležili španski borci Jugoslavije, slovenski španski borci pa bomo imeli osrednjo proslavo 2. in 3. julija 1976 v Mariboru.

Kakršnekoli informacije v zvezi s proslavljanjem štiridesete obletnice španske revolucije dobite na Sekciji španskih borcev Slovenije pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11.

OBČINSKI PRAZNIK V RIBNICI

V počastitev praznika občine Ribnica, ki je 26. marca, bo v občini vrsta prireditvev. Začele so se že v sredo, 24. marca in se bodo nadaljevale v petek, ko bo razširjena slavnostna seja vseh zborov skupščine, občinskega odbora ZZB NOV in drugih organizacij.

V soboto ob 9. uri bo odkritje spominskega obeležja v Zlebiču, v soboto, 24. aprila, pa bo pohod po poteh štirih brigad v Jelenov žleb, ki bo združen s praznovanjem 35-letnice ustanovitve OF.

PRAVNA POSVETOVALNICA

PONOVO UVELJAVLJANJE POSEBNE DOBE

L. A., Vače

Vprašanje: Stari ste 51 let in boste maja letos imeli 36 let zavarovalne dobe. Posebno dobo imate priznано od 1. 1. 1943 do 1. 8. 1943 v enojnem trajanju, od 1. 8. 1943 do 1. 4. 1944 pa v dvojnem trajanju. Takrat vas je okupator zajel in vas poslal v internacijo; ta čas do konca vojne pa imate priznan le enojno. Ste slabege zdravja, težko pokretni, zato vas zanima ali se lahko upokojite ter ali lahko naknadno uveljavljate dvojno štetje.

Odgovor: Po določilih zakona o pokojninskem zavarovanju se v pokojninsko dobo v dvojnem trajanju šteje čas, ki ga je borec NOV prebil v taborišču, če se je aktivno vključil v delo za narodnoosvobodilno gibanje. Če ste med internacijo aktivno delovali, lahko predlagate pri skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja obnovo postopka. Seveda morate v ta namen tudi predložiti dokaze. Obenem lahko zahtevate, da se vam določen del časa, ki ste ga prebili po končani vojni v enotah KNOJ, prizna v pokojninsko dobo. Če boste s svojo zahtevo uspeli in vam bo tudi internacija priznana dvojno, se boste lahko takoj upokojili. V nasprotnem primeru pa upokojitev še ne bo mogoča, kajti potrebujete 40 let pokojninske dobe. Ostane še možnost invalidske upokojitve: potrebno je napraviti zahtevo na skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja, nakar bo posebna komisija ugotavljala stopnjo invalidnosti in vaše delovne sposobnosti.

AMBULANTA ZA BORCE

S. S., Šempas

Vprašanje: V Novi Gorici deluje ambulanta za borce, kjer pa so vas zavrnili. Ste pa 50 % vojaški invalid in borec NOV s priznано posebno dobo od 15. 9. 1942 do 2. 2. 1945 v enojnem trajanju, od tedaj dalje pa do konca vojne pa v dvojnem. Ali je to pravilno?

Odgovor: Mnenja smo, da so ambulate oz. dispanzerji za borce osnovna oblika zdravstvene pomoči borcem, vojaškim invalidom in družinam padlih borcev in zato ni pravilno odklanjanje varstva kateri od navedenih kategorij.

ČLANSTVO V ZZB NOV

P. M., Kamna gorica

Vprašanje: V 49. številki našega lista ste čitali, kdo ima pravico postati član ZZB NOV. S tem v zvezi vas zanima konkreten primer fanta, ki je bil leta 1943 mobiliziran v nemško vojsko in je bil ves čas v enotah divizije Prinz Eugen v hrvaškem Primorju. Točno 5 dni pred nemško kapitulacijo se je priključil naši vojski. Ali ima fant torej pravico biti član ZZB NOV.

Odgovor: Glede na formalno določilo statuta ZZB NOV, bi fant lahko postal član ZZB NOV, ker je pač sodeloval v narodnoosvobodilni vojni. Ker pa so mnogo tehtnejše druge okoliščine, to je dveletno vojskovanje v nemški vojski, smo mnenja, da fantu ne gre mesto med člani ZZB NOV.

MOŽNOST UPOKOJITVE

Č. M., Hoče

Vprašanje: V NOV ste vstopili 5. 5. 1943. Skupne pokojninske dobe imate 35 let in vas zanima, ali imate možnost upokojitve, ter koliko časa boste morali čakati do rešitve zadeve.

Odgovor: Če imate čas od vstopa v narodnoosvobodilni boj pa do konca vojne priznan kot posebno dobo v dvojnem štetju, se lahko ne glede na starost upokojite s 35 leti pokojninske dobe. Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja pa mora vsako zadevo rešiti in nanjo odgovoriti v dveh mesecih od prejema zahteve.

PRIZNANJE POSEBNE DOBE

K. S., Celje

Vprašanje: Med NOV ste aktivno delovali v Brkinih, sedaj pa bi želeli uveljavljati posebno dobo. Na več krajih ste se že zanimali, pa so vam povsod povedali, da morate še počakati, zato želite napotek za nadaljnje ukrepanje.

Odgovor: Roke za uveljavljanje posebne dobe ste zamudili, tako da trenutno postopka ne morete sprožiti. Pač pa se pripravlja nova ureditev priznavanja posebne dobe s pričami, in sicer naj bi to vprašanje rešil medrepubliški dogovor ali pa sprememba zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Torej boste morali še nekaj časa počakati, po predvidevanjih pa naj bi se ta problem rešil do konca tega leta.

7D

Meja razdvaja in zbližuje
1,3 milijona kilogramov
razstreliva letno
Otok manj na Jadranu
Ne plakete, ampak denar

Z borci 10. SNOUB »Ljubljanske« in s prijaznimi gostitelji smo se zbrali v spodnjih prostorih doma Majde Silc v Šmihelu pri Novem mestu z željo, da bi spominski dan narodne herojke Majde Silc in domski praznik, ki ga v tem domu mladi praznujejo vsako leto sedemnajstega marca, sklenili s tovariškimi srečanjem.

Tam na koncu praznično pogrnjene in praznično obložene mize so sedeli: Tone, Majdin brat, Ivana in Ela, Majdini sestre in Franci, dvanajstletni Majdin nečak, pa so nas drobni, človeško topli spomini za trenutek popeljali v vojne dni.

Ko so se ji v spomin neizbrisno vtisnile sestrine besede, je imela Ivana šestnajst let:

»Sem kaj bodo hodili civilisti... vse, kar imate, če je še tako skromno, jim morate dati!«

Tone je bil še mlajši. A vendar, kdo bi lahko pozabil tisti večer! Pri mizi so sedeli in jedli ovsen močnik, ko je prišla Majda.

»Ni potrebno, vsa vas je obkoljena od naših, ker sem prišla!« je rekla, ko je mama v zaskrbljenosti hotela zakleniti vežne duri.

»Dosti je pretrpela naša družina.« je dodala Ela, solznih oči in vidno vznemirjena. »Oče Alojz je umrl v taborišču, brat Alojz je imel komaj šestnajst let, ko je padel na Ilovi gori... Pa vendar nam je bilo danes, ko smo prisluhnili programu, ki so ga mladi izvedli v počastitev praznika, toplo pri srcu. Saj veste, tisto nas je gredo: da Majda ni pozabljena, da njena žrtev ni bila zaman!«

Tako smo čutili prav vsi, ki smo se tega večera zbrali v Šmihelu pri Novem mestu.

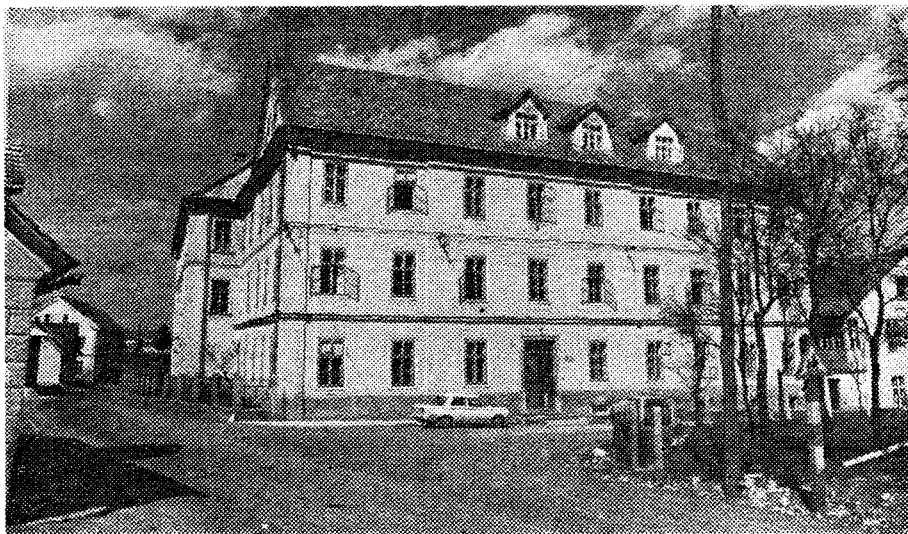
Bili smo priča res izjemno uspehi, globoko doživeti in iskreni kulturni prireditvi (v kateri sta sodelovala tudi Vilma Bukovčeva in Ladko Korošec), pripravljeni in izvedeni v spomin Majde Silceve, ene najmlajših narodnih herojev v Jugoslaviji, pa v počastitev

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NASEGA ČASA

VEČER Z MLADIMI

»Domu pa Majda ni dala samo imena, dala mu je mnogo več...«

Tam v Šmihelu pri Novem mestu

domskega praznika in v pozdrav borcem 10. SNOUB »Ljubljanske«, s katerimi mladi iz doma gojijo tesne stike že sedmo leto.

Z njimi se ne srečujejo samo ob priložnostih, kakršna je obletnica smrti Majde Silceve, z njimi obiskujejo prav vse kraje, kjer je krvavela in se borila 10. SNOUB »Ljubljanska«: Golo, Mokrec, Ilovo goro, Loško do-

lino, Jelenov žleb, Gorski Kotar. Obiskali so tudi Kržeti, rojstno vasico Majde Silceve, srečali so se z mladino in borci Delnic ter z mladimi Hrvške na Goranovem prolječu v Lumovem dolu, lani so bili skupaj na delovni akciji.

»Ni ga srečanja, na katerem ne bi mladi obljubili, da bodo z delom in učenjem nadaljevali naš boj!« pripo-

vedujejo borci 10. SNOUB »Ljubljanske«. »Zdaj boj za še lepši in še boljši jutrišnji dan v naši samoupravni socialistični skupnosti!« kot je v pozdravnih besedah tudi ta večer dejala predsednica osnovne organizacije Zveze socialistične mladine Slovenije doma Majde Silc v Šmihelu pri Novem mestu.

Pa je to, kar smo zapisali, le delček tega sodelovanja.

»Kako obogatiti to sodelovanje?« je bilo vprašanje, ki smo ga imeli pripravljenega, a ga nismo nikomur postavili.

Bogastvo, ki ga je rodilo dolgoletno sodelovanje mladih iz Šmihela pri Novem mestu in borcev 10. SNOUB »Ljubljanske«, je bilo ta večer kot na dlani, čisto in bleščeče. Čemu torej bogatiti bogati? Seme je padlo na plodna tla in zrnja, v katerem ni plev, je toliko, da se — četudi bi bilo to sodelovanje nenadoma prekinjeno, kar je nemogoče — v tem domu ne bi prav nič spremenilo.

Še enkrat: prav ta vsakoletna srečanja so zgovoren izraz in potrditev skupnih teženj po razvijanju in negovanju revolucionarnih tradicij ter hkrati trden kažipot sedanjosti in prihodnosti. To, da so prav v tem času sprejeli v vrste zveze komunistov tri nove člane, pa še en dokaz, da hodijo mladi iz doma v Šmihelu pri Novem mestu zvesto po poti ljubezni do domovine, ki so jim jo pokazali borci 10. SNOUB »Ljubljanske«.

In kaj nam je povedala dijakinja Marinka Kumar, s katero smo se pogovarjali pred pričetkom proslave?

»Domu pa Majda ni dala samo imena, dala mu je mnogo več... njen boj za svobodo in življenje, ki ga je darovala za domovino, smo si mladi zapisali globoko v srce in ta resnica nam bo kot svetla lučka še dolgo kazala pot v življenje!«

S to mislijo smo se tudi poslovili od prijaznih gostiteljev, zadovoljni, da bo že prihodnje leto zasajena prva lopata za novi dom, ki zdaj v sicer skromnih prostorih živi še kako bogato življenje.

MILENA STRAJNAR

Silvester 1943

»Aktivistke s Tolminskega in Kobariškega pa so nam pripravile presenečenje: za vsakega darilni zavitek in v njem polno dobrot«

— Decembra 1943. leta je bil 3. bataljon 18. brigade »Bazoviške« na območju Kobariškega, točneje na področju Dreznice, Raven in Magozda, kjer je s svojimi akcijami močno razburjal duhove v sovražnikovih postojankah v Tolminu, Kobaridu in Bovcu.

Posebno huda spopada z Nemci sta bila dvajsetega in sedemindvajsetega decembra... Za nas uspešna, a vendar sta terjala mnoge žrtve tudi na naši strani.

Po vendar nas je najhujše še čakalo.

Vedeli smo, da sovražnik potem, ko je doživel tak poraz, ne bo miroval in da bo bataljonu pri umiku nastavljal past. Umik po dolini Soče ni prišel v poštev in tako smo krenili prek planine Dupje. Krnskega jezera ter Krna na — Tolminsko, kjer so bile druge brigadne enote.

Naporni pohod čez omenjene hribe se je začel tridesetega decembra ob zori. Hribi so bili pokriti z dva do tri metre debelo snežno odejo. Sovražnik se ni mogel predstavljati, da bi bataljon zmogel v takšnih pogojih obvladati pot in je za to ni zavaroval.

Že na planini Dupli je bila snežna odeja debela več kot en meter, na planini Zapolje pa že več kot dva metra. Prenočili smo prav tu, v stajah in pastirskih kočah, ki smo jih morali najprej odkopati izpod snega.

Toda: pred nami je bil še pohod čez Krnsko sedlo.

Enaintridesetega decembra ob osmih

zjutraj smo potem, ko smo se napili gamsove juhe (gamsa smo dan prej ustrelili), zaorali v globoki sneg proti cilju. Na vsakih sto metrov smo menjali predhodnico, ki je štela dvajset borcev in katerih naloga je bila, da nam je utirala pot.

Ob dveh popoldne smo z nadčolo-veškimi močmi dosegli Krnsko sedlo.

Po krajšem odmoru smo krenili k Rdečemu romu, kamor smo prispeli v mraku. Naprej proti Pološki jami je bilo lahko, kajti sneg je bil toliko globok, da so bila vsa brezna in kotanje prekrite s snegom ter smo se enostavno drsajoč drug za drugim spuščali navzdol. V trdi noči smo prispeli v vas Krn.

Še ena zmaga, tokrat nad naravo!

Kljub temu da smo bili izčrpani, premočeni, ozebli in lačni, je med nami vladalo neprikrito zadovoljstvo. Intendant, kuharji ter terenski delavci so poskrbeli za toplo večerjo: za žgance in mleko. Aktivistke s Tolminskega in Kobariškega pa so nam pripravile še posebno presenečenje: za vsakega darilni zavitek in v njem polno dobrot. To je bilo novoletno darilo. Odprl sem ga in v njem zagledal nogavice, cigarete, klobase, potico in celo čokolado. Le kje so staknile vse to?!

To je bil moj najlepši Silvester med vojno.

Tako je svojo pripoved sklenil Rastko Bradaškija, danes upokojeni oficir JLA.

KARMEN ČEBOKLI

Rastko Bradaškija, danes upokojeni oficir JLA

Babica – partizanska učiteljica

Imam dve babici, ki živita v Ljubljani. Babica Tončka je bila med vojno partizanska učiteljica.

Bilo je med vojno. V partizanskih šolah so imeli redni pouk. V neki vasi je učila moja babica. Otroci so bili zelo marljivi. Ko so imeli slovenščino, je nekdo potrkal. Vstopil je mali kurir Janko.

»Kaj je novega?« ga je vprašala babica.

»Nemci!« je rekel Janko.

Babica je hitro zaprla slovenske knjige in redovalnico.

»Marko, vzemi to! Skrij vse v listje!« je dejala.

Večkrat poslušam njene zgodbe iz narodnoosvobodilnega boja in ponosna sem na njeno delo za svobodo.

BARBARA VILHAR
(Iz »Mladi ob Krki«,
glasila OŠ Grm,
Novo mesto)

Žrtev za svobodo

»Cesta je bila kmalu prazna, le na prašnem kamenju je ležal mrtev partizan... Bil je Franc, moj brat!«

Stari oče mi večkrat pripoveduje vojna doživetja, ki jih zelo rad poslušam. Največkrat obuja spomin, ki je zanj najbolj boleč. Pa ga razumem, saj mu je vojna vzela brata, ki ga ne bo nikoli pozabil.

»Med vojno so ljudje zelo trpeli.« pripoveduje. »Nekatere so pregnali z domačij, druge so zaprli v zloglasna koncentracijska taborišča, mnogi so padli kot talci, mnogi s puško v roki.«

Po vojni so ostali v srcih naših ljudi mnogi trpki, boleči spomini.

»Bilo je že konec vojne. Poraženi Nemci so zapuščali našo zemljo. Partizani so jih razoroževali. Nekdanji oholi vojaki so mirno oddajali orožje, drugi so streljali do zadnjega. Pa je v vas prišla skupina ustašev, ki se je upirala odložiti puške in mitraljeze. Strojnice so zaregljale. Cesta je bila kmalu prazna, le na prašnem kamenju je obležal mrtev partizan... Bil je Franc, moj brat.«

Umirali in padali so, toda v naših srcih so ostali živi.

STANKO VOJSK

TV-15 ZA MLADINO

Partizanova pot

Tovariša Albina Polka-Fajfo in srečanja z njim ne bom nikoli pozabila

Pred dnevi sem obiskala tovariša Albina Polka-Fajfo, nekdanjega borca Druge grupe odredov, ki naj bi se leta 1942 prebila z Dolenjske na Štajersko, ter borcem Štirinajste divizije, ki je pozimi 1944. leta uspela priti na Štajersko v najhujših razmerah.

Vse, kar mi je povedal, je le delček njegovega partizanskega življenja.

Druga grupa odredov se je proti koncu maja leta 1942 znašla v vasi Polževu. S svojimi bataljoni je prišla iz znane bitke na Jančah. Imela je namen prekoračiti reko Savo in ostati na Štajerskem, toda bili so izdani. Pričakali so jih Nemci in po borbi na Jančah so se vrnili na Polžev, kjer je Franc Rozman-Stane za posebno nalogo izbral

Spomin na vojne dni

šestintrideset skojevcev in komunistov.

»Med njimi sem bil tudi jaz... Na čelu skupine je bil komandant Risto. Drugi bataljoni, Simonov, Zdravkov, Šiškov in Varetov, pa so odšli proti Muljavi. Naša skupina se je obrnila proti severu. Nihče od nas, razen komandanta in komisarja, ni vedel, kakšen je cilj. Vse je potekalo v strogi tajnosti. Sli smo v smeri proti Zalogu in še danes se dobro spominjam tiste prve noči, ki je bila neverjetno zvezdnata.»

V eni noči smo prešli pet rek in tako so se znašli pred malo Savo, kjer so zavili proti vasi.

»Prišli smo do neke koče, kjer smo dobili čoln. Sava je bila meja med Italijani in Nemci. Komandant je odredil dva mitraljeza, da sta na levem bregu Save zaznamovala naš prehod. Tam je Sava precej široka, globoka in deroča. S tem čolnom se je šestintrideset mož prevažalo vso noč. Ko se je začel prebujati dan, sta ostali še dve skupini, časa nismo smeli zapravljati, pa smo pohiteli.»

Čoln s predzadnjo skupino se je potopil.

»Končno smo se zbrali, kar nas je ostalo, in tisto noč prebredli še dve reki, Pšato in Kamniško Bistrico. Noč smo prebili v nekem gozdičku, brez hrane in mokri do kože. Zvečer smo nadaljevali pot po grebenu sv. Trojice. Še isti večer smo prišli spet do vode in noč spet prebili v nekem gozdičku. Tretjo noč pa smo taborili nekje v Moravški dolini, na sredini grebena, kjer smo nameravali tudi prenočiti. Prostor je bil za spanje kaj neprimeren, z nogami je vsaj objel drevje in tako smo vsaj malo zaspali.»

Albin Polka-Fajka je bil na straži od osme do desete ure. Ves čas ni bilo slišati nobenega šuma in nikjer nikogar opaziti, pa je po končani straži mirno odšel k tovarišem.

»Še preden sem prišel do ležišča, je zaropotalo. Švabi so nam sledili. Izdala nas je poteptana trava, ki je pričala, da tod ni hodil samo en človek, ampak precejšnje število ljudi. Nihče od nas niti slutiti ni, da nam sledijo. Čeprav nas v temi niso videli, so predvidevali, kje smo. Ko je zaropotalo, smo vzeli svoje stvari in stekli, kolikor so nas nosile noge, proti vrhu grebena. V teku smo se razkropili, komandanta in komisarja pa prav takrat ni bilo z nami, ker sa odšla iskat zveze.»

Tako se je skupina trinajstih fantov, med njimi je bil tudi Albin Polka-Fajfa, sama znašla na vrhu grebena.

»Postavili smo zasede in tako prepuščeni sami sebi, pričakali jutro. Tudi za cilj našega pohoda ni vedel nihče

in tako smo se pač odločili, da se vrnemo v štab odreda, od koder smo prišli. Skupino sem vodil jaz. V štirih dneh nam je zmanjkalo hrane. Hodili smo hitro, da bi se čimprej vrnili. Na Nemce nismo nikjer naleteli, čeprav so nam ljudje povedali, da nas sledijo. Pa še deževati je začelo in reke so močno narasle. Reko smo breddli trije do štirje partizani naenkrat. Nenadoma sem zaslišal krike. Štirje tovariši so utonili...

Ko smo drugi srečno prišli preko reke, smo morali prečkati progo, kar je bilo v vojnih dneh zelo nevarno. Dogovorili smo se, da s pomočjo svoje mame dobimo zvezo in da se potem dobimo pri mostu čez Ljubljano. Od tistih devet fantov, kar nas je ostalo, smo se dobili le štirje... Štirje smo se javili tudi v štabu, ki je bil takrat na Muljavi.»

Tam smo končno zvedeli, kakšna je bila naloga šestintridesetih skojevcev in komunistov: prebiti bi se morali na Štajersko.»

Verjela sem mu, da je v tako kratkem času nemogoče opisati vse akcije, napore in trpljenje, ki je spremljalo partizane na tej poti do svobode. »V veliko oporo nam je bilo tovarišstvo,« je rekel tovariš Fajfa. »Vsak je bil pripravljen dati življenje za svobodo. Nikoli, pa če je bilo še tako hudo, nismo zapustili tovariša. Samo smrt jih je lahko iztrgala iz naših vrst. Potem smo jih maščevali in se namesto njih tolkli s sovražnikom toliko časa, dokler niso novi borci zapolnili vrzeli in borcev je bilo vedno več in več, potem pa smo odhajali na vedno nove in nove naloge, tja do svobode.»

Ko sem odhajala proti domu, sem premišljevala, koliko takih borcev je še med nami, ki jih ne poznamo. Premalo smo jim hvaležni. Ugotovila sem tudi, da je borec, s katerim sem danes govorila, srečen predvsem zato, ker mi mladi danes tako lepo in srečno živimo. In še nekaj bi vam povedala: tovariša Albina Polka-Fajfo in srečanja z njim ne bom nikoli pozabila.

ANICA JAMNIK

Mesto Marjan rojenc 7. razreda
Osnovne šole Komunalna Stanita Dragotuš
Tam pošiljam prispevek za TV 15 za mladino
kateremu sem naredil v šoli

Milo iz zasebnih dnevne vzne v šolniji-linorez.

Lepo Vas pozdravljam:

Mesto Marjan
Elek št. 9
v. Dragotuš

TV-15 ZA MLADINO

KRAMLJANJE

Boris Komljenovič iz mislinjske osnovne šole nam je pisal kratko, a prisrčno pismo.

Predstavil se je in povedal, da hodi v razred, ki šteje sedemindvajset učencev, štirinajst deklic in trinajst dečkov. Tudi mamico in očka ima, ki pridno skrbita za številno družino, saj so pri hiši kar štirje otroci. »Dva večja in dva manjša,« pravi Boris »in eden si že sam služi kruh!«

Tudi to, da si se obilice, ki nas je pred kratkim presenetil, sicer razveselil, da pa še komaj čakaš tiste prave pomladi, odeje v cvetje, ti kaj radi verjamemo.

Čeprav bi, dragi Boris, s teboj veliko raje pokramljali o tem, če pridno prebiraš »TV 15 za mladino«, kaj ti v njem ugaja in kaj ne — in, predvsem, s čim nas boš razveselil v prihodnjem sestavku. Kaj v »TV 15« najraje objavljamo, pa lahko presodiš sam.

Se kako pa smo se razveselili kratke vesti tovariša Franceta Jezevnika iz Griž, ki nas je opozoril

na dejavnost mladih iz tamkajšnje osnovne šole.

Vsako leto ob osmem marcu obiščejo predvojne aktiviste, med vojne borke in partizanske mamice. Letos so jih obiskali kar šestnajst in jim podarili lepe lončnice. Povzpeli so se visoko pod Mrzlico, kjer so se pogovarjali z ostarelo partizansko mamico, ki je devetnajstodvainštiridesetega leta nudi la zavetje borcem prvega štajerskega bataljona, ko se je leta vrnil z brežiškega pohoda. Obiskali so tudi mamo Vere Cilenšek, po kateri se imenuje njihova šola in sestro Ivanke Uranjek, katere ime nosi pionirski odred iz mislinjske osnovne šole.

Nekaj bi vas prosili, obiščite jih še enkrat, zapišite pogovore, s katerimi boste obudili spomine na vojne dni in zapise, naslovljene na »TV 15 za mladino«, če je le mogoče, obogatite s fotografijami.

Hvala in lepo pozdravljeni!

Milica

Partizanska ambulanta

Nič kaj lahko se nisva poslovili od Lešnikovega očeta in njegove žene, saj je bil pogovor z njima prijeten, bogat po vsebini

Dne 26. januarja letos sva se odpravili v Planino pod Golico, da bi obiskali Jožeta Klinarja, po domače Lešnikovega ata. Bil je borec-kurir narodnoosvobodilnega boja. Vedeli sva le to, da ima majhno hišo ob poti na Črni vrh. Po kratkem iskanju sva jo našli. Kar nekaj poguma sva morali zbrati, da sva se odločili vstopiti v hišo in povprašati po Lešnikovem atu. Na najino srečo jo je prav on primahal iz drvarnice. Po-

zdravili sva in povedali, po kaj vsa prišli. Prijazno naju je povabil v hišo.

»Bi nam povedali nekaj o ambulanti, katere vhod je vodil skozi vašo hišo?« sva takoj vprašali. Malo je začudeno pogledal, pa sva mu takoj pojasnili, da sva učenci njegovega soborca Jaka Klinarja in da nam je on povedal za to partizansko ambulanto.

»Res, z Jakom sva bila kurirja na kurirski postaji G—10!« je priredil.

Nato se je pogovor obrnil na partizansko ambulanto. Nekaj časa so ranjenca Jaka Razingerja-Radovana, ki je bil poveljnik kurirske postaje G—10, in Iztoka, komisarja tretje gorenjske relesne linije, skrivali kar po hišah v Jeseniških rovih. Nemci so večkrat preiskovali hiše. Vaščani in partizani so se bali, da ranjenca Nemci ne bi odkrili. Prav v takem strahu so živeli tudi ranjenci. Najti je bilo treba izhod in našli so ga v skrivališču v gozdu. Naredili so jamo, skopano v pobočje ter pokrito s streho, čez njo pa so bile nametane veje ali zemlja, oziroma sneg.

Pot v ambulanto je bila dokaj nenavadna. Vodila je skozi Lešnikovo shrambo in skozi shrambino okno. Na tleh pod oknom je bila podrtja smreka, ki so jo partizani podrli zato, da bi zakrili gazi, kadar je padlo snega do pasu. In ko si prišel po smreki do konca, si naredil še nekaj korakov in že si bil v ambulanti, v kateri so bili pogradi in majhna stara peč.

V ambulanti so dan zamenjali za noč. Podnevi so spali, saj je morala vladati v jami popolna tišina, da se ne bi izdala. Za bolničarja jim je bil kar Lešnikov ata. Ponoči jim je nosil hrano, ki jo je kuhala Lešnikova mama. Za to ambulanto so vedeli vsi Lešnikovi. Tudi otroka, ki sta bila takrat stara sedem in dvanajst let.

»Nemci so enkrat posumili, pa so prišli pogledat. Otroka sta bila sama doma. Pod omaro je bilo kup partizanskega tiska. Ko so Nemci povprašali po očetu, sta otroka rekla, da so očeta odpeljali neki moške, mama pa da je odšla na Jesenice po moko.«

Lešnikov ata in Lešnikova mama, ki je tudi obvezovala ranjence, sta še danes ponosna na svoja otroka: »Če bi otroka kaj povedala, bi naša hiša več ne stala, pa tudi nas bi ne bilo več, da ne govorim, kaj bi se zgodilo s ranjenimi partizani, če bi jih dobili!«

Tako se je pogovor iztekel. Nič kaj lahko se nisva poslovila od Lešnikovega očeta in njegove žene, saj je bil pogovor z njima prijeten, bogat... Naj povem še, da je Lešnikov ata še vedno, čeprav je minilo že trideset let od zmage nad fašizmom, aktiven in deloven. Družčino v hiši mu delajo vnuki. Tam blizu, kjer je stala partizanska ambulanta, gradi svoj dom sin Jože. Lesena hiša, iz katere je vodila pot v ambulanto, je postala pretesna.

SILVA DOKL

Korak mi zastane pred hišo številka 43 na Delavski cesti v Kranju. Zazrem se v veliko ploščo iz črnega marmorja, kjer je vklesan napis:

V letu 1941 je odšlo iz te hiše 13 prvoborcev v boj za svobodo. Za srečo domovine so padli: Henrik Biček, Viktor Benčan, Janez Kovačič starejši, Janez Kovačič mlajši, Ludvik Ogrizek, Edo Tominc, Rado Zvab. Večna jim glava!

To je hiša pokojne mame Marije Grilove in njene hčerke Danile, doma iz Orehka pri Postojni. Hiša je bila — to lahko upravičeno rečemo — prava kovačnica primorskih fantov-emigrantov. Tu so se kalili v napredne borbe za delavske pravice; tu so se zbirali člani naprednega društva Zarja; tu so se pripravljali na veliko tekstilno stavko leta 1936; tu so kasneje postali partizani. To so bili tisti čudoviti fantje Grilove mame, ki so — kot je rada rekla z rosnim očesom — »tako lepo zapeli«.

Mojo pozornost pritegneta zlasti dve imeni na plošči: Ludvik Ogrizek in Edo Tominc — moja sovaščana. Njuni imeni sta vklesani tudi na spomeniku padlim v domači vasi v Hruševju pri Postojni. Tokrat bomo šli bežno po stopinjah življenjske poti Ludvika Ogrizka, poti, ki je bila en sam nesebičen boj za lepši jutrišnji dan našega naroda.

TABLICA S SLOVENSKO ZASTAVO

Prihajal je iz narodno zelo zavedne družine. Vsi njegovi domači, bratje in sestre so bili vključeni v NOB že od vsega začetka, zato so že pod fašizmom trpeli po zaporih in konfinacijah. Ludvik se je vključil v boj proti zatiralcem našega naroda že kot mlad fant leta 1925/26. Začel je delovati v Tigrovski trojki v Hruševju, ki jo je vodil Anton Zakelj, v njej pa je bil še Jakob Sajevic. Prenaslanje in širjenje napredne literature, ki je prihajala na Primorsko po skrivnih kanalih, trosenje protifašističnih letakov, razne akcije proti potujčevanju — to so bile naloge, ki jih je trojka opravljala požrtvovalno in predano. Imeli so stalno zvezo z Vipavsko dolino in Goriško.

Nemalokrat je mama Ogrizkova prebedela noč, ker sina ni bilo domov. Tik pred zoro je bolj zaslišala kot zaslislala njegove korake in mu vsa tiha in neboljena šla odpirat večna vrata. Ni ga spraševala, od kod prihaja. Kot druge zavedne primorske matere je vedela, da so pota sinov — delo za velike cilje. Materin molk pa je bil del boja njenih sinov za svobodo.

Tudi ob tisti veliki napisni akciji od sobote na nedeljo maja leta 1928 se je Ludvik vrnil domov tik pred zoro. Ljudje so v zgodnjih jutranjih urah hodili k maši v Fari, pa so se povsod srečevali z napisi »Živela Jugoslavija«, »Proč z Italijo«. Popisane so bile kapelice, telefonski drogovi, zidovi, ceste. Na občinski stavbi v Hruševju sta Zakelj in Ogrizek prepletkala tudi fašistični grb z barvnimi slovenske zastave.

PODOBE NASIH LJUDI

KOT KRES Z GORA...

Življenjska pot prvoborca Ludvika Ogrizka iz Hruševja

To je bila ena tistih drznih akcij tigrovcev, ki je napravila izreden vtis. Ljudje so še dolgo govorili samo o tem. Politični učinek je bil dosežen. Fašistični veljaki so bili vsi na nogah.

Za Ogrizka, Zaklja in druge od takrat ni bilo več varnega mesta, ne v Hruševju, ne v okolici. Policijski vohiljači so bili stalno na preži. Tam od vaškega vodnjaka ali izpod lipe pri cerkvi so stalno prežali, nastavljali zanko za zanko, da bi ujeli v past osumljene organizatorje. Ludvik se ni dal pretentati. Rajši se je ilegalno umaknil s tovariši v Jugoslavijo.

Ker se je bil že v Hruševju izučil kovaške obrti, je v Ljubljani našel zaposlitev pri ključavničarju Lončarju na Celovški cesti. Pozneje je prišel v Mirno na Dolenjskem in zatem v Kranj. Tu se je zaposlil pri Jugočeški. Stanoval je pri znani napredni Grilovi družini, ki je bila pravo zbirališče primorskih političnih emigrantov. Tu je nadaljeval protifašistično delovanje. Skupaj z Zakljem in Černačem se je večkrat vračal ilegalno na Primorsko z nalogo, da širi protifašistično gibanje. Organiziral je skupine zavednih Primorcev in sodeloval tudi pri likvidaciji nevarnih fašističnih izdajalcev.

Z ene takih ilegalnih poti hranijo na njegovem domu v Hruševju zanimiv spomin na Ludvika: nekoč je namreč prinesel domov kovinsko tablico s hišno številko 1 — obrobjeno z barvnimi slovenske zastave. (To je bila hišna številka njegove domačije, najstarejše hiše v vasi). Ko jo je dal materi, ji je rekel: »Spravi jo, kmalu jo boš lahko obesila na hišo.«

Ogrizkovi so tablico kmalu obesili nad hišna vrata. Mimo so hodili fašisti, iskali zdaj enega, zdaj drugega iz Ogrizkove družine in jih spravljali v zapore. A tablica s hišno številko 1, obrobjena s slovensko zastavo, je brez besed in vsem fašistom v posmeh — iznad hišnih vrat govorila po »slovensko«.

TAKOJ K PARTIZANOM

Tudi v tovarni v Kranju, kjer je delal, je Ludvik hitro našel svoje mesto v vrstah zavedno opredeljenih borcev za delavske pravice. Zato ga leto 1941 ni našlo nepripravljenega. Že v začetku se je povezal z nastajajočim osvobodilnim gibanjem kot mnogi drugi zavedni primorski emigranti. Začeli so se zbirati na sestankih pri najbolj zavednih družinah, tako tudi pri Mariji Grilovi. Ludvik je bil

povezan s takratnim sekretarjem okrožnega komiteja KP za Kranj Francem Vodopivcem (doma iz Petelinj pri Pivki) in drugimi revolucionarji — Stanetom Kovačičem, Francem Čopjem, Rudijem Staničem, Francem Hvalo. Prek Ivana Tomažina — Kocjanovega iz Bukovščice je bil povezan tudi s Cankarjevim bataljonom, prvim partizanskim bataljonom na Gorenjskem.

Dne 7. decembra leta 1941 se je Ogrizek s skupino dvanajstih drugih tovarišev pridružil temu bataljonu na Mohorju. V skupini so bili skoraj sami Primorci: Henrik Biček s Sentviške planote, Viktor Benčan iz Koč pri Prestranku, Edo Tominc iz Hruševja, Franc Čopi iz Čezsoče in kar trije iz družine Kovačič iz Radohove vasi pri Pivki — oče Janez ter sinova Janez in Jože. V partizane sta tedaj šli tudi mama Marija in hčerka Danila Grilo doma iz Orehka pri Postojni.

Marija in Danila sta ostali pri Kocjanovih kot bolničarki. Tam je bila namreč prva zasilna partizanska bolnišnica. Ostali borci pa so že dan po prihodu v partizane prestali svoj prvi partizanski ognjeni krst. Spopadli so se namreč z nemško patruljo, ki je po sledovih v snegu prišla do Mohorja.

Sledili so boji v Selški in Poljanski dolini. Bičkov vod, v katerem so bili tudi naši primorski fantje, se je še posebno izkazal v Rovtu, kjer je obležalo pod partizanskimi streli kar 53 esesovcev, ter v srđiti bitki na Pasji ravni. Kot se spominja Čopi, so borci — novinci tu zaprisegli.

Sledile so Dražgoše. Vsem je znana legendarna dražgoška bitka in še posebno bitka pri skali Jeleni, kjer so »bičkovci« tri dni trdno držali položaje in kosili po sovražnikovih vrstah. Po tej junaški bitki je skala Jelenca dobila ime »Bičkova skala«.

Z Bičkovim vodom je tudi Ludvik s tovariši odšel iz Dražgoš na Mošenjsko planino. Tista ledena noč 13. januarja leta 1942 je bila za Ogrizka in tovariše strašna preizkušnja. Nemci so obkolili kočo in jo ves dan in še vso noč obsipavali z ognjeno točo svinčen in bomb. Preboj je bil nemogoč. Zunaj strupen mraz in snega čez dva metra. Čopi se ob tem spominja: »Pogledal sem na termometer v koči: kazal je 29 stopinj pod ničlo! Obleka na borcih je bila tako zmrznjena, da se je kar lomila.«

Več tovarišev je padlo, med njimi Edo Tominc iz Hruševja; nekaj je bilo ranje-

nih. Le Bičkovi prisebnosti in iznajdljivosti gre zaslug, da se je skupina tovarišev z nadčloveškimi napori ponoči, po 14-urnem boju, prebila iz koče. Iz obroča se jim je uspelo rešiti tako, da so v sneg začeli kopati rov in rili in kopali tako dolgo, da so se prerili do gozda. Ludvik in Biček sta bila posebno vztrajna. Čopi, Medja in nekateri drugi so bili ranjeni in so se komaj vlekli po gazi. Ko so se po tako globokem snegu prebili do gozda, so bili zunaj obroča in rešeni.

Napotili so se h Kocjanovim, kjer je bila zasilna partizanska bolnišnica. Čopi je imel prestreljeno roko, Medja pa je bil ranjen v prsa. Ludvik je imel močno ozeble noge in roke. Mama Kocjanova, njena hčerka Anica ter Marija in Danila Gril so jim nudile prvo pomoč in toplo zavetje. Danila se spominja teh fantov, kako so bili — čeprav ranjeni, prezebljeni, in do skrajnosti izčrpani — še vedno neuklonljivo pogumni in odločni nadaljevati boj. Le mlada, komaj 19-letni Jože Kovačič je bil moralno zelo prizadet, saj je v dveh dneh izgubil brata Janeza v Dražgošah in še očeta na Mošenjski planini. Njemu so pri Kocjanovih nudili največjo skrb in bodrilne besede.

Po nekaj dneh so ranjene tovariše spravili na varno v Stražišče, ker so h Kocjanovim prihrumeli Nemci. V Kranju je Ludvik s tovariši našel zavetje pri Ožboltovih, nato pri Benediku, zdravil pa jih je dr. Fajdiga. Skrb za ranjence je zatem prevzel aktivist Sešek iz Orehka, od tam pa so jih spravili po zvezi v Ljubljano.

Za Ludvika so tam skrbeli Krašnovi, Jerebovi in sestra Nežka. Prezeble noge je hodil zdraviti v bolnišnico »Emona«. V tej bolnišnici se je zdravil tudi Čopi.

Ves čas je imel Ludvik zvezo s tereonom in ko mu je bilo bolje, je spet šel med gorenjske partizane.

Toda 14. septembra leta 1942 je doživel strašno bitko v Uden borštu. Bili so obkoljeni. Nekaj so jih Nemci ujeli, med njimi tudi Ludvika, in ga poslali v mučilnico Begunje. V prvi polovici januarja leta 1943 so ga odpeljali v koncentracijsko taborišče Mauthausen.

KDO VE ŠE KAJ

Tu se izgublja sled za tem brezkompromisnim borcem, ki je razdaljaval svoje sile za to, da bi naš narod, še posebno njegovo primorsko ljudstvo svobodno zadihalo na svojih tleh. Njegovi domači v Hruševju so dobili le obvestilo, da je umrl 28. junija leta 1944 v Schloss Hartheimu, okraj Grieskirchen. (Hvaležni bi bili vsakomur, ki bi karkoli vedel o nadaljnji usodi Ludvika Ogrizka, od takrat ko je prišel v begunjske zapore dalje).

Tako so se razdaljali naši fantje. Prvi med prvimi so netili iskro upora in jo nato razplamtevali tako, da se je iz nje razrasel silen kres osvobodilnega gibanja.

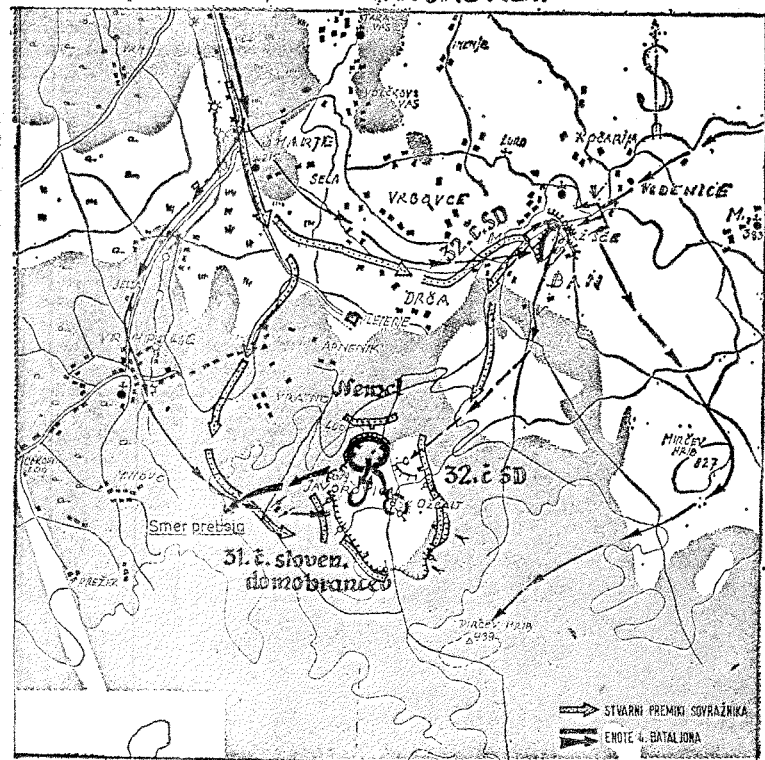
Na spomeniku svobode, ki so si ga postavili s svojo žrtvijo, je vklesan napis: »Vsak med vami vzplamenel je ko kres vrh gora...«

MIRA PAGON

Tragedija 4. bataljona v Javorovici (5)

Ko so opravili umazano delo, so se domobranci začeli vračati v postojanke. Enatrideseta četa slovenskih domobrancev je

odšla v Kostanjevico, 32. četa pa se je vrnila v Novo mesto, kjer ji je poveljstvo III. bojne skupine slovenskih domobrancev pri-

Stvarni premiki sovražnikovih čet na izvirni podlagi, ki jo je izdelal partizanski štab dne 17. in 18. III. 1944

redilo slovesen sprejem. Pred štabom je četo pozdravil komandant III. bojne skupine stotnik Resman in se ji zahvalil za zmago. »Za njim je še nagovoril svoje soborce — kajti tudi sam se je borbe udeležil in ustrelil dva komunista — g. poročnik Stanko Kociper* ter jih navduševal za nadaljnje zmage.« To je citat iz poročila o javorovski tragediji v listu Za blagor očetnjave. Na koncu je bilo še napisano: »Ko se veselimo z njimi in jim čestitamo k tako sijajnemu uspehu, pa se moramo zahvaliti tudi Vsemogočnemu, ki naše fante tako milostno vodi skozi nevarnosti od uspeha do uspeha.« Po domobrantskih poročilih so na Javorovici padli trije domobranci, trije pa so bili ranjeni. O morebitnih nemških izgubah ni podatkov.

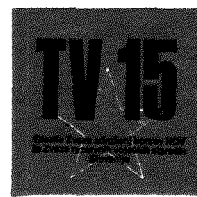
Blizamo se vasi in vse bolj postajamo molčeči. Z grozo pričakujemo prvih pogledov na žrtve. Temne slutnje nas preganjajo in korak nam zastaja. Naleteli smo na prve žrtve. Ob pogledu nam je zastal dih, ozrl sem se v nebo in najraje bi zakričal. Zelja po masčevanju, ki se me je lotila, je bila nepopisna. Dobro, padli so tovariši v borbi s sovražnikom. Toda da mrtvega človeka ne puste pri miru in da v takem primeru ne prenehajo sovražnosti, tega srčen borec ne razume... Vse naokrog leže trupla padlih tovarišev, če smemo te njihove ostanke sploh še tako imenovati. Prepoznati jih ni mogoče. Glave imajo razsekane z bodali ali pa razbite s puškinimi koptizi. Sezuli so jih, obleko in opremo pa pobrali. Z menoj stopa tovariš. Obača mrtva trupla in z grozo išče svojega brata. Ne vem, če ga bo našel in prepoznal. Manjkajo jim glave, roke, noge... Nekaterim so porezali spoilovila. Vse naokrog je krvavo... Išče mo trupla in jih preštevam. Povsod ista grozna, nepozabna slika. Ne morem že več naprej in najraje bi zapustil prizorišče tega strašnega pokola. Ob razpadli stari kapelici Sv. Ožbolta leži grmada trupel. Tu se jasno vidi skupina, ki

se je hotela predati. Trupla leže v dvoredu, 33 jih je po številu. Postavili so jih v dve vrsti, jim ukazali sezuti se in čevlje postaviti pred seboj... Potem so jih postrelili s brzostrelkami... Previdno stopam naprej... Stopim še v kapelico. Tu di tu leži razbito truplo. Pogledam bližje — truplo padle tovarišice... Porezali so ji prsi in ji razparali trebuh... Pri vodnjaku pred vasjo, pod drevesom, vsepovsod leže mrtvi tovariši...

Molče so se odpravili na delo. Znesli so trupla v kapelico in jih tam zagrebeli. Kapelica, ki je zdaj zapuščena, bo znova oživila. Postala bo svetel spomin borcem, padlih v borbi za svojo zemljo... Epilog k 16. marcu. Vojna reportaža. Štab Cankarjeve brigade z dne 22. marca 1944.

* Stanko Kociper, pisatelj, je bil glavni propagandist slovenskega domobranstva.

(se nadaljuje)

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERŠEK

Novinarji: NEVA MUŽIČ, ANDREJ SKALERIČ,
MILENA ŠTRAJNAR, ALENKA VIPOTNIK,
POLDE VRBOVŠEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelk »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 130 dinarjev — posamezna številka v kolportuži 2 dinarja

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12.4.1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišejl ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35